

ไตรลึงษิราศสุพรรณ

ของ

สุนทรภู่
ฉบับสมบูรณ์

พร้อมด้วยเชิงอรรถ และแผนที่สังเขปแสดงระยะเดินทาง

กรมศิลปากร

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสกฐิตสมัยตล้ายวันเกิดสุนทรภู่

วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๑๐

โศลกนิราศสุพรรณ

ของ

สุนทรภู่
ฉบับสมบูรณ์

พร้อมด้วยเชิงอรรถและแผนที่สังเขปแสดงระยะเดินทาง

กรมศิลปากร

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสจิตสมัยคล้ายวันเกิดสุนทรภู่

วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๐

โคลงนิราศสุพรรณ

ของ

สุนทรภู่

ฉบับสมบูรณ์

พร้อมด้วยเชิงอรรถและแผนที่สังเขปแสดงระยะเดินทาง

กรมศิลปากรจัดพิมพ์ครั้งแรก

จำนวน ๒,๐๐๐ ฉบับ

๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๐

คำนำ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระยาตำราพระอักษรในวังหลวง ทรงเรียบเรียงโคลงนิราศสุพรรณของท่านสุนทรภู่ ให้มหาเสวกโท พระยาสุพรรณศรี (ทองดี สุพรรณศรี) พิมพ์เป็นครั้งแรกแจกในโอกาสที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยายืนชิงช้า โคลงนิราศสุพรรณที่พิมพ์ในคราวนั้น พิมพ์ไว้ตอนท้ายว่า “จบบริบูรณ์” ซึ่งมีโคลงทั้งหมดเพียง ๒๔๑ บท เข้าใจว่า ในครั้งนั้นคงจะพบต้นฉบับโคลงนิราศสุพรรณของท่านสุนทรภู่แต่เพียง ๑ เล่มสมุดไทย ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ เจ้าหน้าที่กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้พบต้นฉบับโคลงนิราศสุพรรณของท่านสุนทรภู่เพิ่มขึ้นอีก ๒ เล่มสมุดไทย มีบทโคลงเพิ่มขึ้นและดำเนินความต่อไปอีก ๒๒๑ บท รวมกับโคลงนิราศที่หอพระสมุดฯ ให้พิมพ์ไว้ก่อนแล้ว ๒๔๑ บท จึงเป็น ๔๖๒ บท สมุดไทยที่พบใหม่นี้ เป็นสมุดไทยดำเขียนด้วยดินสอขาว ลายมือเดียวกันกับลายมือในสมุดไทยเล่ม ๑ ใจความก็ต่อกันสนิท เจ้าหน้าที่จึงได้คัดและตรวจสอบชำระขึ้นไว้ บัดนี้เจ้าหน้าที่ในกองหอสมุดแห่งชาติ และกองวรรณคดีและประวัติ-

ศาสตร์ กรมศิลปากร จะจัดกิจกรรมเนื่องในวันคล้ายวันเกิดของท่านสุนทรภู่ ระหว่างวันที่ ๒๖ มิถุนายน ถึง ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ จึงมีความเห็นร่วมกันจัดพิมพ์โคลงนิราศสุพรรณของท่านสุนทรภู่ออกเผยแพร่ เพื่อเป็นที่ระลึกและประกาศเกียรติคุณของท่านมหากวีเอก

ต้นฉบับสมุดไทยเรื่องโคลงนิราศสุพรรณที่มีอยู่ ณ หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากรนี้ ถ้ามิใช่ลายมือของท่านสุนทรภู่เอง อาจจะเป็นลายมือเสมียนเขียนตามคำบอกของท่านก็ได้ เพราะปรากฏว่ามีรอยลบแก้ไขใหม่ตลอดจนตกเติมมากมายหลายแห่ง จึงพิมพ์ตามอักษรวิธีในต้นฉบับสมุดไทย เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้ศึกษาวิธีเขียนสะกดการันต์ และเสียงอ่านเสียงพูดที่เคยใช้กันมาในสมัยโบราณ เพราะในสมัยที่ยังไม่มีพจนานุกรมเป็นหลักการเขียนเช่นในปัจจุบัน คนส่วนมากย่อมเขียนหนังสือตามสำเนียงที่พูดและออกเสียง แต่คำที่ลึกล้ำมากก็พยายามทำเชิงอรชรเทียบคำปัจจุบันไว้ด้วย ปรากฏว่ามีคำเป็นอันมากที่เขียนตามเสียงพูด เช่น ผกา เขียนเป็น พกา, จมูก เขียนเป็น ตมูก, บุปผชาติ เขียนเป็น บุปผาติ, ชิงช้า เขียนเป็น ชิงช้า, จะร้อง เขียนเป็น จร้อง, ชาวประมง เขียนเป็น เชาประมง, อายุวัฒนะ เขียนเป็น อายุวันชนะ, สุพรรณบุรี

เขียนเป็น สุพนฺ หรือ สุพนฺบุรี เป็นต้น นอกจากนั้น ก็มีคำ
ที่พยายามเขียนให้ได้เอกโทตามลักษณะบังคับของการแต่งโคลง
อีกมาก ซึ่งท่านผู้อ่านจะศึกษาได้จากฉบับพิมพ์นี้

โคลงนิราศสุพรรณของท่านสุนทรภู่ ที่หอพระสมุด ฯ เกษ
พิมพ์มาแล้ว มีใจความตั้งแต่ท่านสุนทรภู่ออกเดินทางไปสุพรรณ
บุรี เพื่อหาแร่หรือที่ท่านเรียกว่าปรอท หรือปูนเพชร ซึ่งเชื่อ
ว่าเป็นแร่ที่ทำให้กลายเป็นทองได้และมีอยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี
จากโคลงบทที่ ๒ แสดงว่าขณะนั้นท่านสุนทรภู่อยังคงบวชเป็น
พระภิกษุและจำพรรษาอยู่ ณ วัดเทพธิดาราม คงจะเดินทาง
จากวัดลงเรือไป กล่าวถึงคลองมหานาคไว้ว่า

๑ มหานากฉวากว้าง	คั่งคลอง
ขุมขึ้นร่มรุกขีสง	ฝั่งน้ำ
คกคิตมิศหมายครอง	ลัจฉาติ ขาดเอย
กลัดกรกรเรือช้า	โคกทั้งทมางสมร ฯ

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบายไว้
ในคำนำโคลงนิราศสุพรรณ คราวที่ดีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.
๒๔๖๗ ว่า “เหตุที่สุนทรภู่ไปเมืองสุพรรณคราวที่แต่งนิราศนั้น
ความปรากฏในเรื่องนิราศว่าไปหาแร่ ท่านองจะเล่นแร่แปรธาตุ
เอง หรือมีจะนั้นก็ไปหาแร่ให้ผู้อื่นที่เล่นแร่แปรธาตุ เพราะเชื่อกัน

ว่าที่ในจังหวัดแขวงสุพรรณ มีเรืออย่างใดอย่างหนึ่งทรงคุณวิเศษ
สำหรับใช้แปรธาตุ พวกเล่นแร่แปรธาตุยังเชื่อกันมาจนทุกวันนี้
สุนทรภู่ไปครั้งนี้พาบุตรไปด้วยทั้ง ๒ คน และมีศิษย์ไปด้วยก็
หลายคน ลงเรือที่ท่าวัดเทพธิดาผ่านมาทางคลองมหานาค เมื่อ
ถึงวัดสระเกศกล่าวความว่าในเวลานั้นมารดาพึ่งตาย ศพยังฝังอยู่
ที่วัดนั้น แล้วล่องเรือไปออกปากคลองโองอ่าง เมื่อไปถึงเมือง
สุพรรณได้ขึ้นไปทางลำน้ำข้างเหนือเมือง ไปขึ้นเดินบกที่วังหิน
เที่ยวหาแร่แล้วกลับลงเรือที่บ้านทิง ความที่พรรณนาในนิราศ
ดูในเขตแขวงจังหวัดสุพรรณในสมัยนั้นยังเปลี่ยวมาก ทั้งข้างใต้
แลฝ่ายเหนือเมือง ถึงไปปะเสื่อตามไถล์ ๆ ลำแม่น้ำ แต่แร่วที่
ไปหาจะได้หรือไม่ได้หาได้กล่าวถึงไม่ เรื่องตำนานนิราศโคลง
ของสุนทรภู่มีดังกล่าวนี้นะ”

ตามที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาธำรงราชานุภาพ ทรงอธิบาย
ไว้ว่า “แต่แร่วที่จะไปหาจะได้หรือไม่ได้หาได้กล่าวถึงไม่” นั้น
เพราะในครั้งนั้น ได้พบต้นฉบับสมุดไทยโคลงนิราศสุพรรณแต่
เล่ม ๑ เพียงเล่มเดียว และโคลงบทสุดท้ายของสมุดไทย เล่ม ๑
คือบทที่ ๒๔๑ จบลงเพียงตอนสุนทรภู่กับคณะอำลาสองตายายชื่อ
ตาทองกับยายนากอายุร้อยยี่สิบกว่าปีด้วยความอาลัยเท่านั้น คือ
โคลงที่ว่า

๑ ลำเรจรผู้เฒ่าช่วย อวยภร
สิบประการประกอบกลอน กล่าวไว้
ขอสวัสดิ์ราอร ไว้ว่า ลาเอย
สองเท่าเฝ้าร้องไห้ ลเทียลห้อยทองยเทงา ๗

ส่วนโคลงนิราศสุพรรณที่กรมศิลปากรพบต่อไปอีกสองเล่มสมุดไทย ช่วยให้ได้ความรู้เกี่ยวกับการที่ท่านสุนทรภู่ไปสุพรรณบุรี ครั้นนั้นอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ ไปแล้วไม่ได้แรม ช้ายังได้รับความลำบากยากเข็ญ ต้องผจญภัยต่าง ๆ นานาในป่าแทบเอาตัวไม่รอด เช่น ต้องเข้าไปอยู่ในดงว่านพิษ และไปพบโขลงช้างอาละวาด เป็นต้น

การเดินทางไปสุพรรณบุรีของท่านสุนทรภู่ครั้งนั้น เข้าใจว่ามีลูกชายและลูกเลี้ยงเดินทางไปด้วยอย่างน้อยสี่คน มีชื่อตามที่ปรากฏในนิราศเรื่องนี้ คือ พัด ลูกที่เกิดจากจัน ตาบ ลูกที่เกิดจากน้อม กลั่นและชูป ลูกเลี้ยง นอกจากนั้นก็มียาบรรดคนนำทาง ซึ่งคงจะออกเดินทางไปด้วยตั้งแต่กรุงเทพฯ คณะของท่านสุนทรภู่เดินทางรอนแรมไปทางเรือ โดยเข้าทางคลองบางกอกน้อย ไปจนถึงสุพรรณบุรีแล้วขึ้นเดินบก ดังที่ปรากฏในพระนิพนธ์อธิบายของสมเด็จพระยาตำราธิราชานุภาพที่ยกมาอ้างข้างต้นแล้ว เมื่อไปถึงหมู่บ้านกะเหรี่ยง ก็ได้พบ

กะเหรี่ยงชื้อกวง้นำเข้าไปในหมู่บ้าน กะเหรี่ยงชาวบ้านได้เลี้ยง
อาหารด้วยไมตรีจิต ท่านสุนทรภู่แจกลูกบ๊องอันเป็นของที่พวก
กะเหรี่ยงพอใจทั่วกัน แล้วตากวงก็ได้เพื่อนกะเหรี่ยงชื้อสังบุเร
หรือซังบุเรร่วมไปเป็นผู้นำทางอีกคนหนึ่ง ดังกล่าวในโคลงบทที่
๓๐๕ ว่า

๑ ลูกบ๊องตัดแจกทั่ว	ตัวคน
หมดยามตามยากจน	จัดให้
ลาจากหยากตามปรน	นิบัตหุ้ม อุ่มเอย
ตากวงซังบุเรได้	เพื่อนด้วยช่วยนำ ฯ

ถึงตอนนั้นไม่กล่าวถึงนายรอดเลย เข้าใจว่า เมื่อขึ้นบกแล้วแยก
ทางกับนายรอด หรือนายรอดอาจจะยังไปด้วย แต่ไม่มีบทบาท
ให้กล่าวถึงก็อาจเป็นได้ กะเหรี่ยงกวงกับสังบุเรนำทางเข้าไปใน
ป่า จนไปค้างคืนในป่าว่านพิษ แต่ท่านสุนทรภู่ได้ความรู้แก่
พิษว่านไปจากสองตายาย คือตาทองกับยายนาก คณะของท่าน
จึงไม่เป็นอันตราย ครั้นแล้วกะเหรี่ยงก็พาเดินทางต่อไปจนถึงหมู่บ้าน
ละว้า ซึ่งเป็นที่รู้จักนับถือกันอยู่ พวกละว้าต้อนรับเลี้ยงข้าว
ปลาอาหารเป็นอันดี แล้วท่านสุนทรภู่ก็ได้

๑ ตาลวดยวดยิ่งลว่า	ป่าเขียว
เคยปะพระเจดีย์เดี่ยว	เที่ยวด้วย

ถือได้ตาลวดชาวละว้าซึ่งคงจะเป็นผู้อาวุโสอยู่ในหมู่บ้านหรือเป็น
ละว้าชั้นหัวหน้าร่วมทางไปด้วย พวกกันเดินทางบุกป่าฝ่าดงไป
ด้วยความลำบาก ตอนนั้นท่านสุนทรภู่ได้พรรณาลักษณะป่าไว้
อย่างไพเราะกินใจมาก มีทั้งบทชนมก ชมน้ำ ชมไม้ ชมสัตว์ป่า
ต่าง ๆ จนกระทั่งไปพบพระเจดีย์สูงหกศอกข้างถ้ำในป่า ซึ่งคาด
ว่าคงจะเป็นแหล่งที่ไว้โบราณทองบอกวิธีแปรธาตุหรือมีจะนั้น
กับบรรจุแร่ปรอทที่ต้องการ ลูก ๆ ของท่านพากันผลักประตู
แต่ก็ไม่อาจจะผลักให้เปิดได้ จึงได้ตั้งพิธีบวงสรวงสังเวยขอ
ความสำเร็จในการหาแร่สำคัญครั้งนี้ แต่ปรากฏว่าเหวดาเจ้าป่า
ไม่ยินดีช่วย แม้ว่าจะบวงสรวงสังเวยอย่างดีแล้วก็ตาม จึงต้อง
ค้างคืนที่นั่น จนรุ่งเช้าได้พบโขลงช้างมาอาละวาดสกดล้มไม้จะ
ทำร้าย กะเหรี่ยงกับละว้าพาหนีขึ้นไปอยู่บนที่สูง จนเวลาเที่ยง
ช้างก็ล่าถอยไป คณะของท่านสุนทรภู่ต้องค้างคืนที่นั่นอีก และ
ยังไม่ละความพยายาม จึงตั้งพิธีบวงสรวงสังเวยอีกครั้งหนึ่ง แล้ว
เข้าผลักประตู ๆ ทำท่าจะเปิด แต่แล้วก็กลับกระดอนปิดสนิทแน่น
ท่านสุนทรภู่เห็นว่าคงไม่สำเร็จก็คิดจะกลับ พอเคลิ้มหลับก็รู้สึก
คล้ายถ้านั้นเป็นห้องพระโรง มีพระมหากษัตริย์และนางพระยา
กับลูกเล็ก ๆ ไข่มุกมาปรากฏให้เห็น ตรัสเยินยอสุนทรภู่แล้ว
ขอให้ท่านขับกล่อมถวาย ท่านก็รับขับกล่อมตามพระประสงค์เป็น

ที่พอพระทัย กษัตริย์นั้นจึงทรงเล่าความให้ฟังว่า ที่บริเวณนั้น
แต่เดิมเคยเป็นบ้านเมืองมีปราสาทราชวัง แต่ถูกโรคห่ารบกวนจึง
กลายเป็นเมืองร้างกลางป่า มีโขลงช้างคอยเผ่าสมบัติมีค่า คือใน
พระเจดีย์นั้นมีแร่ปรอทสำหรับแปรธาตุเป็นทอง แต่พระองค์จะ
เก็บรักษาไว้ให้เป็นสมบัติของลูก ๆ ที่ไว้ใจ เมื่อมาเกิดแล้วจะได้
ใช้สร้างปรางค์ทองต่อไป กล่าวไว้ในโคลงบทที่ ๔๑๗ ว่า

๑ เจดีย์อยู่ทอง	ทองพถม
ปรอดเสร็จเพชุปูนปสม	ใส่ไว้
สำหรับกับถ้วนม	เนื้อแผด แปรธ
ของลูกจุจกได้	เกิดสร้างปรางทอง ฯ

แล้วก็ตรัสห้ามต่อไปว่า ยาอายุวัฒนะนั้นไม่มีในโลก ขออย่าให้
ท่านสุนทรภู่หลงใหลหาเลย เรื่องแร่ปรอทก็เป็นเรื่องบ้าเหลวไหล
ให้เลิกคิดแสวงหาเสีย กลับไปมุ่งแสวงกุศลผลบุญจากสมณเพศดี
กว่า และขอให้แบ่งบุญกุศลให้พระองค์บ้าง ให้ท่านสุนทรภู่รับ
หนี้ชังไปเสีย กับทรงฝากลูกแก่ท่านเพื่อให้เรียนรามเกียรติ์ และ
ลูกจะได้ช่วยให้คณะของท่านสุนทรภู่เดินทางโดยปลอดภัย ครั้น
แล้วท่านสุนทรภู่ก็ตื่นขึ้น วันนั้นเป็นวันเก่าคำ จะเป็นขึ้นแรมปี
อะไรมิได้กล่าวไว้ แต่ท่านก็จดจำคำห้ามทั้งสามประการได้ จึงพา
กันลาป่าบุ้เจ้าเดินทางกลับ มาถึงเขตเสาหินที่พระเจดีย์ก็พบโขลง

ข้างป่าสักดล้อมรอบไว้อีก ตาลวดละว่าใช้หน้าไม้ยิงข้างงาหักล้ม
แล้วก็ลุกขึ้นมามาก ทั้งกะเหรี่ยงและละว้าจึงให้ปู่เจ้าเขาโพลงขอ
ให้ช่วย ปู่เจ้าเขาโพลงมาเข้าสังบุนเร กล่าววาทาลวดยิงข้างตาย
จะต้องเอาตาลวดไว้ใช้แทนข้าง แล้วสังบุนเรก็กลับไป ท่าน
สุนทรภู่จึงรำลึกถึงอำนาจพุทธานุภาพขอให้ช่วย กะเหรี่ยงกับ
ละว้าก็พินิจแล้วความว่า มีเด็กไว้ผมจุกมาช่วยจึงพ้นอันตราย
ท่านสุนทรภู่จึงตรวจหน้าสวดสัพพะแผ่กุศลให้แก่เจ้าป่าและโขมด
ภูผาไฟพร ขอให้ช่วยอำนวยให้เดินทางกลับโดยสะดวก ทันใดนั้น
ก็แว่วเสียงระนาดฆ้องดังมาแว่ว ท่านสุนทรภู่จึงขอให้ลูก ๆ ช่วย
กันขับลำบวงสรดวงเจ้าป่าเจ้าเขา แล้วจึงออกเดินทาง กะเหรี่ยง
ผู้นำทางแลเห็นมีเด็กไว้ผมจุกจุดได้มานำทางให้ จนกระทั่งออก
พ้นป่าเป็นเวลาบ่ายหนึ่ง ได้ยินเสียงข้างร้องแปรแปรน้อย ๆ
ทางเบื้องหลัง จึงทราบว่าได้อาศัยบุญของเด็กลูกกษัตริย์เจ้าป่านำ
ทางบังตาโขลงข้างมิให้เห็น คณะของท่านจึงเดินทางพ้นป่ามาได้
โดยสวัสดิภาพ ครั้นถึงแดนละว้า ท่านสุนทรภู่กับลูก ๆ ก็อำลา
กะเหรี่ยงกับละว้า แล้วออกเดินทางต่อมาลงเรือที่อำเภอสองพี่น้อง
มุ่งหน้ากลับ เป็นอันจบการผจญภัยของท่านสุนทรภู่คราวนี้ ใน
ตอนท้ายท่านได้ฝากข้อคิดไว้ว่า

๑ หวังไว้ให้ลูกเต้า	เหล่าหลาน
รู้เรื่องเปลืองบ่วยการ	เก็ดร่อน
อายุวันชนะขนาน	บ่พอ ขอเอเย
แร่ปรอดยอดยากซ่อน	คิดไว้ให้จำ

โคลงนิราศสุพรรณของท่านสุนทรภู่ จบบริบูรณ์ลงในบทที่ ๔๖๒ ดังที่พิมพ์ไว้ในเล่มนี้แล้ว นอกจากจะมีความไพเราะซาบซึ้งและให้ความสนุกเพลิดเพลินตามท้องเรื่องแล้ว โคลงนิราศสุพรรณนี้ยังช่วยให้เราได้ทราบรายละเอียดในเรื่องการเดินทางไปสุพรรณบุรีของท่าน ซึ่งจะเห็นประโยชน์ในการศึกษาชีวประวัติของท่านเพิ่มเติมอีกด้วย นอกจากนี้ที่สำคัญก็คือได้ช่วยให้ผู้ที่ยังหลงใหลในเรื่องเล่นแร่แปรธาตุและหายาอายุวัฒนะ ซึ่งปัจจุบันนี้ก็ยังมีความเชื่อว่ามี ได้ทราบว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องเหลวไหลไร้สาระ ดังท่านสุนทรภู่ได้แถลงไว้ชัดเจนแล้วในโคลงนิราศสุพรรณของท่านเรื่องนี้

อนึ่ง เพื่อให้ท่านผู้อ่านสามารถสร้างจินตนาการตามระยะเดินทางของท่านสุนทรภู่ กรมศิลปากรจึงได้ให้เจ้าหน้าที่จัดทำคำอธิบายเกี่ยวกับสถานที่ตามที่ปรากฏในเส้นทางเดิน พร้อมทั้งทำแผนที่สังเขปแสดงระยะเดินทางประกอบขึ้นไว้ ดังได้พิมพ์ไว้ตอนท้ายของโคลงนิราศนี้

ณ อภิลักขิตสมัยคล้ายวันเกิดของท่านสุนทรภู่ เวียนมา
บรรจบในวันที่ ๒๖ มิถุนายน ศกนี้ อีกครั้งหนึ่ง กรมศิลปากรขอ
เชิญชวนท่านที่เคารพทั้งหลายโปรดร่วมใจน้อมการวะ ระลึกถึง
กิตติคุณอันสูงส่งของท่านมหากวีเอก ซึ่งได้สร้างสมบัติวรรณกรรม
อันไพเราะเพราะพริ้งและหาค่ามิได้ ไว้เป็น มรดกสำคัญของ
ชาติไทย และเป็นเครื่องประดับใจของอนุชนทุกยุคทุกสมัย
ชั่วนิรันดร์.

กรมศิลปากร

๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๐

ត្រៃលោកវិទ្យាស្ថានបុរាណ

និង

ស្ថាប័ន

โถงนิราศสุพรรณ

๑	เคียนช่วงดวงเด่นฟ้า	คาตา
จรรยจักร์คัมพราว	พรางพร้อย	
ยามดึกนกหนาวหนาว	เขนยแนบ แอบเขย	
เย็นน่านาคางย้อย	เยือกฟ้าพาหนาว ฯ	
๒	มหรานาก (๑) นวากวุง	คุงคตอง
ชุมชนรรักษ์ (๒) ตอง	ผิงนา	
คุก (๓) คิตมิต (๔) หมายถึงของ	ตัจจวาติ ขาดเขย	
กตักกรกเรอชา	โศกทั้งหมางตมร ฯ	
๓	ขอฝากซากตัจจวาติต้อย	ตฺรข (๕)
ไวททำตากร	เขตน	
คำถ่านาวัดกร (๖)	พี่ฝาก มากเขย	
ไครทพเบณผ	พี่ให้ไทยเจริญ ฯ	

๑. มหรานาก = คตองมหรานาก

๒. รักษ์ = รุกข - ต้นไม้

๓. คุก = ชุก

๔. มิต = มิต

๕. ตฺรข = สุนทร

๖. กร = พร

โคลงนิราศสุพรรณ

๔	จำร้างห่างน้องนิก	หน้าสวน (๑)
	ต้องฝ่ายชายหญิงยวน	ยั่วเย้า
	หวังชายฝ่ายหญิงชวน	ชวนชวน เหนอเยย
	กตเช่นเด่นซักได้ร้า	ได้พบผองเพื่อนเกษม ฯ
๕	เดียววัดวัดเกษ (๒) กัม	คมดา
	กุฎศพนบมานดา	เกิดเกล้า
	เคชะพระกุศตภา	พันโลก โลก (๓) เยย
	เสวยศุก (๔) ทุกคำเข้า	ช้องชั้นสุวรรณยางค ฯ
๖	เชิงเนินปนตลาดสด้าง	หัดกรือ
	โง่งอ้างบ้างฮิดเกดอ	เกดฮอนกตุ้ม
	หัดกล่อของเด็กเหตอ	จำบาก ยากแฮ
	ฮอกแม่นายากุม	ถึของต้องยาม ฯ

๑. สวน = สรวล

๒. วัดเกษ = วัดสระเกษ

๓. โลก = โอนะ - หวังน้ำ, สักสารวัฏ

๔. ศุก = สุข

โคลงนิราศสุพรรณ

๗	แซ่เตี๋ยงเวี๋ยงราชก้อง	กั๋งตาดาน ^(๑)
	เห่งหงั้ระฆังขาน	แข่งขั้
๘	ดั้ ^(๒) แตรแซ่เตี๋ยงประดาร์	ดั้ขั้ ^(๓) คัดเคย
	ยามคักกรกกรนก้อง	บิแก้วแจ้วเตี๋ยง ๗
๙	๑ วดเตี๋ยบเงียบดังคัหน้า	ฮาราม
	ชุกคิตเคยพญายาม	แย่งนั้
	รวรินกัถันสัไบทราม	สัวาคัรวัง ทรวงเคย
	สุรกัถันสั ^(๔) กถอนพรั้ง	เพราะเจ้าเบาใจ ๗
๑๐	๑ เจริญบุญสุร ^(๕) ไว้	ให้ตมร
	สับสัวสัฐา ^(๖)	ผ่องแผ้ว
	เชิญทราบภาพกถกถอน	กถาวกัถัน ถวิลเคย
	จำชาติชาตินั้ ^(๕) แคตัว	คตาดนั้ของของดังวน ๗

๑. กั๋งตาดาน = กั๋งตาด

๒. สั้ = สั้

๓. สั้ขั้ = สั้

๔. สุรกัถันสั = สุญกัถันสั

๕. สุร^(๕) = สุนทร

๖. สัวสัฐา^(๖) = สัวสัธสัถาพร

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๐	๐	วัดแจ้งแต่งคกตง	เคียงนอน
		เคยปกนกันน้อยคอน	คู่พร้อง
		เคยตอบตอบดาร์ดมร	ดมาร์ดมัก ^(๑) รักเฮย
		จำจากพราภนุชน้อง	นกันน้อยดอยดม ๑
๑๑	๐	ดาวแก่แม่ม่ายแม่น	มีคุณ ^(๒)
		ขอเดชะพระวรรณ	ราชรัฐ
		ยามดึกนีกดงบุญ	แบ่งฝาก มากเฮย
		วัดช่วยอวยถ้วัดดีฐ	คิดพร้องต้นองเพลง ๑
๑๒	๐	ยน ^(๓) ฦนวนนวนนิกน้ำ	เนตรนของ
		พระชินันันตัง ^(๔) ทอง	ที่เฝ้า
		ชำระพระนิพน ^(๕) ต้นอง	แต่ด้จันต ^(๖) ชิดเฮย
		ถ้วนแผ่นดินปั้นเกล้า	กตบร้างห่างฦนวน ๑

๑. สมารสมัก = สมานสมัก]

๒. คุณ = คุณ

๓. ยน = ยล

๔. นันตัง = บัลลังก์

๕. พระนิพน = พระนิพนธ์

๖. สนิต = สนิท

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๓	๑	แบ่งบุญสุวรร (๑) เชื้อ	ชินวง (๒)
		สืบช่างทางพุทธ (๓)	ผ่องแผ้ว
		ถวายพระหริรักษ์ (๔) ทรง	สารพิเศษ (๕) เสด็จตรเอย
		ดูโลกโมฆ (๖) เมืองแก้ว	กิจร้ายหายสุร (๗) ฯ
๑๔	๑	อังกองมงกุฎเกิด้า	เซากรุง
		ดับกษัตริย์ชัยบำรุง	รอบแคว้น
		ถวายพระอนิสัง (๘) พดุง (๘)	พเดช (๑๐) เฟื่อง กเด็จพระเอย
		ตั้งโคกโรคเรืองแค้น	ขจัดฝ่ายวายุเขน ฯ
๑๕	๑	ท่าช้างหว่างค่ายด้อม	แห่ตั้งด่าน
		ครึ่งพระโกฏ (๑๑) ไปรฐ (๑๒) ประทาน ที่ให้	
		เคยอยู่คู่ตำราน	ร่วมเย้า เจ้าเอย
		เห็นแต่ทมหมีได้ (๑๓)	ภavn้องครองดังวน ฯ

๑. สุวรร = สุนทร	๘. อนิสัง = อนิสงส์
๒. ชินวง = ชินวงศ์	๙. พดุง = ผดุง
๓. สืบช่างทางพุทธ = สืบสร้างทางพุทธวงศ์	๑๐. พเดช = พระเดช
๔. พระหริรักษ์ = พระหริรักษ์	๑๑. พระโกฏ = พระโกศ
๕. สารพิเศษ = สารพิเศษ	๑๒. ไปรฐ = ไปรต
๖. โมฆ = โมกษ์	๑๓. หมีได้ = มิได้
๗. หายสุร = หายสูญ	

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๖ วง^๑ห^๒ด^๓ง^๔ค^๕ร^๖ง^๗ห^๘น^๙ม^{๑๐}เห^{๑๑}ด^{๑๒}้า เจ้า^{๑๓}เ^{๑๔}ย^{๑๕}
 เ^{๑๖}ย^{๑๗}อ^{๑๘}ย^{๑๙}ช^{๒๐}ช^{๒๑}น^{๒๒}เ^{๒๓}ย^{๒๔} ค^{๒๕}้า^{๒๖}เ^{๒๗}้า^{๒๘}
 ย^{๒๙}า^{๓๐}ม^{๓๑}น^{๓๒}ท^{๓๓}เ^{๓๔}ย^{๓๕}เ^{๓๖}ย^{๓๗} ถ^{๓๘}ั^{๓๙}ม^{๔๐}ภ^{๔๑}ัก^{๔๒} (๑) พ^{๔๓}ี^{๔๔}เ^{๔๕}ย^{๔๖}
 ค^{๔๗}า^{๔๘}ง^{๔๙}ช^{๕๐}น^{๕๑}อ^{๕๒}น^{๕๓}เ^{๕๔}า^{๕๕}บ^{๕๖}เ^{๕๗}ด^{๕๘}้า ค^{๕๙}ด^{๖๐}า^{๖๑}ค^{๖๒}้^{๖๓}ค^{๖๔}เ^{๖๕}ด^{๖๖}ว^{๖๗}ด^{๖๘}เ^{๖๙}ว^{๗๐}น^{๗๑}อ^{๗๒} ๑

๑๗ คิ^๑ด^๒ค^๓้า^๔ด^๕ำ^๖ภ^๗ก^๘ (๒) ไ^{๑๑}ว^{๑๒} ไ^{๑๓}ว^{๑๔}เ^{๑๕}เ^{๑๖}ด^{๑๗}เ^{๑๘}น^{๑๙}
 เ^{๑๑๐}ย^{๑๑๑}ร^{๑๑๒}ัก^{๑๑๓}เ^{๑๑๔}ย^{๑๑๕}ร^{๑๑๖}ว^{๑๑๗}ม^{๑๑๘}เ^{๑๑๙}ว^{๑๒๐}เ^{๑๒๑}น^{๑๒๒} ร^{๑๒๓}ว^{๑๒๔}ม^{๑๒๕}ร^{๑๒๖}
 อ^{๑๒๗}ย^{๑๒๘}้า^{๑๒๙}เ^{๑๓๐}อ^{๑๓๑}ง^{๑๓๒}เ^{๑๓๓}ว^{๑๓๔}เ^{๑๓๕}ร^{๑๓๖}เ^{๑๓๗}ว^{๑๓๘}เ^{๑๓๙}า^{๑๔๐}เ^{๑๔๑}ย^{๑๔๒}เ^{๑๔๓}น^{๑๔๔} ย^{๑๔๕}า^{๑๔๖}ม^{๑๔๗}แ^{๑๔๘}ก^{๑๔๙} ม^{๑๕๐}่^{๑๕๑}เ^{๑๕๒}ย^{๑๕๓}
 ไ^{๑๕๔}ว^{๑๕๕}ร^{๑๕๖}ท^{๑๕๗}ม^{๑๕๘}ช^{๑๕๙}ช^{๑๖๐} ช^{๑๖๑}ว^{๑๖๒}ย^{๑๖๓}ช^{๑๖๔}้า^{๑๖๕}ค^{๑๖๖}้า^{๑๖๗}ไ^{๑๖๘}ค^{๑๖๙}ด^{๑๗๐}ง ๑

๑๘ เ^๑ย^๒ว^๓ท^๔า^๕ง^๖บ^๗า^๘ง^๙ก^{๑๐}อ^{๑๑}ก^{๑๒}น^{๑๓}อ^{๑๔}ย^{๑๕} ด^{๑๖}อ^{๑๗}ย^{๑๘}แ^{๑๙}ด^{๒๐}
 บ^{๒๑}้า^{๒๒}น^{๒๓}เ^{๒๔}ก^{๒๕}้า^{๒๖}เ^{๒๗}ย^{๒๘}เ^{๒๙}ว^{๓๐}เ^{๓๑}น^{๓๒}แพ^{๓๓} พ^{๓๔}ว^{๓๕}ก^{๓๖}พ^{๓๗}้อ^{๓๘}ง^{๓๙}
 เ^{๔๐}ย^{๔๑}บ^{๔๒}เ^{๔๓}ห^{๔๔}ง^{๔๕}า^{๔๖}เ^{๔๗}ป^{๔๘}เ^{๔๙}ด^{๕๐}้า^{๕๑}อ^{๕๒}ก^{๕๓}แ^{๕๔}ด^{๕๕} ด^{๕๖}ู^{๕๗}เ^{๕๘}ป^{๕๙}เ^{๖๐}ด^{๖๑}ก^{๖๒} แ^{๖๓}ร^{๖๔}ก^{๖๕}เ^{๖๖}ย^{๖๗}
 ด^{๖๘}ำ^{๖๙}ภ^{๗๐}ก^{๗๑} (๒) น^{๗๒}ั^{๗๓}ก^{๗๔}ร^{๗๕}ัก^{๗๖}ร^{๗๗}ั^{๗๘}ย^{๗๙}ง^{๘๐} เ^{๘๑}ว^{๘๒}เ^{๘๓}ก^{๘๔}น^{๘๕}อ^{๘๖}ง^{๘๗}เ^{๘๘}น^{๘๙}เ^{๙๐}น^{๙๑}เ^{๙๒}า^{๙๓} ๑

๑. ภัก = พักตร์

๒. ล่ำภัก = วาลัก

โคลงนิราศสุพรรณ

นาคบริพัทธ์

๑๘	๐	ดาวเอยเคยอ่อนนุ่ม	อุม่นอม
		หอมสนิทชิดกลิ่นหอม	กต๋อมให้
		ไทด่างว่างออกตรอม	หอมศรีล รุกเอย
		เดยอ่อนชนครองไว้	ใคร่หว่าหน้าสวน(๑) ฯ

๒๐	๐	ย่นย่านบ้านบุตง	คชน
		ชุกคิตเคยชมจรร(๒)	แจ่มฟ้า
		ยามยากหากบ้านกัน	กินชีก นด็กแย
		มคุชชุนหน้า	นุชปดมดมเดิม ฯ

๒๑	๐	เดี่ยคายสายสวดไอ	อวร
		รักพมโทษกร(๓)	กับน้อง
		จำจากพรากพดัดมร	เล่มอชีพ เรียมเอย
		เดียนุชตุจทรวงคอง	แตกฟ้าผ่าสาดาย ฯ

๑. ใคร่หว่าหน้าสวน = ใคร่ว่าหน้าสวน

๒. จรร = จัน คือ ภรรยาของสุนทรภู่

๓. จันเดิมเป็นนางฝ่ายใน ในพระราชวังหลัง เมื่อลอบรักใคร่กับสุนทรภู่นั้น ถูกกริ้วต้องเวนจำทั้งคู่ พันโทษแล้วต่อมาสุนทรภู่ได้จันเป็นภรรยา มีบุตรด้วยกันช่อ พัด อยู่ด้วยกันไม่นานก็หย่าร้างกัน จันไปมีสามีใหม่ สุนทรภู่จึงตัดพ้อไว้ในโคลงตอนนี้

โคลงนิราศสุพรรณ

นาคบริพัณฑ์

๒๒	๑	เกราะกำ (๑) จำห่าน้อง	ห้องนอน
		หวนนึกดึกเคยวอน	ก่อนหัว (๒)
		คิดไฉนไม่ห่างจร	หอนจาก
		หากจิตรมิศ (๓) หดายน้า	ถ่าน้องหมองหมาง ฯ
๒๓	๑	เดือนตกนกร้องเร่ง	ดูรียง
		เยี่ยมยอดคุณท (๔) ทรง	ดองฟ้า
		เดือนดับดับโลกคง	คนชน อักเขย
		จนพบดับหน้า	นับรัตนดินสุวรรณ (๕) ฯ
๒๔	๑	วัดปขาว (๖) คราวรุ่งรุ	เวียนเขยน
		ทำสุรท (๗) สอนเสมียน	สมุท (๘) น้อย
		เดินรวางรวงเวียน	หว่างวัด ปขาวเขย
		เคยชนกถนถนดรร้อย (๘)	ถวาคิห้างกลางสวน ฯ

๑. เกราะกำ = เกราะหุ้มกรรม

๒. หัว = ว่า

๓. มิศ = มิตร

๔. บุคุณท = บุคุณธ

๕. สวรร = สวรรค์

๖. วัดปขาว = วัดศรีสุदारาม

๗. สุรท = สูตร

๘. สมุท = สมุด

๙. สร้อย = คงจะเป็นหญิงที่เคยมีความสัมพันธ์กับสุนทรภู่ เมื่อคราวรุ่นหนุ่ม ระหว่างที่ศึกษาอยู่ที่วัดศรีสุदारาม

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๕
 ๑ เหน้รื้อนเพื่ณร้กร้าง แรมโรย
 ไ้อ์กขาคูรโดย ทเวด (๑) ด้ย
 คุศวรร (๒) บัณจิตรโหย หาดอก ด้ร้อยเขย
 แดด้บักด้บชาคิม้วย ไม้ได้ไ้ก้ดักถาย (๓) ฯ

๒๖
 ๑ บางบ้ารูบารุงแก้ว กานดา
 แก้วเนตรเชฐาชรา ร้างแด้ว
 ถือบวด (๔) ตรวจน้าภา ภพ (๕) ชาคิ อั้นเขย
 ชาคินพิแคว้ว คดาค์ค้างท่างตมร ฯ

๒๗
 ๑ บางรมาคิมังมิดกรัง คราวงาน
 บอภบทบุนยัง (๖) พยาน พยักหน้า
 ประทุพประดิศถาน (๗) แทนฮ้อง (๘) หอเขย
 แหวนประดับกับผ้า พิอ้างวางวัน (๙) ฯ

๑. ทเวด = เทวศ

๒. สวรร = สวน

๓. กลาย = กราย

๔. บวด = บวช

๕. ภพ = พบ

๖. บุนยัง = บุญยัง นายโรงละคอนนอกมช่อ
 ในสมัยนั้น เป็นผู้สร้างวัดละครทำที่ชนบุรี

๗. ประดิศถาน = ประดิษฐาน

๘. ฮ้อง = ห้อง

๙. วางวัน = วางวัล

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๘

๑ ดั่งตำรวจนายเนตรน้อง นองชด
 ถเนตรพิเพียงฝอยฝน ฟ้าน้อง
 จวนรุ่งรำดีอนัน จำจาก แจ่มเอย
 คราวเคราะห์ (๑) เพราะน้องต้อง พยูกล้ำดาดคัน ฯ

๒๙

๑ สวรรหลวง (๒) แด่ต่างดวัน พฤษภา
 เคยเสด็จวังหลังมา เมื่อน้อย
 ข้าหลวงเด่นบิดา ต้องอยู่ โยงเอย
 เห็นแต่พลับกับตร้อย ช่อนชุมคดุมโปง ฯ

๓๐

๑ วัฏพิณ (๓) กรุ่นกดินเกดียง กตอยใจ
 แรกกรุ่นรวยมาใด ได้เห็น
 เรียนร้อยค่อยดอดใหม่ เหมือนแน่ และ (๔) เอย
 ร้อยคดองต้องนั่งแน่น นวดพันท่านครู ฯ

๑. เคราะห์ = เคราะห์

๒. สวรรหลวง = สวรรหลวง

๓. พิณ = พิณ

๔. และ = และ

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๑	๑	บางขวางข้างเขตแคว้น	แขวงหน (๑)
		ต้องฟากหมากมพร้าวผด	พรรไม้ (๒)
		หอม ^๕ ร ^๕ น ^๕ ซ ^๕ น ^๕ เซ ^๕ น ^๕ ปน	แบ้ง ^๕ ประ ^๕ ปร ^๕ าง ^๕ เฮ ^๕ ย
		เค ^๕ ล ^๕ ม ^๕ จ ^๕ ิต ^๕ ค ^๕ ิด ^๕ ว ^๕ า ^๕ ไ ^๕ ถ ^๕	ก ^๕ ด ^๕ น ^๕ เ ^๕ น ^๕ อ ^๕ เจ ^๕ อ ^๕ จ ^๕ ร ^๕ ร ๑
๓๒	๑	เชิงด้ว ^๕ ร ^๕ ด ^๕ ว ^๕ น ^๕ ร ^๕ ัก ^๕ น ^๕ า	ค ^๕ ด ^๕ า ^๕ ไ ^๕ ค ^๕ ด
		ถู ^๕ ค ^๕ ก ^๕ ร ^๕ ก ^๕ เ ^๕ ว ^๕ เ ^๕ ไ ^๕ บ (๓)	บ ^๕ ิต ^๕ พ ^๕ ด ^๕ ว
		ร ^๕ ัก ^๕ ร ^๕ าย ^๕ เ ^๕ าย ^๕ ค ^๕ น ^๕ ไ ^๕ ถ ^๕	ก ^๕ ด ^๕ ว ^๕ ร ^๕ ัก ^๕ น ^๕ ัก ^๕ เฮ ^๕ ย
		เค ^๕ จ (๔) ถู ^๕ ก ^๕ ถู ^๕ ก ^๕ ย ^๕ าง ^๕ น ^๕ ว	ห ^๕ ิน ^๕ ค ^๕ เ ^๕ น ^๕ อ ^๕ เ ^๕ ล ^๕ เ ^๕ อ ^๕ ค ^๕ น ^๕ ๑
๓๓	๑	บางกรวยตรวจด ^๕ น ^๕ า ^๕ แบ ^๕ ง	บ ^๕ ุ ^๕ ญ ^๕ ท ^๕ าน
		ด ^๕ ั่ง ^๕ น ^๕ ิม (๕) น ^๕ ุ ^๕ ช ^๕ นิ ^๕ บ ^๕ พ ^๕ าน (๖)	ผ ^๕ อ ^๕ ง ^๕ แผ ^๕ ว
		ค ^๕ ำ ^๕ จ ^๕ าก ^๕ พ ^๕ ร ^๕ าก ^๕ พ ^๕ ด ^๕ ด ^๕ ั ^๕ ถ ^๕ าน	ท ^๕ ง ^๕ พ ^๕ ห ^๕ น ^๕ เ ^๕ ย
		เ ^๕ น ^๕ แต่ ^๕ ค ^๕ ด ^๕ อ ^๕ ง ^๕ น ^๕ ้อง ^๕ แ ^๕ ถ ^๕ ว	ค ^๕ ด ^๕ า ^๕ ค ^๕ ่ ^๕ เ ^๕ เ ^๕ อ ^๕ น ^๕ เ ^๕ เ ^๕ อ ^๕ น ^๕ บ ^๕ ๑

๑. นน = นนทบุรี

๒. พรรไม้ = พันธุ์ไม้, พรรณไม้

๓. ไบ = ไบ

๔. เคจ = เค็ด

๕. นิม คือ ภรรยาคนหนึ่งของสุนทรภู่ เป็นชาวบางกรวย มีบุตรชื่อ ตาบ เป็นกวีตามบิดา ได้แต่งเพลงยาว เรียกว่า เพลงยาวนาขดาบ นิมผู้นี้ มีบุตรแล้วไม่ซำก็ดาบ

๖. นิบพาน = นิพพาน

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๔
 ๑ บางศรี^๑ร^๑ทอง^๑ค^๑ด^๑อง^๑บ้าน^๑เท่า^๑ เจ้า^๑ค^๑ด^๑อง^๑
 ต^๑เพ^๑ร^๑ผ^๑ว^๑ต^๑ทอง^๑ (๑) ถ^๑น^๑
 เต^๑อง^๑ภ^๑า^๑ร^๑ือ^๑เต^๑ย^๑ง^๑ต^๑น^๑อง^๑ ต^๑ำ^๑เห^๑น^๑ย^๑ก^๑ น^๑า^๑m^๑เช^๑y
 ค^๑ด^๑อง^๑ค^๑ด^๑ด^๑เต^๑y^๑ว^๑ เ^๑น^๑ไ^๑ว^๑ไ^๑ด^๑ท^๑อง^๑ ๑

๓๕
 ๑ ถ^๑ว^๑ง^๑ท^๑a^๑ng^๑บ^๑a^๑ng^๑ร^๑e^๑y^๑c^๑ ร^๑i^๑m^๑s^๑a^๑
 ต^๑อง^๑ผ^๑i^๑ng^๑p^๑r^๑i^๑ng^๑p^๑h^๑u^๑k^๑s^๑a^๑ ต^๑d^๑i^๑b^๑ต^๑d^๑a^๑ng^๑
 ไ^๑m^๑p^๑l^๑u^๑k^๑t^๑u^๑k^๑c^๑o^๑k^๑k^๑a^๑ ค^๑k^๑t^๑a^๑k^๑ ก^๑d^๑a^๑c^๑h^๑e^๑y
 ท^๑r^๑ng^๑k^๑d^๑n^๑r^๑i^๑n^๑ร^๑u^๑a^๑ng^๑ ข^๑o^๑b^๑k^๑u^๑ng^๑p^๑u^๑ng^๑s^๑a^๑r^๑ ๑

๓๖
 ๑ ร^๑o^๑k^๑t^๑a^๑e^๑d^๑e^๑t^๑c^๑o^๑k^๑เต^๑y^๑w^๑ ไ^๑d^๑o^๑k^๑โ^๑m^๑
 น^๑g^๑h^๑k^๑a^๑g^๑j^๑i^๑k^๑j^๑o^๑n^๑ จ^๑i^๑m^๑ม^๑
 ย^๑a^๑ng^๑เจ^๑a^๑ห^๑e^๑d^๑a^๑y^๑a^๑ng^๑t^๑o^๑n^๑ ท^๑o^๑ng^๑t^๑h^๑e^๑y^๑w^๑ ย^๑e^๑y^๑w^๑ (๒) c^๑h^๑e^๑y
 โ^๑b^๑a^๑n^๑a^๑b^๑a^๑p^๑d^๑a^๑ไ^๑ ค^๑u^๑o^๑n^๑s^๑n^๑k^๑d^๑n^๑k^๑i^๑n^๑ ๑

๑. ผู้หญิงชื่อสีทอง เป็นนักร้องกลอนสัทวา เลียบอกดอกสร้อยสัทวา กับ
 ท่านสุนทรภู่

๒. เขี้ยว = เหยี้ยว

โคลงนิราศสุพรรณ

๖๖ บางกว้างข้างคูกุ๋ม เขต (๑) คตของ
บางขุนขุนกอง ก่อสร้าง
ของสวนสวนเจ้าของ ขายน่า (๒) ท่าเคย
ดาวแก่แม่ม้าย้าง บกหน้าตาเรือ ฯ

๓๘ ๑ โรงหีบหินบดขยออก แดงเตี้ย
ต้องข้างรางของเรียง รั้น้ำ
ขยได้ไต่ควายเคียง คุ้ม เวียรเคย
๒๕ ๒ ขกพนชอกธา เช่นขยขยรยา ฯ

๓๕
๑ ทับทิมเทศ (๓) กระดาก (๔)
รู่มเหงหักหาร (๕) ห่อนเว้น
เข้าพวงคิดอ่านพาด เชาชิด พ่อเคย
กุดทับทิมชนิดนั้น นึกขำน้ำใจ ฯ

๑. เชค = เชค

๒. น้ = หน้า

๓. เหล็ก = เล็ก

๔. กะลาการ = ละครลาการ, ตุลาการ

$$d. \quad \mathcal{H}^{\mathcal{H}} = \mathcal{H}^{\mathcal{H}}$$

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๔๐
๑ บางคเวียงเตี้ยต้งต้วน สวร (๑) ไสว
เวียงชอครทาวไท ทานตง
เวียงราชคดาศ์แคต้วไกต กตบรฎก นึกเฮย
ยามยากจากเมืองทง ถินปดมดมกเซม ฯ
- ๔๑
๑ บางม่วงทรวงเครั้าคิต เคยชวน
ม่วง (๒) เกบมม่วงต้วน ศุกรย้า
ม่วงอนันันันจวน จิตไม ไครเฮ
ม่วงหม่อมหอมท้วน (๓) หน้า เสน (๔) เนอเจือจรร (๕) ฯ
- ๔๒
๑ จันตั้นผดห้ามไห หวนหอม
แมตงภวเวียรคอม ไต่เคต้า
เพียงพทตตตตนอม เสน่หแจ่ม จรรเฮย
พรอชอขอเตยวเครั้า ไคกร้างท่างจรร (๖) ฯ

๑. สวร = สวน

๒. ม่วง ชื่อกรรยาคนหนึ่งของสุนทรภู่

๓. ห้วน = หวน

๔. เสน = เสน่ห์

๕. เจือจรร = เจือจันท์

๖. จรร คือ จัน ภรรยาของสุนทรภู่

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๓ ๐ ถ่วงทางบางใหญ่บ้าน ตำนกขย
 ๕ เดียวดั่งคดของเด็กดอย เดือนห้า
 ๕ ดั่งฝั่งพริ้งพูกษพลอย เพ็ญขึ้น ชมเอย
 ๕ แดเหล่าชาวสวนหน้า เต็มห้องคดของต้นอม ฯ

๔๔ ๐ คดของคดดัดเดียวดวน หัดกคช
 ๕ กระกระเรื่อร ร่องน้ำ
 ๕ คดคดของช่องแคบพอ พาย่อ พ่อเอย
 ๕ คนคดดัดเดียวดว กวนาจำคดของ ฯ

๔๕ ๐ ถ่วงย่านบ้านวัดร้าง เรือนโรง
 ๕ ตกทุ่งถึงคดของโยง หยอมไม้
 ๕ วัดใหม่รงทองโง ที่คด ขึ้น
 ๕ ควายตากฝากเชือกไขว เกดขึ้นคด้อยดอยเดน ฯ

๔๖ ๐ คนขี้คดขึ้นเร่ง วันควาย
 ๕ ถอนถีบกับกอมคกาย โกงโก
 ๕ เห็นขยนักชกเชือกหงาย แหงนเบ็ง เบือนแฮ
 ๕ คนหวดปวดบัวนไ้อ ดักักเต้นแผ่นโผน ฯ

โคลงนิราศสุพรรณ

๕๓ ๑ ทุก (๑) ใครในโดกตัน ถ้าเหลือ
 ไม่เท่าควายตากเรือ รับจ้าง
 หอบฮักจากขุเจ้า เจิงขุ่ม ขดเฮย
 มนุษยจิตคิดค้าง เมียนรื้อเอาเงิน ฯ

๕๔ ๑ ดังเวท (๒) เหตุด้วยทรวัพ (๓) ศฤงฆาร
 ภาตัตวคันตังสาร โคกเคร่า
 ตรวดน้ำรำคังทาน ทัวตักว ตักเฮย
 จงคุชทุกคำเข้า ขาคัพพนชนมาร (๔) ฯ

๕๕ ๑ ข้างคตองตองผิงเพื่อย เพื่อยแวม
 คาแฝกแซกเขียดแวม ขับซ้อน
 ในพุ่มกุ่มกกแกม กอย่า (๕) รย้าแฮ
 นกหวกเวียรหวอน วังเค้นแผ่นโผน ฯ

๑. ทุก = ทุกข์

๒. ดังเวท = สังเวช

๓. ทรวัพ = ทรวัพย์

๔. ชนมาร = ชนมาน

๕. ย่า = หญ้า

โคลงนิราศสุพรรณ

๕๐ นกกรุม (๑) กุ่มเกิดอนทอ้ง ทุงนา
 คุ่มคุ่มดุ่มดัมปดา ปากโง้ง
 ขยอกขยอกกดอกเห่ยงภา เพือนเทียว เกรี้ยวแซ
 สีส (๒) กระกรุมโด้ง เด่นบ้านเรา ๆ

๕๑ นกทุงฝูงใหญ่กุ่ม กตางหนอง
 ดอยเดือนเค็ดอนคดอประคอง คู่เคดำ
 คิคเช่นเด่นดำคดอง คดอนข น้อยเขย
 ดอนว่ายฝ้ายพี่เฝ้า ฝักนอังกดองใจ ๆ

๕๒ กาน้ำดำแหวกหว้าย วาริน
 คาบขยอกขแยงกิน เก่งแท้
 เด็กให้โผดผดุนบิน ปะเปี้ยก (๓) ปักแซ
 ยางกรอกคอกบัวแซ ดันรื่องซ้องเตียง ๆ

๑. นกกรุม = นกตะกรุม

๒. สีส = ศีรษะ

๓. น่าจะเป็น ปะเปี้ยก

โคลงนิราศสุพรรณ

๕๓ กาเขียว (๑) เทียวว่าวชน เวหา
 ร่อนร่ายหมายมัจฉา โฉบไค้
 ขุนนางอย่างเฉียวกา กินสัตว์ ดุเหย
 โคมจับปรับไหมไร่ เช่นข้าดำดัก ฯ

๕๔ ยางเจ้าเขาจับจ้อง จิกปลา
 กินเด่นเป็นพักดา (๒) คู่ชู้
 กระดากการท่าณัฏฐา (๓) ถือสัตว์ (๔) สวดแผ่
 บนทวีปดัดบัณเฑาะว์ ก่อวศุขย้ายฝ้ายยาง ฯ

๕๕ ออกแควแม่น้ำปาก คลองโยง
 แค้น (๕) ตำนบ้านเรือนโรง เรือคู้
 ช้อตาดากฟ้าโถง ห่อรอบ ขอบแฮ่
 เยนย่านำค้ำฟุ้ง ฟากฟ้าดากด ฯ

๑. เขียว = เขียว

๒. พักดา = ภัณฑา

๓. สักดา = สักดา, ศรัทธา

๔. สัตว์ = สัตว์

๕. แค้น = แค้น

Die Untersuchung der in der vorliegenden Arbeit
behandelten, mit der Zeit sich verändernden
e. Linsenverhältnisse an verschiedenen Stellen
sollte folgende Ergebnisse ergeben:

[illegible]

๑) ที่สวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ และบริเวณใกล้เคียง
และใน บริเวณอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง

3. Tillyshtetens meeres Gewerkschaften und ihre
brennenden und kochenden Salze und ihre Verwertung.

[illegible]

o maximum totala in a doua jumătate a secolului
XVIII și în primul sfert al secolului XIX

ภาพถ่ายจากต้นฉบับโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่

สมุดไทยคำเส้นดินสอขาว เล่ม ๑

โคลงบทที่ ๔๓ - ๔๔

โคลงนิราศสุพรรณ

๕๖ ชาวบ้านร้านเรือนคัง ตากปลา
 แต่ปากว่าตากฟ้า เฟื่องฟุ้ง
 กว้างขวางทว่างวดวา(๑) ไร่ช่อง คดองแซ
 ริมฝั่งพรังผักบุ้ง ยอดแยมแซมไธว ฯ

๕๗ รอนรอนอ่อนนอกโอ อดคัง
 เดียวเตี้ยมพระตุเมรุ ดับฟ้า
 มีดกตุ้มพุ่มไผ่พง พิเบียดว เดียวเขย
 เตี้ยงฟุ้ง(๒) หึงหึงหน้า นึกกร้ามความถวิล ฯ

๕๘ ทางเบียดวเดียดวคัง เขตคัน
 ย่อมย่านบ้านกระจันจรว ก้างฟ้า
 เจียบเหงาเปล่าทรวงกระเด็น ไศกต้อน ออกเขย
 จรร่อนชนแต่หน้า ไซ่เนือเจ้าจรร(๓) ฯ

๑. กว้างขวางทว่างวดวา = กว้างขวางสร้างวัดวา

๒. ฟุ้ง = ผุ้ง

๓. จรร คือ จัน ภรรยาคนแรกของสุนทรภู่

โคลงนิราศสุพรรณ

๕๙
๑ ดำภูต^๑หึ่งห้อย พรอยพราย
เหมือนเม็ดเพชร^(๑) ราย รอบก้อย
วบวบจับเนตรสาย ถวาคีตบ เนตเขย
วบเช่นเห็นหึ่งห้อย หีบหม้าน^(๒) นานเหน ฯ

๖๐
๑ ถึงย่านบ้านฝั่งข้าม โขดงทดวง
หมอบเท่าเจ้าเล็ดวง ล้อคดอ้ง
ไ้เด่นเช่นกับดวง เนตรนุ^(๓) ฝ่เขย
บ่วงรักคกพิคอง คิดให้ไ้แรง ฯ

๖๑
๑ ดองทางบางบ้านด่ ศรี^(๔)
แปรชอกรอจรร^(๕) จร แจ่มแจ้ง
เรือนตงฝั่งสาคร คนเงียบ เดี่ยวแะ
บ้านไร่ไ้ใครหนอแก้ง กถาวอ้างอย่างจรร^(๕) ฯ

๑. เพชร^๑ = เพชรรัตน์

๒. หม้าน = ม่าน

๓. นุ^๓ = นุช

๔. บ้านสศรี^๔ = บ้านสศรี

๕. จรร = จันทร์

โคลงนิราศสุพรรณ

๖๒ ยามตักกรกกรนถน ตมฝน
ถึงย่านบ้านขโมยมด มีตคดุม
จรเข้เว้คำรน ร้องฮ่อม ฮ่อมแฮ
มุงเข้มนเห็นขุมขุม^(๑) แข่งขุฟุดอย ฯ

๖๓ ราตรีหน้ตเข้^(๒) เค้า บ้านขโมย
เดกหนุ่มตุมเรือโดย ต่วนพุย
ฝนปรำพราเปรี๊ยะไปรย ปรายตัก ถนัดแฮ
ต่างง่าพราขวานมุย มุงทุมกุ่มภา ฯ

๖๔ นากถวักวักเค้ชู้ ฟุขนอง
ฮึดฮัดฟาดฟุมฟอง ฟองเพอย
เคี้ยงกุดตมตอง ตังวาท ตวาทแฮ
ยาวใหญ่ได้โตดเดอย เล่นน้ำปด้าขนอง ฯ

๑. ขุมขุม = กุ่มกุ่ม

๒. ตเข้ = จระเข้

โคลงนิราศสุพรรณ

๖๕ เตกน้อยคอยขเหม้นมุง มองมัน
ว่าตเชือบกัน ปกกับทอง
บราณท่านว่าต้น ดานดัด^(๑) กำนัด^(๒) แะ
บหนึ่งจรงอกทอง คิตค่างนางเมีย ฯ

๖๖ หนึ่กกว่าประชุม เชิงเตือ
ได้กับเราแล้วเหตือ หลากดำ
หลบคเชเค่า^(๓) จอดเรือ ริมเขต ขโมยแะ
บกก็เดือเรือชา ดัดเชเดโก ฯ

๖๗ รุ่งเช้าเบาอกด้ร้น ไครกตบาย
ถาย่านบ้านขโมยหมาย มุงข้าม
นาชนรณตมชาย เณียดั่ง ตรงเอย
ทางเบียดวเดียดทรวงชา ดัดนำคดำขนอง ฯ

๑. สัต = สัตว์

๒. กำนัด = กำหนด

๓. เค่า = เข้า ในทันตังการ เอก

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๖๘
๑ บางปลาตานบ้านอยู่ หญิงชาย
ต้องส่องส่องเรือนราย ว่ายกลั้ว(๑)
ชาวบ้านหน้าอนต์บาย บ่กรัน ควันเขย
มีคู่ชู้เข้า(๒) ค้วย ต่งนทตบาย ฯ
- ๖๙
๑ ซ้ายขวาบ่าไผ่ซุ่ม เขิงหนาม
ต้องผั่งวังว้าราม รกเรือ
แพงพวยผักบุง(๓) งาม งอนทอด ยอดเขย
บนบกนกกับเขย หว่างไม้ไผ่ต่อน ฯ
- ๗๐
๑ บางปลัดถ่านตัง ควงชาย
เผาไผ่ไม้ซากราย เรียดถ้ำ
หนุ่มสาวเห่ล่าหญิงชาย เช่นพุด อุดเขย
คำทิ่มทันทหน้า แบน้องดองโถม ฯ

๑. ว่ายกลั้ว = ไร่กลั้ว

๒. ชู้เข้า = รวยข้าว

๓. ผักบุง = ผักบู่

โคลงนิราศสุพรรณ

๗๑ ๑ นาวา^๔คดา^๕เค^๕ล^๕อน^๕ค^๕ด^๕ย ด^๕ย^๕ด^๕ำ
ด^๕ว^๕ย^๕ำ^๕น^๕บ^๕ำ^๕น^๕บ^๕ำ^๕ร^๕ก^๕ำ ร^๕ก^๕ม^๕ไ^๕
ด^๕ำ^๕ว^๕ห^๕น^๕ม^๕ด^๕ม^๕ (๑) ช^๕อ^๕น^๕ท^๕ำ ท^๕ำ^๕ง^๕พ^๕ว^๕ก^๕ ช^๕ม^๕ว^๕ก^๕ (๒) แ^๕ะ
ป^๕ด^๕ำ^๕ค^๕ิ^๕ป^๕ด^๕ิ^๕ค^๕ป^๕ด^๕ิ^๕ด^๕ไ^๕ด^๕ ด^๕ุ^๕ก^๕ด^๕อ^๕ง^๕ช^๕อ^๕น^๕ช^๕ไ^๕ด^๕ ำ

๗๒ ๑ บ^๕ำ^๕ย^๕ง^๕ค^๕ุ^๕ง^๕ต^๕ำ^๕ด^๕ด^๕ว^๕น เ^๕ห^๕ด^๕ำ^๕ค^๕ว^๕ย^๕
ด^๕ง^๕ป^๕ด^๕ัก^๕ท^๕ด^๕ัก^๕ท^๕ด^๕ย^๕ เ^๕ด^๕เ^๕น^๕น้ำ
ค^๕ำ^๕ม^๕ด^๕พ^๕ด^๕ฟ^๕ด^๕ท^๕ห^๕ง^๕ำ^๕ย^๕ แ^๕ห^๕ง^๕น^๕เบ^๕ง^๕ เ^๕ิ^๕ง^๕แ^๕ะ
ด^๕ุ^๕ก^๕เ^๕ด^๕เ^๕ก^๕เ^๕ด^๕เ^๕ย^๕ง^๕ป^๕ด^๕ำ ป^๕ด^๕อ^๕ย^๕ห^๕อ^๕ย^๕อ^๕ค^๕ว^๕ย^๕ ำ

๗๓ ๑ เ^๕ำ^๕ค^๕ว^๕ย^๕ร^๕ำ^๕ย^๕ร^๕อ^๕ง^๕น^๕ว^๕ น^๕ิ^๕ท^๕ำ^๕น^๕ น^๕ำ^๕น^๕เ^๕ย^๕
ว^๕ำ^๕พ^๕ญ^๕ำ^๕ภ^๕ำ^๕ด^๕ท^๕ย^๕ำ^๕น^๕ ย^๕ุ^๕ท^๕ (๓) พ^๕ด^๕ว^๕
ศ^๕ร^๕ิ^๕ศ^๕ะ^๕ก^๕ระ^๕บ^๕อ^๕ก^๕ระ^๕บ^๕ำ^๕น^๕ บ^๕ั^๕ง^๕บ^๕ง^๕ ย^๕ัง^๕แ^๕ะ
น^๕ิ^๕ก^๕เ^๕ร^๕เ^๕น^๕เป^๕น^๕ร^๕อ^๕ย^๕น^๕ว^๕ เ^๕ห^๕น^๕ย^๕ว^๕เ^๕น^๕เ^๕ห^๕น^๕ร^๕อ^๕ย^๕ ำ

๑. สุ่ม = ชุ่ม

๒. ชมวก = ฉมวก

๓. ยุท = ยุค

โคลงมราศสุพรรณ

๗๔ บ้านไซไซใหญ่ย่อย ด้ร้อยไถว
 คัดเช่นเด่นคันไซ แซ่ซ้อง
 ผูกกิ่งชิงช้าไกว แกว่งชัก เขือกเขย
 เคยขพกบนอง แบนเอนเอใจใจ ๆ

๗๕ เคยทางบางบ้านแห่ง หินมุต
 เต็มว่าเตาเผาปูน บันไคว
 อาภัพดับชื้อดรุ เตี้ยเปเต่า เราเขย
 ออกฟันแฉะได้ ดุจอ้างอย่างปุ่น ๆ

๗๖ ถึงคดของร้องเรียกบ้าน บางหาดวง
 ดำกนกถึงดวง ดอกฟ้า
 เจียบเหงาเปเต่าเปเตี้ยวทรวง แฉนทเวท^(๑) ทูเรต^(๒) เขย
 อุมรักหนักอกถ้า เทียบเถาเขาหาดวง ๆ

๑. ทเวท = เทวษ

๒. ทูเรต = ทูเรศ

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๘
๑ บางน้อยพุดช้อย^๒นกัน^๓น้อย นื่อง^๔เขย
น้อย^๕แนบ^๖แอบ^๗บอก^๘เคย^๙ คู่^{๑๐}เค^{๑๑}ดำ^{๑๒}
เหมือน^{๑๓}น้อย^{๑๔}ค้อย^{๑๕}ต้น^{๑๖}นม^{๑๗}เขย^{๑๘} เช^{๑๙}อน^{๒๐}ชน^{๒๑} อ^{๒๒}น^{๒๓}แม่^{๒๔}
น้อย^{๒๕}แ^{๒๖}เค^{๒๗}ช^{๒๘}อ^{๒๙}ห^{๓๐}ฤ^{๓๑}า^{๓๒}เจ้า^{๓๓} จ^{๓๔}ิ^{๓๕}ต^{๓๖}ร^{๓๗}น^{๓๘}้อย^{๓๙}ด^{๔๐}อ^{๔๑}ย^{๔๒}ด^{๔๓}ม^{๔๔} ฯ

๑๙
๑ บาง^๑หวาย^๒ท่าย^๓คึง^๔ช้อง^๕ ก^๖ด^๗ด^๘ง^๙มี^{๑๐}
แ^{๑๑}ต^{๑๒}น^{๑๓}น^{๑๔}ค^{๑๕}ร^{๑๖}ไ^{๑๗}ช^{๑๘}ย^{๑๙}ศ^{๒๐}รี^{๒๑}
เข้า^{๒๒}แ^{๒๓}ต^{๒๔}น^{๒๕}ด^{๒๖}ุ^{๒๗}พ^{๒๘}ัน^{๒๙}บุ^{๓๐}รี^{๓๑} (๑) ร^{๓๒}ือ^{๓๓}เป^{๓๔}ด^{๓๕}ย^{๓๖}ว^{๓๗} เต^{๓๘}ย^{๓๙}ว^{๔๐}เขย^{๔๑}
ท^{๔๒}่ง^{๔๓}ท^{๔๔}ำ^{๔๕}ม^{๔๖}ำ^{๔๗}ย^{๔๘}ง^{๔๙}ร^{๕๐}น^{๕๑} ร^{๕๒}ก^{๕๓}เร^{๕๔}อ^{๕๕}เบ^{๕๖}อ^{๕๗}ช^{๕๘}ม^{๕๙} ฯ

๒๐
๑ ช^๑ุ^๒ม^๓น^๔ัก^๕ถ^๖ก^๗ค^๘บ^๙ช^{๑๐}อัน^{๑๑} บ^{๑๒}อน^{๑๓}แ^{๑๔}ง^{๑๕}
บ^{๑๖}อน^{๑๗}ด^{๑๘}ุ^{๑๙}พ^{๒๐}ร^{๒๑}ร^{๒๒}ณ^{๒๓}ห^{๒๔}ัน^{๒๕}แ^{๒๖}ง^{๒๗} อ^{๒๘}ร^{๒๙}้อย^{๓๐}แ^{๓๑}เท^{๓๒}
บ^{๓๓}อน^{๓๔}บ^{๓๕}าง^{๓๖}ก^{๓๗}อ^{๓๘}ก^{๓๙}ด^{๔๐}อ^{๔๑}ก^{๔๒}แ^{๔๓}ด^{๔๔}ง^{๔๕} เ^{๔๖}ห^{๔๗}ือ^{๔๘}แ^{๔๙}ห^{๕๐}ด^{๕๑} แม่^{๕๒}เขย^{๕๓}
บ^{๕๔}อน^{๕๕}ป^{๕๖}าก^{๕๗}ย^{๕๘}า^{๕๙}ด^{๖๐}ด^{๖๑}แ^{๖๒}ก^{๖๓}ไ^{๖๔}่^{๖๕} ม^{๖๖}ั^{๖๗}ย^{๖๘}ง^{๖๙}น^{๗๐}ด^{๗๑}น^{๗๒}บ^{๗๓}อน^{๗๔} ฯ

๑. สุพันธ์ = สุพรรณบุรี

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๘๐ บางสามสาร (๑) เจ้าทรวง ปางหลัง
 อารักศักดิ์ทรวง (๒) แว่นแคว้น
 ศักดิ์ทรวง วานช่วย ด้วยแฮ
 กำจัดศัตรูแมน มุ่งร้ายตายเอง ฯ
- ๘๑ ถึงบ้านด่านคักตัง ผิงกระแด่
 ต้องพ้องคดของแคว ค้ำคึง
 คดถึงคดบโคตงแด คาน (๓) ดัดบ ดัดงเขย
 ดั้นไผ่ในแขวงถุ้ง (๔) ถิ่นออกกอแขม ฯ
- ๘๒ ปดาชุมกุ่มเกิดอนทอง ชารว
 ดอยเด่นเห็นคนถดา หดบดริน
 ดัดดัดดาตดัดบปดา ช่อนดุก พดกแฮ
 กระดิกกระดิกกระเตือกดิน กระโดดเหิน (๕) เห็นตัว ฯ

๑. บางสามสาร = บางสามศาล

๒. อารักศักดิ์ทรวง = อารักศักดิ์สิทธิ์ทรวง

๓. คาน = ทาล

๔. ถุ้ง = ทุ้ง

๕. เหล็น = เล่น

โคลงนิราศสุพรรณ

๘๖ ๑ ปดาใหญ่ไ้^๕เดียวชู่^๑บ หวดหาง
 ชัดชาตฟาดโผ^๕ผาง พ่น^๕น้ำ
 ปดาคาวเห^๖ดำถว^๕ยทาง เบ^๕อนมิต^๕ เบ^๕ยว^๕แฮ
 ก^๑ไ^๑ (๑) โผ^๕ถ่ม^๕ต^๕ร^๕ถ^๕ (๒) เ^๕ก^๕ถ^๕อน^๕ค^๕ด^๕อย^๕ด^๕อย^๕ด^๕เอ^๕ ๑

๘๗ ๑ บางชอกอไ้^๕ด^๕อ^๕ม หดายก^๑
 บ^๕้าน^๕บ^๕ม^๕ด^๕ช^๑อ ด^๕ก^๕น^๕อ^๕ย^๑
 เ^๕ว^๕เ^๕ไ^๕ด^๕ไ้^๕พ^๕ม^๕ภ^๑อ พ^๕ย^๕โย^๕ก ไ^๕ช^๕ก^๕แฮ
 ไ้^๕เบ^๕ย^๕ค^๕เ^๕ย^๕ค^๕อ^๕ด^๕อ^๕ย^๑ เ^๕อ^๕ย^๕อ^๕อ^๕ช^๕อ^๕อิน^(๓) ๑

๘๘ ๑ ท^๕ง^๕ก^๕ว^๕าง^๕ท^๕าง^๕เป^๕ด^๕ย^๕ว^๑ไ้^๑ อ^๑า^๑ท^๑ว^๑
 ด^๕อ^๕ง^๕ผ^๕ึง^๕ผ^๕าย^๕ว^๑ิ^๑ห^๑ก^๑า ก^๕ูก^๕อ^๕ง^๑
 เ^๕ว^๕เ^๕อ^๕น^๕ว^๕อ^๕น^๑เว^๑ห^๑า ห^๕า^๕เห^๕ญ^๕อ^(๔)
 น^๕ก^๕เ^๕อ^๕น^๕เห^๕ม^๕อ^๕น^๑จ^๑ว^๑อ^๑ง เ^๕ว^๕เ^๕ก^๕ไ้^๕ค^๕น^๕ข^๕ม ๑

๑. ก^๑ไ^๑ = ก^๑ระ^๑ไ้^๑

๒. ข^๕ถ^๕า^๕ = ค^๕ถ^๕า^๕

๓. อิน^๕ = อิน^๕ท^๕ร์

๔. เห^๕ญ^๕อ^๕ = เห^๕ย^๕อ^๕

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๘ ๕ ๕ ๕ ๕
 ๐ ถึงที่สุดนุกนนั้น นื่องเฮย
 ดนุกแต่ชาวบ้านเคย คำเข้า
 พวกพทจากเฮย ขวดดนุก ทุก^(๑)แม่
 ดนุกที่ตุตุเจ้า ดนุกเถ้า^(๒)นั้นเอง ฯ

๕๐
 ๐ ชุมแทแต่สระเพ็ญ เพ็ญดวง^(๓)
 ดอยเดอนเกดอนกาดกวาง กดบนำ
 ช้อนชั้บทัพถมทาง ที่แคบ
 เรือชดคตพินคา ค่อยกว้างทางจร ฯ

๕๑
 ๐ แดมคูงทุ้งเถื่อนไม้ ไวร่าย
 ถิ่นย่านบ้านดเกาทถาย ทดท้อง
 เดิมทนเบ็นชาย ขเดหาด ถาดแฮ
 เรือดัค^(๔)พลัดมาค้อง คิตเข้าตเกาทถาย ฯ

๑. ทุก = ทุกข์

๒. เถ้า = เท้า

๓. ดวง เป็นชื่อหญ้า กระจ่าง ก็เรียก

๔. สัก = ชัก

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๘๒ แด่ดวงทิวทุ่งคัน ตาน (๑) รวย
 ๑ ดิบดิบดมปลิวปลาย ไปด่แปด
 เด่คนคัด (๒) ปักนาย เนิบเช่น เหนแฮ
 ๑ ๑ ๕ ๖ พิศให้ใจเพดิน ฯ
- ๘๓ บางปลาร้าปลาคำน้า ดำคดอง
 ๑ คนเห่าเขาปม (๓) มอ มุ่งข้า (๔)
 ดุ่มซ้อนซ้อนฉนางปอง บิดเรือก ฝือกแฮ
 เหมนหน้าควาปลาร้า เรียดคั่งคั่งโขตง ฯ
- ๘๔ ริมหน้าท่าทชน ขอดปลา
 ๑ เก็จ (๕) คัดควั่นตา คมกแก้ม
 กิดคู่ดูเด่นหา หอมชน วรรณเอย
 โคลนเช่นเปนแบ้งแต้ม คัดเนื้อเหลือหอม ฯ

๑. ตาน = ตาล

๒. คัด น่าจะเป็นคัด

๓. เขาปม = ชาวประมง

๔. ข้า = น้า

๕. เก็จ = เกล็ด

โคตงนิราศสุพรรณ

๕๕
๐) บางต้นแกแตกต่างงอ

ทอกราย

๒๔๖๖
เรียงวงศ์ดนตรีไทย

เล่มช้อย

๕๕๖ ๕๕๖
งวไม่ใช่งวตาย

ลัทธิเซ็น เฮนเฮย

กฎ (๑) ๒๒, ๒
พท. แ่งน้อย

นกหน้าตาโดย ๆ

๘๖
๐ ยามยนต์หงว้า

ค้นหาหนาม

ปัญหาความวุ่นวาย

๑ ๒
คุณแดง

กองประมง

ต๋วาคเมือ ม้วยแฮ

๕๖๕๖
จวบพทมแดง

คณกวตวตง ๖

๕๗ ๕ ๒ ๒ ๖ ๒
© กองบำนาญชราภาพ

๑
เที่ยงตรง

๒๒.
เพลงพทตารง

๒๒
รทน้อง

๑๑๔
เกยคุชชอทรง

ตั้งจิต ตั้งนิตเอย

ยามยากจากพวกพ้อง

ฟ้าให้ใจหาย ๆ

๘๘
๐ เทพยวชาลัยฝ่ายผางเพอย

เพื่อได้

พวงไผ่ไม้รำโร

๒
ตอบคง

เดธวาม้าแฝกไฟ

พอนเรยน เกเรียนแฮ

ดบดวทวทของถูง

ถนนกว้างขวางแฉ่ง ๆ

๑. หญิงชองวัน ท่านสุนทรภู่รักใคร่ไฝ่ฝัน ได้รำพันไว้ในนิราศของท่าน
หลายเรื่อง เช่น นิราศพระปฐม นิราศวัดจันทน์ และในนิราศ
เรือน

โคลงนิราศสุพรรณ

๕๕
 ๑ ถึงย่านบ้านกุ่มข้าม ตามแหลม
 วัดเก่าเศร้าโทรมแรม รกร้าง
 ผู้ใดไม่ซ่อมแซม ทว่า (๑) วัด สวัด (๒) เอย
 เพียงพิทอ้างว่าง ทเวทให้ใจหาย ฯ

๑๐๐
 ๑ ลมตกนกกว่าว่อน ร่อนบิน
 โฉมฉาบคาบปลาทิน กู้ก้อง
 ค้อนหอยค้อยคู้ดิน เดินช่อง มองแฮ
 ถีบถอกกรอบักจ้อง จอมน้ำปลาดตา ฯ

๑๐๑
 ๑ ถึงบางนางแม่หม้าย ไร้สัว
 เป็ดยวเปด้าเศร้าหมองมัว หม่นไหม้
 คราวใครใคร่ฝากตัว ต่อมาย หมายเฮย
 พร้อมจิตคิดจได้ ดับหม้ายกตายนี่ ฯ

๑. ทว่า = สว่าง

๒. สวัด = สวัสดิ์

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๐๒ ๑ ควันยอจอรเข (๑) ฟู คู่เคียง
 ยาวใหญ่ได้เรือเรียง ไระท่าย
 เด็กควาตผาดแผดเตี้ยง แซ่ถุ่ม ขยมเขย
 มั่นบ่ออยู่ตมุดห้วย ภูคว้างขวางเรือ ฯ

๑๐๓ ๑ เตะพระพุทฺธิเจ้า เข้าชาน (๒)
 เกยชนะพญามาร แม่นแฉ้ว
 รุกกั้งจ้งบันดาน ตูจเซ้น เหนแซ
 จอรเก (๓) เเท่ทางแฉฉ้ว คตาศคต้อยถอยหนี ฯ

๑๐๔ ๑ ถึงช่องคตของน้ำชอ กฤษณา
 เข้าคอกออกคอก (๔) ดำรา ไร่ไฉ
 คัดสบบบถามหา ต้นกแน แม่เขย
 นกจปลง (๕) คงไค กระตากเจ้าเฝ้าหวง ฯ

๑. จอรเข = จระเข้

๒. ชาน = ฉาน

๓. จอรเก = จระเข้

๔. ออกคอก = ออกคอก

๕. จปลง = จะปลง

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๐๕
 ๐ บาง^๑เดน^๑เป็น^๑ที่^๑หลุม^๑ แด่ง^๑ปลา
 แด่ง^๑ปลัด^๑คด^๑คอง^๑คา ชุ่น^๑ชัน
 ไท^(๑)เจ็ก^๑เต็ก^๑ใหญ่^๑พา พวก^๑ช่อน^๑ ช้อน^๑เฮย
 บุญ^๑ด่ง^๑จง^๑หลัด^๑พัน^๑ ทุก^๑ถว^(๒) คัว^๑ปลา^๑ ฯ

๑๐๖
 ๐ บาง^๑บัว^๑บ้าน^๑ซ้อ^๑พร้อง^๑ ด้น^๑อง^๑นำ
 นึก^๑เช่น^๑เห่น^๑บัว^๑คำ^๑ คู่^๑พร้อง^๑
 เก้า^(๓)เห่น^๑ยว^๑เกี้ยว^๑มา^๑ทำ^๑ แทน^๑เก้า^(๓) เจ้า^๑เฮย
 คราว^๑คราว^(๔) เพราะ^๑เกี้ยว^๑ช้อง^๑ ชาติ^๑ค่าง^๑ขวาง^๑เชิง^๑ ฯ

๑๐๗
 ๐ ดม^๑เรอย^๑เฉอย^๑ชน^๑ไซ^๑ ไบ^๑คตา^๑
 ถึง^๑ย่าน^๑บ้าน^๑ดารา^๑ รก^๑เรอ^๑
 ต้อง^๑เรื้อน^๑เพื่อน^๑พุด^๑จา^๑ เจ้าน^๑ง^๑ รวง^๑เฮย
 คิด^๑ใคร^๑ได้^๑คิด^๑เชอ^๑ ช่วย^๑เฝ้า^๑เฝ้า^๑เรือน^๑ ฯ

๑. ไท = ไทย

๒. ถว = ทัว

๓. เก้า = ข้าว

๔. คราว = คราวที่

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๐๘ ไบร่มดมเรื่อยแหล่น^(๑) ดั้ดา
 เหล่าหนุ่มชุ่มชื่นพา เพื่อน้อง
 อีเหินาเค่า^(๒) มดกา กตเม็ด มากแฮ
 พังเด่นาะเพราะพร้อง พรักพร้อมซ่มแต่ียง ฯ

๑๐๙ ถึงขับชวายนบ้าน ไบว่า
 ชุ้ไม่เห็นกาดำ ดัน้อง
 เขาบ้านย่านนนท่า แทงพวก ฅมวกแฮ
 ชาวแต่คำพร้าพร้อง ซอชขับชวาว ฯ

๑๑๐ ชาวอนหมันดังถวน นวดชาว
 แพรพ่า^(๓) พ้าดินดาว ตุจพร้อง
 ชาวคกรเดียวกราว หนึ่งเบือ เหลือแฮ
 ชาวบือเบือเหนือของ นวมหนิวชาว ฯ

๑. แหล่น = แล่น

๒. เค่า = เข้า

๓. แพรพ่า = แพรผ้า

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๑๔ โคกครามนามที่บ้าน หว่านคราม
 เขียวชุ่มฉุ่มงาม กิ่งก้าน
 เหมื่อนศรี (๑) ที่นุชทรม ต่อดิษฐ์ (๒) พุ่มเอย
 เหนแต่ครามนามบ้าน ไสบ (๓) เจ้าเค้ารำถุ่น ฯ

๑๑๕
 ๑ สวนหง (๔) วงวัดพร้อม พระเนร (๕)
 รั้นรอบขอบบริเวณ หว่างบ้าน
 เดกเขาเต่ากนเกน กิ่งที่ กัด (๖) แะ
 ไซ้ทมสวนด้ายอัน ธิ่ออ้างปางหลัง ฯ

๑๑๖
 ๑ คดาดแก้วแถวถนนคเชิ คนชาม
 คดัดคดอดคดัดวันหนาม ต้นับหญ้า
 แก้วอนหม่นแค้นทรม ตัดตะ ปตะเอย
 รักแต่แก้วแว้วฟ้า จะเฝ้าเคด้าذنอม ฯ

๑. ศรี = สี่

๒. ชุ่ม = ห่ม

๓. ไสบ = สไบ

๔. สวนหง = สวนหงส์

๕. พระเนร = พระเนร

๖. กัด = กัญ, กุญ

๑. ที่วัดอัมพวันนาคี...
 ๒. ...
 ๓. ...
 ๔. ...
 ๕. ...

๖. ...
 ๗. ...
 ๘. ...
 ๙. ...
 ๑๐. ...

๑๑. ...
 ๑๒. ...
 ๑๓. ...
 ๑๔. ...
 ๑๕. ...

๑๖. ...
 ๑๗. ...
 ๑๘. ...
 ๑๙. ...
 ๒๐. ...

ภาพถ่ายจากต้นฉบับโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่
 สมุดไทยดำเส้นดินสอขาว เล่ม ๓
 โคลงบทที่ ๔๓๐ - ๔๔๑

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๑๗	ถึงวงตาเพช ^๖ อ ^๖ าง	ปางหล ^๖ ง
	ไผ่พุ่ม ^๖ ช ^๖ ม ^๖ เช ^๖ ิง ^๖ วัง	ร ^๖ ก ^๖ เร ^๖ อ
	ตาเพช ^๖ เหตุ ^๖ ไ ^๖ ด ^๖ วง	มี ^๖ เด ^๖ า เจ ^๖ า ^๖ เ ^๖ ย
	ญา ^๖ ว ^๖ า ^๖ ตา ^๖ เพ ^๖ ช ^๖ เ ^๖ อ	ชา ^๖ ต ^๖ ท ^๖ า ^๖ ว ^๖ เจ ^๖ า ^๖ เ ^๖ ม ^๖ เ ^๖ อง ๑

๑๑๘	ต ^๖ ว ^๖ น ^๖ ช ^๖ ิง ^๖ ค ^๖ ด ^๖ ึง ^๖ ค ^๖ า ^๖ ต ^๖ ว ^๖ น	ต ^๖ ว ^๖ น ^๖ ม ^๖ เ ^๖ ช ^๖ ย
	พ ^๖ ริ ^๖ ก ^๖ เท ^๖ ด (๑) เ ^๖ ม ^๖ เ ^๖ จ ^๖ อ ^๖ ว ^๖ า ^๖ ม ^๖ เ ^๖ ห ^๖ ด ^๖ อ	เร ^๖ ื่อ ^๖ ไ ^๖ ห ^๖ ร ^๖ (๒)
	ก ^๖ ด ^๖ ว ^๖ ย ^๖ ป ^๖ ล ^๖ ก ^๖ ต ^๖ ก ^๖ ห ^๖ า ^๖ ม ^๖ เ ^๖ ว ^๖ ร ^๖ เ ^๖ อ	ค ^๖ ร ^๖ บ ^๖ ช ^๖ ่ม ^๖ (๓) ม ^๖ ย ^๖ ม ^๖ เ ^๖ ย
	ก ^๖ ิ ^๖ ต ^๖ ค ^๖ ุ ^๖ อ ^๖ ย ^๖ ู่ ^๖ ต ^๖ ว ^๖ น ^๖ ไ ^๖ ด้	ค ^๖ า ^๖ ง ^๖ ค ^๖ ม ^๖ ช ^๖ ่ม ^๖ ค ^๖ า ๑

๑๑๙	บ ^๖ า ^๖ น ^๖ ย ^๖ อ ^๖ ด ^๖ ย ^๖ อ ^๖ ด ^๖ ไ ^๖ ม ^๖ ด ^๖ พ ^๖ ร ^๖ ัง	ฝ ^๖ ง ^๖ ช ^๖ ด ^๖ า
	ย ^๖ อ ^๖ ด ^๖ ย ^๖ น ^๖ ช ^๖ น ^๖ น ^๖ อ ^๖ พ ^๖ กา	ก ^๖ ิง ^๖ ค ^๖ ว ^๖ าง
	ย ^๖ อ ^๖ ด ^๖ อ ^๖ น ^๖ ห ^๖ ม ^๖ น ^๖ แ ^๖ ด ^๖ น ^๖ ดา	ด ^๖ า ^๖ ษ ^๖ ท ^๖ อ ^๖ ด ย ^๖ อ ^๖ ด ^๖ แ ^๖ ย
	ย ^๖ อ ^๖ ด ^๖ ร ^๖ ัก ^๖ จ ^๖ ัก ^๖ หา ^๖ บ ^๖ ้าง	บ ^๖ ่อ ^๖ ไ ^๖ ด้ ^๖ ไ ^๖ จ ^๖ า ^๖ ย ๑

๑. พริกเทศ = พริกเทศ

๒. ไหรี = ไร่

๓. ช่ม = ส้ม

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๒๐	๑	ดูคน (๑) ชนบทบ้าน	ชนมฉัน
		โรงเจ็กตงริมคัน	ท่านา
		นั่งนบทรพตั้งต้น	ด้ายแพ้ว (๒) เต้าแฮ
		เมี่ยงข้างต่างตดวยดำ	ตดบู้ (๓) หูหนาง (๔) ฯ
๑๒๑	๑	โพคอยโพชนอย	คู่เคียง
		ปากช่องคดองชดาแดง	ตดกู่ (๕)
		บ้านตงผงนาเรียง	รายอยู่ ห่มแฮ
		แตรอบขอบแหถมกุง	เขตบ้านตานราย ฯ
๑๒๒	๑	ถึงหน้าทานาวด	มनावหวาน
		ภาเดื่องเบองบุราน	ราพร้อง
		หวานอินคตงไธร์ (๖) นาน	นักเบือ เท็ดอแม่
		หวานแต่นาค้าน้อง	เด่นะนาคำหวาน ฯ

๑. คน = คต

๒. แพ้ว = เพ้า หมายถึง ผม

๓. บู้ = พู

๔. หูหนาง = หางหนู

๕. กู่ = ทุง

๖. ไธร์ = ไส้

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๒๓ ๑ ทับค^๑เตก (๑) เดกว่า^๑ค^๑ม ชม^๑เห^๑ด^๑อ
 ๒ ครน^๒แต^๒ง^๒แก^๒ง^๒ค^๒ม^๒เก^๒ด^๒อ ก^๒ด^๒บ^๒ค^๒น
 ๓ พร^๓ก^๓ข^๓ง^๓ส^๓ง^๓ไ^๓ด^๓เ^๓จ^๓อ จ^๓บ^๓อ^๓ร^๓อ^๓ย น^๓อ^๓ย^๓ถ^๓า
 ๔ ช^๔ม^๔ช^๔น^๔ค^๔ด^๔น^๔ไ^๔ด^๔ร^๔น^๔ เ^๔ด^๔เ^๔น^๔า^๔ค^๔า^๔ช^๔ม ฯ

๑๒๔ ๑ วั^๑ด^๑ฝ^๑าง^๑อ^๑าง^๑ช^๑อ^๑ไ^๑ว ไ^๑ซ^๑เ^๑ฝ^๑าง
 ๒ ฝ^๒าง^๒ย^๒อ^๒ม^๒ย^๒อ^๒ม^๒แพ^๒ร^๒ย^๒าง ย^๒ิง^๒ข^๒ร^๒ง^๒(๒)
 ๓ แ^๓ด^๓ง^๓ศ^๓ก^๓ (๓) ก^๓ก^๓แ^๓ด^๓ด^๓ห^๓มา^๓ง ห^๓ม^๓อ^๓ง^๓ค^๓ร^๓ว^๓า ต^๓ำ^๓แ^๓ะ
 ๔ อ^๔ก^๔พ^๔ท^๔แ^๔ค^๔น^๔ข^๔ง^๔(๔) ช^๔ู^๔(๔) ค^๔ด^๔า^๔น^๔า^๔ฝ^๔าง ฯ

๑๒๕ ๑ ท^๑า^๑ระ^๑ห^๑ิด^๑พ^๑ด^๑น^๑า^๑ท^๑ว^๑ม ท^๑อ^๑ง^๑น^๑า
 ๒ ห^๒ัน^๒ก^๒ด^๒บ^๒ข^๒ับ^๒ค^๒ง^๒ค^๒า ค^๒ิน^๒ไ^๒ด้
 ๓ ไ^๓ก^๓ร^๓ว^๓ำ^๓ง^๓ำ^๓ว^๓ร^๓ห^๓ิด^๓ห^๓า ห^๓่อ^๓น^๓ภ^๓บ ห^๓ด^๓บ^๓เ^๓ย^๓
 ๔ อ^๔ก^๔พ^๔ท^๔ร^๔อ^๔น^๔ไ^๔ห^๔ ร^๔ห^๔ิด^๔น^๔า^๔พ^๔ร^๔า^๔พ^๔ร^๔ม ฯ

๑. ทับค^๑เตก = ทับข^๑เหล็ก บัง^๑จ^๑ุ^๑บ^๑ัน^๑นี้^๑แต่^๑ ทับค^๑เหล็ก

๒. ข^๒ร^๒ง^๒ = ค^๒ร^๒ง^๒

๓. ศ^๓ก^๓ = ส^๓ก^๓

๔. ข^๔ง^๔ = ก^๔ง^๔

๕. ช^๕ู^๕ = ก^๕ู^๕

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๒๖ ๕ ๕ ๕
 ๐ ถึงบางนางศุข^(๑) น้อย นามเหมือน
 ๕๕ ๕ ๕
 ศุขพทรวมเรือน เพื่อนร่อน
 ๕๕ ๕ ๕
 ยามศุขทุกกับเดือน ได้อยู่ คู่เขย
 ๕๕ ๕ ๕
 ยามทุกศุขกาหลดอัน หด้นเห่น^(๒) เป่าคาย ฯ

๑๒๗ ๕ ๕ ๕
 ๐ ถึงย่านยายท้าวท ผดุง
 ๕๕ ๕ ๕
 ภาข้าวเจ้าถึงทรง ดอตรู
 ๕๕ ๕ ๕
 คิดใครไถ่ถามของ^(๓) อารัก^(๔) ประจักษ์^(๕) เขย
 ๕๕ ๕ ๕
 แม่ม่ายหมายเคียงชู คบผ่อนเชื่อนไฉน ฯ

๑๒๘ ๕ ๕ ๕
 ๐ ท่าโขลงโขลงข้างคาม ตามโขลง
 ๕๕ ๕ ๕
 พดอยถุกผกกับโยง แยกย้าย
 ๕๕ ๕ ๕
 ถมเถอนเพื่อนร่วมโรง รักยศ หมดแฮ
 ๕๕ ๕ ๕
 พเทยวเดียวโดดคด้าย คขร้างห่างโขลง ฯ

๑. บางนางศุข = บางนางสุก

๒. เห่น = เน่า

๓. อง = องค์

๔. อารัก = อารักษ์

๕. ประจักษ์ = ประจักษ์

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๒๘ ๒ ๒๓ ๒๔
๑ บ้านตงผิงนาท

กต๋ทอง

ดาวอัย^{๒๒}เตียงต๋นอง

เห่นอช้ำ

ปลุก^{๒๓}ผก^{๒๔}หัก^{๒๕}พันตอง

ตาม^{๒๖}เถอน^{๒๗} เพือน^{๒๘}แฮ

หุเจาะ^{๒๙}เหมาะ^{๓๐}แต่หน้า

แน่น^{๓๑}น้อย^{๓๒}กตอย^{๓๓}ใจ ๑

๑๓๐ โค^{๓๔}ม่อ^{๓๕} (๑) ก่อ^{๓๖}อิด^{๓๗} (๒) ตัง

เตา^{๓๘}เพลิง

เผา^{๓๙}ม่อ^{๔๐}ก่อ^{๔๑}ไฟ^{๔๒}เริง

เร้ง^{๔๓}เร้า

ม่อ^{๔๔}ม^{๔๕}ท^{๔๖}พะ^{๔๗}เพิง

เพือน^{๔๘}เหต๋า^{๔๙} เผา^{๕๐}แฮ

ชก^{๕๑}พ^{๕๒}ท^{๕๓}ร^{๕๔}อน^{๕๕}เถ้า

ถ่าน^{๕๖}ก^{๕๗}ด^{๕๘}ม^{๕๙}ร^{๖๐}ม^{๖๑}แรง ๑

๑๓๑ ถึง^{๖๒}ระยะ^{๖๓} (๓) ตระ^{๖๔}โปย^{๖๕}ช^{๖๖}หญ้าน^{๖๗} บ้าน^{๖๘}ดาว

ผ้า^{๖๙}นุ่ง^{๗๐}ถู^{๗๑}ท^{๗๒}บ^{๗๓}ยาว

ย่าง^{๗๔}ย้าย

ก^{๗๕}ด^{๗๖}บ^{๗๗}ก^{๗๘}ด^{๗๙}บ^{๘๐}ว^{๘๑}บ^{๘๒}แวน^{๘๓}วาว

แวน^{๘๔}แวน^{๘๕} แทบ^{๘๖}แฮ

เด็ก^{๘๗}ว่า^{๘๘}ฟ้า^{๘๙}แถบ^{๙๐}ฉะ^{๙๑}ม้าย^{๙๒} (๔)

มุง^{๙๓}ค้อ^{๙๔}นง^{๙๕}อน^{๙๖}งาม ๑

๑. โค^{๓๔}ม่อ^{๓๕} = โค^{๓๖}หม้อ

๒. อิด^{๓๗} = อี^{๓๘}ฐ

๓. ระยะ^{๖๓} = ระ^{๖๔}ยะ

๔. ฉะ^{๙๑}ม้าย^{๙๒} = ช^{๙๓}ม้าย^{๙๔}

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๓๕	๕	๑	กรมการบ้านตงตดอด	ตั่งเตียร ^(๑)
			ต่างต้อด้อเดือนเกียร ^(๒)	เก็บไว
			เรือมหาตดาชเตียร	รตะบั๊ก หดักแฮ
			ของเหล่าเขาต่วนไต้	แตงตงนงชาย ฯ
๓๓๖		๑	ฝั่งซ้ายฝ้ายฟากโพ้น	พิศดาร
			มวัดพระรูป ^(๓) บูรณ	ท่านต้งร้าง
			ที่ถัดวัดประตูลำ ^(๔)	ตง ^(๕) ตู่ อยู่เฮย
			หย่อมย่านบ้านขุนช้าง ^(๖)	ชิตช้างต่วนบันดิง ฯ

๑. เตียร = เตียน

๒. เกียร = เกียน, เกวียน

๓.-๔. วัดพระรูป วัดประตูลำ อยู่ที่บ้านลัวะใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี

๕. ตง = สงฆ์

๖. ทว่า เป็น “หย่อมย่านบ้านขุนช้าง” นี้ มีผู้ชี้ว่า น่าจะอยู่ตรงที่เป็นบริเวณโคกใหญ่ระหว่างคลองวัดฝั่ง กับแม่น้ำสุพรรณบุรี ใกล้วัดประตูลำ บัจจุบันมีเรือน คุณยายโห นาคสุวรรณ อายุกว่า ๘๔ ปี เป็นต้น ตั้งอยู่บนโลกนั้น ท่านผู้ซึ่งสถานที่อธิบายบอกว่า โลกใหญ่นี้ แม้ในฤดูน้ำมาก น้ำท่วมไปทุกหนทุกแห่ง แต่ก็ไม่ท่วมโลกนี้ และยังมีที่เป็นแอ่งอยู่ข้างโคกใหญ่ กล่าวกันว่าเคยเป็นลอกช้าง ซึ่งคู่สมกับทว่า ขุนศรีวิชัย บิดาขุนช้างเป็นนายกองช้างกรมช้างนอก

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๓๗	๐ วัดกระโกร ^(๑) ใกล้บ้านที่	ศรีประจัน ^(๒)
	ถามเหล่าชาวสุพรรณ	เพื่อนช
	ทองประศรี ^(๓) ที่ดำคัน	ช้างวัด แคน
	เดิมสนุกทุกวณ	รกรเือกคนอง
๑๓๘	๐ ประทับหน้าท่าสิบเบี้ย	บูรณ
	หว่างวัดฝาลอสถาน	ถิ่นร้าง
	มหาโพท ^(๔) โบศ ^(๕) วิหาร	หักทับ ยับเอย
	ภิมพิลาไล ^(๖) สร้าง	สืบสุขสุพรรณ ^(๗) ฯ
๑๓๙	๐ ตั้งตำบ้านวัดร้าง	แรมโรย
	เตียงแต่นกหกไทย	คำเข้า
	อกพิทเดียวโดย	ด้วยแก่ แม่เอย
	เข้าเรื่องเมืองร้างเศร้า	โศกชำระวณ ฯ

๑. วัดกระโกร คือ วัดตะไกร

๒. ศรีประจัน มารดาพิมพ์ลาไลหรือวันทอง ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

๓. ทองประศรี มารดาขุนแผน ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

๔. มหาโพท = มหาโพธิ์

๕. โบศ = โบสถ์

๖. พิมพ์ลาไล นางเอกในเรื่องขุนช้างขุนแผน ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นวันทอง

๗. สืบสุขสุพรรณ = สืบคู่สุพรรณ

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๔๐
 ๑ นอนค้างข้างคู่งัด วัดกระไกร
 ครนรุ่งมุ่งเดินไพร่ พริ้งพร้อม
 ให้ว่พระป่าเรไร (๑) รมรรน ชื่นเอย
 ริมรอบขอบเขื่อนถ่อม ตะด่างไม้ไพรพนม ฯ

๑๔๑
 ๑ นอยน้อยพดอยชื่นช ชมไพร
 คร้มครึกพฤษภาไฉว แฉ่นแฉ่น
 ผลิดดอกออกผลใบ รบชื่น รื่นเอย
 รอกกระแด่แด่แด่น (๒) โดดเด่นแผ่นผยอง ฯ
 สรวน

๑๔๒
 ๑ แจ้วแจ้วจกกระจันจ้ำ จับใจ
 หรั่งหรั่งเรื่อยเรไร ร่ำร้อง
 แซ่แซวต่งเตียงไต้ ทราบไธ (๓)
 แหน่งนึ่งนุกนุชน้อง นุ่มเนื่อนวนาง ฯ

๑. พระป่าเรไร = พระป่าเลไลย์ ที่วัดป่าเลไลย์ ตำบลรั้วใหญ่
 อำเภอเมืองสุพรรณบุรี

๒. แหล่น = แล่น

๓. ไสท = โสศ

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๔๓

๐ พิภพบุพนาถแก้ว

กาหลง

หอมชื่นร่ำว่าดวงตง

ดอกรย้า

ดาวขยดพุทธชาตทรง

เจ้าวรศ ตัดเอย

หนุ่มหนุ่มรุมเก็บหน้า

ตมุกโน้มโถมชิง ฯ

๑๔๔

๐ เด็ก (๑) ใต้ใต้ห่อผ้า

พมเฉียง

เหนไกไถ่ดัดเฉดียง

ถดเตยว

ด้มดุกตมุกดำเนียง

ตนั้นให้ ไร่เอย

หน้าผากปากบวมเบี้ยว

บ่อเว้นแผ่นผยอง ฯ

๑๔๕

๐ นกร้องก้องกิ่งไม้

ใบบัง

แดดบกรับเตยวง

เวกแห้ว (๒)

ค้อนทองบ้องเป้งดัง

คุดเขาะ พั่นแฮ

กอไผ่ไถ่ขันแจ้ว

แจ่มเจอยเจอยเตยง ฯ

๑. เด็ก น่าจะเป็น เต็ด

๒. แห้ว = แว่ว

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๔๖	๕ ขันโชดโบศเก่ากัม	กราบยุคน ^(๑)
	พระมาเรไธยน	อย่างยัม
	ยอกรหย่อนบาทบน	บงกช แก้วเขย
	ปลั่งเปด่งเพ่งพิศพริ้ม	พระหน่ง ^(๒) ดั่งองค์ ฯ
๑๔๗	๑ เทียรทุป ^(๓) บุพชาติบัง	บุชา
	นักรพระเสด็จมา	ยบย้ง
	ถึงเผือกเตือกส้มอพวา	ถวายไ่ว้ ^(๔) ไก่ดแฮ
	ช้างเผือกเตือกฟ้ง ^(๕) ทั้ง	กั้งไม้ให้ถวาย ฯ
๑๔๘	๑ ขอเดชะพระพุทธิเจ้า	จงเหน
	อดสำ ^(๖) มาเข้าเย็น	ยากไว้
	ปราศนา ^(๗) ว่าจะเปน	ปเจกพุท ษะภุม ^(๘) เขย
	บุญช่วยด้วยให้ไค้	คุจข้าอาวอร ^(๙) ฯ

๑. ขุน = ขณ

๒. หน่ง = นัง

๓. เทียรทุป = เทียนรูป

๔. ไ่ว้ = ไหว้

๕. ฟ้ง = ฟง

๖. อดสำ = อดสำห้

๗. ปราศนา = ประรณนา

๘. ปเจกพุทษะภุม = บั๊จเจกพุทษภูมิ

๙. อาวอร = อวาร

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๔๘
๐ ยังไปไม่พ้นภพ
ขอประพระศรีอาร^(๑)
กราบถึงซึ่งพระนิพาน
ขอศุขทุกโคกเค็ร^๒

ส่งสาร
อีกเหล่า^(๒)
ฝ่ายภาค หน้าเขย
ตั้งร้ายหายสู้ ๑

๑๔๙
๐ ชึ่งเจ้าเหล่าเด็กถ้วน
หมายมั่งตงพิศฐาน
ขอให้ได้นามขนาน
กลั่นชุปอุประถำถ้วน

ลูกหลาน
ถ้วน
คาบพิท สวดไชย
ลูกเลี้ยงเที่ยงธรรม^(๓) ๑

๑๕๐
๐ เยนรอนอ่อนเกษกัม
จากวัดคดตรงมา
ค่างคั่นคั่นเข้าคตา
คิตแก่งแขงขอคำ

กราบทา
แม่น้ำ
คตาตเคตอน เวชเขย
วัดของคองเขน ๑

๑. พระศรีอาร = พระศรีอารียะ

๒. เหล่า = เล้า

๓. หมายถึง บุตรที่ร่วมทางไปด้วย ที่มีชื่อระบุไว้ในนิราศนี้ ได้แก่
พิท (บุตรที่เกิดจาก จัน) คาบ (บุตรที่เกิดจาก นิ่ม) กลั่น
และชุป ซึ่งเป็นบุตรเลี้ยง

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๑๕๒ ๕ เดียวหนึ่งถึงบ้านชื้อ โปศถาน
 ๑ ๕ โฟใหญ่ไม้โบราณ รมัน
 ๕ ต้องฝั่งพริ้งพูกษตาน(๑) โคนคพุง ๕ ตุงเฮย
 ๕ ทำดาตหาดทรายคน ๕ คตังถ้วนถ้วนมเชื้อ ฯ
- ๑๕๓ ๕ ศรีสระเวียงเตี้ยงแซ่ถ้วน พวนดาว
 ๑ ๕ แก่หนุ่มตุมปลาดาว ๕ แซ่น้ำ
 ๕ ผ้าบ่อนึงพงขาว ๕ ขวดยจิตร ๕ รอดเฮย
 ๕ เดกถ้วนชวนเพื่อนคำ ๕ ก่าม(๒) ๕ ให้ไถถดาว ฯ
- ๑๕๔ ๕ โฟหลวงห้วงน้ำวก ๕ ไหลเนือย
 ๑ ๕ ประแต่ดาวเบ่าเปิดอย ๕ ปลอดผ้า
 ๕ อาบนาคดำริมเพือย ๕ ฝูงหนุ่ม ๕ กตุมแฮ
 ๕ เดกเกลียดเบียดเบือนหน้า ๕ นวร้องถ้อยของแดียง ฯ

๑. ตาน = ตาต

๒. ก่าม = ข้าม

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๕๕
 ๐ ถ้าประวิงวังว้าวต่าง กร่างไกร
 ถิ่นท่าบ้ำรำไร ไร่ฝ้าย
 เจ็กอยู่หม่อมอรไท^(๑) ทำถั่ว ไร่เขย
 ปลุกผักพักกด้วยกถ้าย เก็ดอนข้างทางจร ฯ

๑๕๖
 ๐ ถึงย่านบ้านวัดข้าง ปางหลัง
 ข้างถูกผุกรังรัง รัตไฉ
 พัดดีพราจากฝูงพัง พวักเพื่อน เก็ดอนเขย
 เพียงพททุเรศไร นิราศร้างห่างตมร ฯ

๑๕๗
 ๐ บ้านตงผงฟากหน้า ชนมกุด
 วัดทรวง^(๒) ปางก่อนตूर ตังคเคี้ยว
 ขอบเขื่อนเก็ดอนอิด^(๓) ปูน เบือยเบ็ด่า เจ้าเขย
 ไบศ^(๔) ยับทับพระเจ้า^(๕) เจ่งน้ำกว่าฝน ฯ

๑. มอไรไท = มอญไทย

๒. ทรวง = สรวง

๓. อิด = อีฐ

๔. ไบศ = ไบสถ์

๕. พระเจ้า คือพระพุทธรูป หรือ พระประธาน

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๕๘ ยน (๑) ย่านบ้านหนึ่งนั้น แะนาม
 วิตว่างอารมณ์อาราม รื่นไม่
 ว่างแต่ทพยาม มัดมิด จิตรเขย
 ห่อนว่างอย่างไ้ ธีออ้างว่างอารม ฯ

๑๕๙ โฟพระระยะหญ้าน (๒) หญ่อมไพร
 โฟขึ้นรื่นรมใบ โบกรยา
 โปรคด้วยช่วยคุ้มไทย พยัมพศ คค (๓) เขย
 โฟพระอนุเคราะห์เจ้า พระเจ้าคราวเขน ฯ

๑๖๐ โฟพญา (๔) ทำคดังฉนวน พ้อเกวียร
 โฟไผ่ไม้เตงคเคียน คชบ้าง
 ชิกซากกระบากกระเบียน กระเบากระแบก กระบกแะ
 เตดาสดอดดัดดัดด้าง เหล่าไม้โกัดกระสิน (๕) ฯ

๑. ยน = ขณ

๒. หญ้าน = ย่าน

๓. คค = กช - ช้าง

๔. โฟพญา = โฟพระยา

๕. กระสิน = กระสินธุ์ - น้ำ

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๖๑ บ้านช่องช่องชวากเว้ง เชิงหวาย
 เหตาค่^๑หน้มนาย^(๑) เน้นข้า
 ช่องตุ้ม^๒ชุมเรือนราย ริมกับ เกรียง^(๒) แอ
 ใครจับกัถับ^(๓)รุมข้า^(๓) ขัถข้องช่องหวง ๑

๑๖๒ บางมดแดงแขวงเขตคอง ท่งไพร
 ถิ่นเถื่อนเรือนรำไร ไร่กัถ้วย
 นึกมดอดดูใจ จงม่ม่วง หวงแอ
 เพียงพิหม^(๔) มอคม้วย ไม่ตรันถวิลหวง ๑

๑๖๓ วังยาค่างคองดะด่าง ยางยุง
 โตดั่งคดั่งยังตุงตุง ฦงกอง
 นกแดแต่ตุงตุง พุดพิ้ง รังเอย
 รุมรินชนชายน่า นิ่งเหตั้น^(๕) เยนตบาย ๑

๑. มุณนาย = มุลนาย

๒. เกรียง = กระเหวียง

๓. ข้า = ข้า

๔. หมี่ = มี

๕. เหล้น = เล่น

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๖๔ ๑ ถึงบ้านตานเตียนว่า ทำตาน
 ใต้ผโอง^(๑) โห่ร้องโย่ทยาน ย่างเก้า^(๒)
 หน้าทิวเวาระเพราะรักหวาน หวังใคร่ ได้ฤฯ
 เพียงพทแผ่แผ่ ใฝ่น้ำคำหวาน ฯ

๑๖๕ ๑ ว่างบ้านย่านน้ำเป่ยว เหลี้ยวแต
 คดิงต่งฝุ่งรอกแต ใต้ไม้
 กรวยกว้างค่างเคี่ยมแต ข่อยกุ่ม กุ่มเอย
 ตมบัวนหวนหอมให้ ดเหี้ยดห้อยหงอยเหงา ฯ

๑๖๖ ๑ จวบจนชนบทบ้าน ศรีจัน^(๓)
 ทำดาตหาดเกิดกัน แกงคน
 เรือนต่งฝุ่งเรียงวัน โรงเห็ดก เจ็กเอย
 คนภู^(๔) ดุครักครน ค่ำมข้างค่างเกวียร ฯ

๑. ผโอง = พะอง

๒. เก้า = ก้าว

๓. บ้านศรีจัน = บ้านศรีประจันต์

๔. ภู = ผู้

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๖๓

๐ จวนเย็นเหนอแห่งบ้าน

ค่านขนอน^(๑)

หาดใหญ่ไทยเจกมขน

มีบ้าน

จอดเรือเมื่อเย็นรอน

ริมหาด ต่อดาดเขย

ร้องว่าอาไศรยร้าน

ร่มไม้ใกล้เรือ

๑๖๔

๐ เจ้าของร้องรับให้

ไ้การ

หนุ่มหนุ่มชุ่มชื่นบาน

บ่อเคี้ยว

ชนผ่องนงตำราน

ร้านไ้ ไ้^(๒) เขย

ตำรวจนุ่นเวียรเฝ้า

ผ่องนงเข้าเฝ้า

๑๖๕

๐ ลูกเขยเฉยเช่นบิน

ป็นชาว

ตำรวจเพ่งเลงหลบตำรวจ

ขึ้น^(๓) แลว

ปะปนเช่นพ่อคราว

ครองหนุ่ม ชุ่มฤา

ตายราฟ^(๔) ตามไม้แคถั่ว

คดาศักขานาที่

๑. ค่านขนอนหรือหัวขนอน ตำบลศรีประจันต์ อำเภอสรีประจันต์

๒. ไ้ = ไทว ต้นไทร

๓. ชน = สัน

๔. ราฟ = รวบ

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๗๐

๑ ลูกดาวดำวุ่นร้อง

ทักทาย

เรือพมดั่งชาย

ค่อย(๑) ให้ว

ลูกเราเห่ดำหนุ่มอาย

แอบเด็ก เด็กแสร

สอนกระสาบ(๒) คาบให้

ว่าชื่อหญ้าจำ ฯ

๑๗๑

๑ หนูพุดพดัดพดอตพ้อ

เดียนดาว

มีหมากหยากสู่สาว

ขึ้นแถว

บ้านเจ้าเค่าเหนียวขาว

ชายมั่งกระมังแม่

คาบข้าม(๓) ถามหาแห้ว

แห่งนั้นฤ ฯ

๑๗๒

๑ ดาวไปไทพ้อง

มองเมียง

มีคำทำร้ายเรียง

เราะรำน

กตัญชอบอุบอียง

กแอมแอม แยมเยย

ขอหมากปากถันต์ท้าน

ทตท้อย่อหญิง ฯ

๑. ค่อย = ข้อย-ช้า

๒. สอนกระสาบ = สอนกระซาบ คือ กระซิบกระซาบสอน

๓. ข้าม = ห้าม

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๗๓	๑	ราตรีพนของฮอน	เขนค
		ชั้นใหญ่ไต่หมากพดู	นาบ ^(๑) ให้
		แห้วเด็กเือกเือกถวญ	พิตรับ กัดบแฮ
		จตั้งม่งไม่ไต่	เคือกหน้าคาคั่ว ๑

๑๗๔	๑	ดักดาวดำวันกดำ	มาเคี้ยว
		ให้กระเข้าเข้าเหนียว	นั่งโกด
		ถอยหัดถักอกบ่อเห็ดยว	เดยตุก กุเขย
		กดันรับกดับจุได้	คอบได้โมทนา ๑

๑๗๕	๑	บุรานท่านว่าเดียง	ตุกดำว
		มันมกหักรวณา	เช่นพร้อง
		หนุ่มชายฝ้ายวันราว	รักชะยัน พรันแฮ
		ตุกโง้โซแสบท้อ้ง	บ่อรู้ตุ่ดำว ๑

๑. พลุนาบ คือ พลุที่ใช้ของร้อน ๆ นาบให้แห้ง เก็บไว้กินได้นาน

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๗๖
 ๐ กร^๕น^๕ชา^๕ว^๕ด^๕า^๕ว^๕ด^๕บ^๕ห^๕น^๕้า ด^๕า^๕ด^๕า^๕ว
 จ^๕า^๕ก^๕ข^๕น^๕อ^๕น^๕อ^๕น^๕ห^๕น^๕า^๕ว ห^๕น^๕ุ^๕ม^๕เค^๕ร^๕ว^๕
 ก^๕ร^๕า^๕ว^๕ด^๕ี^๕ม^๕ไ^๕ด^๕ม^๕ไ^๕ด^๕ม^๕ด^๕า^๕ว ด^๕อ^๕ง^๕ช^๕ู^๕(๑) ด^๕ุ^๕แ^๕ย^๕
 ก^๕ร^๕น^๕ด^๕บ^๕ก^๕ด^๕บ^๕ร^๕ก^๕ก^๕เ^๕ล^๕้า^๕(๒) ด^๕ุ^๕ก^๕ไ^๕ห^๕ง^๕(๓) โ^๕ช^๕ด^๕า^๕ว ฯ

๑๗๗
 ๐ เข^๕น^๕ด^๕ุ^๕ห^๕น^๕ุ^๕พ^๕ิ^๕น^๕อ^๕ง^๕ ด^๕อ^๕ง^๕ด^๕า^๕ว
 ก^๕ิ^๕ด^๕ิ^๕ไ^๕ก^๕ร^๕ไ^๕ด^๕เ^๕ย^๕ง^๕ด^๕า^๕ว ด^๕ุ^๕ก^๕ด^๕ไ^๕ก^๕
 แ^๕ด^๕เ^๕ด^๕ุ^๕ก^๕ม^๕ก^๕ร^๕ัก^๕ชา^๕ว ว^๕ัง^๕เ^๕ด^๕้า เจ^๕้า^๕เ^๕ย^๕
 จ^๕เ^๕บ^๕เ^๕ด^๕ี^๕บ^๕เ^๕า^๕ไ^๕ว ช^๕ว^๕น^๕ร^๕าย^๕ค^๕ด^๕าย^๕เ^๕ด^๕ี^๕อ^๕ ฯ

๑๗๘
 ๐ บ^๕า^๕ง^๕ก^๕ระ^๕พ^๕ุง^๕ค^๕ุง^๕น^๕า^๕เป^๕ด^๕ย^๕ว เ^๕ด^๕ย^๕ว^๕ด^๕เ^๕
 บ^๕น^๕บ^๕ก^๕น^๕ก^๕ช^๕อ^๕แ^๕ช^๕ แ^๕ช^๕เ^๕ช^๕อ^๕ง^๕
 เ^๕น^๕น^๕ก^๕ก^๕ก^๕ค^๕ุ^๕ด^๕เ^๕ ค^๕า^๕น^๕ด^๕ก^๕ น^๕ิ^๕ก^๕เ^๕ย^๕
 เ^๕ม^๕เ^๕อ^๕น^๕อ^๕ย^๕ค^๕ุ^๕เ^๕ย^๕ง^๕น^๕อ^๕ง^๕ แ^๕น^๕บ^๕เ^๕น^๕เ^๕อ^๕เ^๕ด^๕อ^๕ด^๕น^๕อ^๕ม^๕ ฯ

๑. ช^๕ู^๕ = ส^๕ู^๕

๒. เ^๕ล^๕้า = เ^๕ล^๕้า

๓. ไ^๕ห^๕ง^๕ = ไ^๕ว^๕

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๗๕ บ้านใหม่ไผ่ฝ้ายดพรัง ฝั่งชดา
 ๐ ฝ้าย (๑) ออกดอกขาวดา ต้นช้อย
 ฝ้าย เพียงฝ้าย ไผ่เอ๋ย
 เน้นชดุดโตภา ด้วาคิเนอเห็ดอนวด ฯ
 ชมฝ้ายคล้ายผิวดร้อย

๑๗๖ ถึงย่านบ้านกว้างแจ้ง วาริน
 ๐ เกิดแก่งแห่ต่งเหวหิน ช่่วงคูง
 ปรด่องน้ำท่า (๒) กุมภิน พวกลงอก เล็กแชน
 ยามเปลี่ยวเดี่ยวทรวงดคูง ค่วนพ่นวดวง ฯ

๑๗๗ บ้านไร่ไทแจกคัง ทงทวาย
 ๐ กต้วยไไร่เรียงราย เรียงช้อย
 ตกเครือเรือเรือปลตาย ปลดัดดับ ปกบแชน
 ฝ้าย ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 เพลงทงถึงดมอ หมดรือชอเต็มอ ฯ

๑. ฝ้าย = ผ้าย

๒. ท่า = ถ้ำ

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๘๒ ๑ ด้งป๑ร๑นบ๑นแวนว๑ง ด้วงแวน
 ๑ ด้องผ๑งด้งแ๑ด๑แ๑ร๑ง แ๑ร๑ย๑บ๑น๑ม๑ย(๑)
 ๑ น๑ยร๑ด(๒) ๑ด๑ท๑ย๑เพ๑ด๑ง พ๑ด๑ย๑หน๑ม ช๑ม๑เ๑ย
 ๑ บ๑า๑ไ๑หญ๑ไม๑ช๑น๑ช๑ย ช๑ม๑น๑อ๑อร๑ชร(๓) ๑

๑๘๓ ๑ บ๑าง๑ม๑ง๑ห๑ง๑ห๑ด๑ค๑น ค๑ด๑เร๑อ
 ๑ ๑ร๑ย๑แ๑ด๑ย๑เร๑ย๑ร๑ย๑แ๑ด๑ ช๑บ๑ช๑น
 ๑ ช๑ง๑ช๑ก๑พ๑ฤ๑ษ๑ศ๑ร๑ม๑แ๑ว๑ ค๑าง๑ค๑ร๑ก ไ๑ก๑แ๑
 ๑ ๑ปร๑ย๑แ๑ไ๑บ๑ไม๑ห๑ว๑น ด้ง๑ร๑อ๑ง๑พ๑ง๑ชน ๑

๑๘๔ ๑ ๑ก๑ค๑าง๑อ๑ย๑าง๑ย๑ม๑ชา๑ค๑ ช๑ม๑ญ
 ๑ ๑แ๑ด๑ง๑อ๑น๑ไ๑เ๑น๑ค๑ ๑แ๑ก๑น๑ย
 ๑ ๑แม๑อ๑ม๑ช๑ม๑ชน๑ ช๑ม๑ด๑บ ๑บ๑เ๑ย
 ๑ ๑ก๑ด๑แ๑บ๑แ๑น๑บ๑อ๑ก๑ห๑ย ๑ห๑ก๑น๑ม๑โ๑ม๑ท๑ยา๑น ๑

๑. ฉม้อย = ชม้อย

๒. นายรอด คงจะเป็นนายท้ายและนำทางด้วย

๓. ชุ่มฉ้อออชร = ชุ่มช้อออชร

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๘๕	๑	ย่านชอชอว่าบ้าน	ย่านยาว
		เห่นแต่ชุมชุมดาว	ด่อนโด้ง
		ตากอวนด่อนหม่มดาว	เตียงแซ่ แม่เฮย
		เท่า ^(๑) แก่แต่โด้งโด้ง	ค่างหล่อน ^(๒) ห่อนอาย ฯ
๑๘๖	๑	อ้างว่างกตางน้ำรุ่ม	ถมโหย
		ถึงค่างครางครวนโหย	โห้ร้อง
		กระเบาออกดอกร่วงโรย	รศรีน ชื่นเฮย
		หึ่งหึ่งฟง ^(๓) เพียงผอง	ย่าเถียง ^(๔) เตียงกระหิม ฯ
๑๘๗	๑	ย่นย่านสารบู้เจ้า ^(๕)	จอมไพร
		ปลาค่าน้ำซึ่งใต้	ดอาดต้ออัน
		งูเห็ดอมเถิดมเถิดกไคด	คตานกถึง ^(๖) คตึงแฮ
		โตเท่าเจ้าเรือนกว้าน	กวาดน้ำดำปลา ฯ

๑. เท่า = เฒ่า

๒. หล่อน = ล่อน-ล่อนจ้อน

๓. ฟง = ฟัง

๔. เถียง = เทียง

๕. สารบู้เจ้า คับลบ้านกว้าง อำเภอสวีประจันต์

๖. กถึง = กตง

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๔๘ ๑ ๕ ๕ ๕ ๕
๑ คัดคนชนถอคา

เขมเรือ

ขบบกรกรังเถือ

ชอกชุม

นำ (๑) งูฟุ่เดอยเหตือ

หัตถียาก หตาทแฮ

คักครุคควันกุ่ม

กอบช้างทางจร ฯ

๒๔๙ ๑ เด็กเหนเข่นมหนูหน่ง (๒)

หัดงู

แหววับคดับคตายฟุ่

พ้องเพอย

รชคจคหมากพล

พตบ เจ้าเฮย

งูกระเพอมเดอมเดอย

หัตถกค้ายหายตุ้ร ฯ

๒๕๐ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
๑ เรอคตอองดองเดยวเดอน

เคตอนคตา

ถึงย่านบ้านกถวย (๓) เวตา

บ้ายคต้อย

กถวยไซไรรันรตา

คกเรือ เครือเฮย

หต้างแห่งแปดงปตูกอ้อย

แอบกถวยตถวยดำ ฯ

๑. นำ น่าจะเป็น น้ำ

๒. หน่ง = นิ่ง

๓. น่าจะเป็น บ้านกล้วย

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๘๑ ๕ ๕ ๕
© กองกวดของนาชน

๒๘
ชายมอ

เกิดแรงงอกคร

๒๒
คดีของ

ผู้เท่า^(๑) เต่าเตื่องภา

เหตกท ตเฮย

ក្រករតៈតេជពង

๒๕๕๕
คดีคนจนเงิน ๗

๑๕๒ บำบัดความขัดแย้ง (๒)

ทางจร

หินแร่แต่งดัดบดชน

ໜຶ່ງ
ປະຊາຊົນ

๕๔
เรือนทองผ่องอำไพ

ក្រសួង រដ្ឋបាល (៣) គេ

ปลดคำนำหน้าให้ต้อง

๒๑
แถบคุมมุงทาง ข

๑๕๓
๐ วรหะณเฑอนกวาง

ຍາງຍ ນ

ต้มขมิ้นต้มน้ำผึ้ง

๓๓๓(๔)

หวางไผ่ไท่เถียนฝง

ฟุบเซย เวียเฮย

เด็กใครได้โก๋อ้อม

๕ ๖
แบบทศพรพราย ๗

១. ដូច្នេះ = ដូច្នេះ

๒. ก้าง = ข้าง

๓. เสียบ = เชียบ, เชียบ

$$\alpha. \quad \dot{\ddot{M}} = \dot{\dot{M}}$$

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๘๔ ๑ ไก่เถื่อนเหมือนจิ้งหรีด(๑) กอกรพ้อ
 เด็กย่องค่องคดมือ มุ่งหน้า
 เจ้าไก่โตไก่เปรี้ยวปร ปรีวร้อน ว่อนแฮ
 เด็กโคตโคตได้คว่า ไคว่ขว้าชะม้ามอม ฯ

๑๘๕ ๑ ดงเรือเหืออาบหน้า หนูเคย
 ชยาได้ไก่เดยเซย ซอไม้
 ดอกดวงร่วงรินรเหย หอมกลิ่น รินแฮ
 เก็บคักห่อพ้อได้ เต็จร้อยสร้อยذن ฯ

๑๘๖ ๑ ย่านยาวถาวดั่งกาด หาดทราย
 แด่ผ้าปลานแวงสวาย แหวะทอง
 ย่างไฟได้ซาราย เรียงนั่ง สพรังเคย
 พอกหนุ่มดุ่มเรือร้อง เจียรน้อพ้อดาว ฯ

๑. จิ้งหรีด = จิ้งจอก

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๕๗	๑	ถึงวนกันหวด (๑) หวัง	หินแดง
		แร่เกิดอนเหมื่อนชิงแสง	ค่าง (๒) ค้าง
		ตำราว่าทองแดง	เดกค้อย ย้อยแย
		พรายพว้างอย่างศรี (๓) รุ่ง	รอต (๔) ชีตแดง ๆ
๑๕๘	๑	ควนเย็นเหินพยัคฆ์	คิมชด
		ให้ขับกดับไฮกคน	เคียว (๕) โง้ง
		ชนดตั้งวงคำรน	เราะได้ โกด้แย
		ทังชู่ (๖) ภูเมียวไร	คร่างร้องก้องกระหิม ๆ
๑๕๙	๑	นายรอตดอครุเท่า	เหด่าเตื่อ
		มักกักตัก (๗) กินเหลื่อ	ละไว
		มันหวงถ่วงได้เรือ	รอตแนะ แวะแย
		หนูหนุมกุ่มมิดไม้	มุงแย้งแทงเตื่อ ๆ

๑. น่าจะเป็น หาด

๒. ค่าง = ข้าง

๓. ศรี = สี

๔. นายรอต คนนำทาง

๕. เคียว = เขียว

๖. ทังชู่ = ทังคู่

๗. ตัก = ตัก

๒๐๐
๐ ให้ร้องของแต่บ้า

กัณฑ์หม

๓๓๓
เตี๋ววงยงทเขอทยาน

๖๕
หยกรง

ตามทางห้างผิงประมาณ

ต้องเช่น^(๑) เหน้

๒๒ ๑๕ ๘ ๕
โคแตกนอเหลดหง

ก่อนท้ายขวย ไตรรงค์ ๑

๒๐๑
๐ รบตรัตนคเชือกกณฺฐม

ห้าม

๙๙๙๙
ถนนเรอเตอตาม

ติดกัน

จากทำน้ำเป็ดยวชาม

ชยาตพยัม นักรพอ

๑๕๖๖

พี่ให้ใจหาย ๆ

๒๐๒
๐ บวรานท่านว่าดวง

កម្ពុជា

เหล่านักกตาคาราเหลื่อ

๔๒
เห็ดกนก

เชนพอกกกดนเกดอ

กตวเคว(๒)เจ้าเฮย

๒๒๒

นักคว่ำสามแฉ่ง ฯ

๒๐๓
๐

เขตดอน

เลี้ยงดูนักในหอ

เห่าเหอ

ดั่งค่างค่างโหวยวอ

วิเวกตาม ตามเคย

ដេញដោលរោងចក្រ

เรียดขวางทางจร ฯ

๑. เข่น = เถ่น

๒. เก๋า = ข้าว

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๐๔	มีดคำจำจอตค้าง	หว่างไพร
๐	หนุ่มหนุ่มดุ่มไฟ	ผิงนา
	เนอย่างค่างเครื่องใน	หมูแบ่ง แกงแฮ
	เนอดักรศอ้วยดา	กระหัดบพุ่งคองแหดม ๑

๒๐๕	นอนค่างกตางหาดคน	ตั่งตั่ง
๐	นึ่งนึ่งฟุ้งฟานฟุ้ง	มฤคฆร้อง
	เงาไม้ใหญ่ย่างยุง	เย็นเยียบ เจียบเยย
	เผาะเผาะเราะบ่าค้อง	ควาตซำรำไป ๑

๒๐๖	เกือบหัดบกรับเกรียบไม้	ไ้เห็น
๐	คุ่มคุ่มคุ่มตามเรือ	รอบข้าง
	ปลุกหนุ่มรุมให้เตื่อ	ตวบโหยด โตดแฮ
	เต็กตาควาพินขว้าง	ก้อให้ไฟโพตง ๑

๒๐๗	เดื่อชุมหนุ่มแน่นหนิง	รวังไฟ
๐	ดกยงวงเวียรไว	แวกด้อม
	จำเปนเช่นพระไพร	เพราะเหญื่อ เดื่อแฮ
	คดคับกับเนอพรอม	พราตงตังเวย ๑

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๒๐๘ เยนเยียบเจียบต้งตเงอม เจากรรม
 ๑ อารักคักคักทพม พุ่มไม้
 ๕ ทงทศพุตงม้งม เจียงว่อง ทรวงเขย
 ๕ จ้งหรัตกรตกรังให้ ตเหี้ยเค้ร่าหาวนอน ฯ
- ๒๐๙ ตกคณณเนตรทง พงเตียง
 ๑ แม่ม่ายตองไ้เเรียง แห้วร้อง
 ๕ รุกแต่แม่ม่ายเวียง ต้วาติว้าง ค้างเขย
 ๕ เปนม่ายร้ายนัถน้อง จค้องตองไ้ ฯ
- ๒๑๐ หนุมหตบคตบคตยเดอม แดเหิน
 ๑ เจ้าป้าหน้าปากเปิน พยัขร้าย
 ๕ ขเรตแผดเตียงเยน ขยอกเขย (๑) เนอเขย
 ๕ ร้องว่าดาแดวคต้าย เคตือบเข้าเงาหาย ฯ
- ๒๑๑ ยามต้ามยามต้งตไม ไพรพนม
 ๑ พร้าพร้าพาคางพรม พร้างพร้อย
 ๕ เยนเยียบเจียบต้งตดม แดตตง คิงเขย
 ๕ ไม้งก้งก้งนช้อย ชนชุมพุ่มพกา ฯ

๑. เขย = เทขอ

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๑๒ ค่อนรุ่งฝุ่งไก่อแจ้ แจ้วเตี้ยง
 ๗ เอกเขยเขยดำนึง เนืองช้อง
 เรไรร้ายร้องเรียง รับแซ่ แม่เขย
 เพียงรนาตพาดช้อง แข่งแจ้งเพดงจัน ฯ

๒๑๓ เกอบรุ่งฟุ้งกถนเกดยง เพียงตุคน
 ๓ หงหงฟงเวียรวด ว่อนเคด้า
 มาตคดกถบบน บานกถัน วรินเขย
 ยิงรุ่งฟุ้งหอมเร้า เร่งให้ใจเจริญ ฯ

๒๑๔ ๓ ๓ ๓ ๓ ๕
 ๐ วนรณชนเสนนา ขบหอม
 หวนจิตคิดเคยต้นอม แบน้อง
 เจอจรรกถนถนรอม รวยวริน ชันเขย
 เกยชนรณรศดอง ตกไร่ไถด่มร ฯ

๒๑๕ เรื่องรุ่งฝุ่งนกร้อง ก้องดง
 ๐ เรียกเร้งรตสุรียง เยี่ยมฟ้า
 ถ่าบ่าท่านาจ เจริญศุข รุกขเขย
 จากฝุ่งพร้งพร้อมหน้า หนุ่มน้อยพดอยเพดิน ฯ

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๐๖ ๑ ถ่วงทางบางขวาง^๕ เขตไพร
 เห็นแต่แรวก^(๑)ไคด เค็ดือบคด้า
 ซ้ายขวาบ้าตุงไคว ว่างย่าน บ้านเขย
 เด็กใครไปปดายน้า ต่อกุแท้แควเหนือ ฯ

๒๐๗ ๑ ถึงนามตามชุกถ้า บ้างตง
 เกรียงไรได้พายตง แดกถ้า
 เรือคำทำนนกง คอยเกรียง เรียงเขย
 รายจอตทอดทำน้า นับฝ้ายชายของ ฯ

๒๐๘ ๑ นางเกรียงเลี้ยงเพราะพร้อง กหนองกแหง
 ดาวผูกตูกบัตแดง ประดับพร้อม
 ควดำน่านวดแดง คต^(๒) หม่อม จอมเขย
 แก่ง^(๓) ทุหยานน้อย อย่างดว่าพาคลาย ฯ

๑. รก = ระกะ

๒. คต = คตะ—เหมือน กล้าย

๓. แก่ง = แข้ง

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๒๑๘
 ๐ ตามเพงแดงดั่งไม้ ไพรสน (๑)
 บำใหญ่ไซ้เซดคน ชาดบ้าน
 ร่ม^๕ร่ม^๕ชนชมชด ชุ่ม^๕แต่ แร่^๕เอย
 ปลาดวายด้ายดิน^๕ดอัน ต้อ^๕คค^๕นพนทราย ฯ
- ๒๒๐
 ๐ ปลาดนางคว้างแคว้งวาย ถายแดง
 เตอม^๕เตอม^๕เด่^๕คก^๕แก กติบ^๕กเตย
 ไร่^๕ระนางอย่าง^๕ผัก^๕แค เขี้ยว^๕วน^๕ชุ่ม ชุ่ม^๕เอย
 ด้อย^๕ช่า^๕กาก^๕ด^๕เพด^๕ย พล่าน^๕นาค^๕ดำ^๕ทาง ฯ
- ๒๒๑
 ๐ ไร่^๕บ้า^๕อา^๕ปาก^๕ก^๕ว้าง หางแดง
 ชิว^๕ด^๕บ^๕ด^๕เดี่ยว^๕ด^๕แซง แซก^๕ช้อน
 กร่ม^๕กราย^๕ว้าย^๕เวียร^๕รว^๕แวง ร้าง^๕ม้าย^๕ หมาย^๕เอย
 ผัก^๕ตาม^๕ปลา^๕ม^๕เปด^๕ด^๕ย^๕หัด^๕อัน แดง^๕บ^๕หว้าย^๕ด้าย^๕ดิน^๕ชู้^๕ ฯ
- ๒๒๒
 ๐ ปลาด^๕เพี้ยน^๕เวียร^๕ว้าย^๕เค^๕ดำ คด^๕อ^๕เรือ
 เกด^๕จ^๕เกด^๕อบ^๕เหด^๕อบ^๕เหด^๕อง^๕เหด^๕อ เตอม^๕พร้อย
 ปลา^๕เดื่อ^๕มุง^๕เหมือน^๕เดื่อ ด้าย^๕โบก^๕ ก^๕โชก^๕แฮ
 หาง^๕ไก่^๕ไร่^๕หาง^๕ช้อย ช^๕แต่^๕ม^๕หว้าย^๕ว้าย^๕เวียร^๕ง ฯ

๑. ไพรสน = ไพรสนธ์

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๒๓ ๑ นานาปถา^๑นา^๒ถิ^๓น หินทราย
 รม^๑เด่น^๒เห^๓นป^๔ถา^๕ด^๖ห^๗ด^๘าย เด็ก^๑น^๒อย^๓
 ทาง^๑เป^๒ด^๓ย^๔ว^๕เท^๖ย^๗ว^๘ง^๙ป^{๑๐}ถา^{๑๑}ย น^๑า^๒เ^๓า เ^๑า^๒เ^๓ย^๔
 บ^๑น^๒บ^๓ก^๔น^๕ก^๖ระ^๗เต^๘น^๙ก^{๑๐}ระ^{๑๑}ค^{๑๒}อย^{๑๓} ค^๑าง^๒ร^๓อง^๔ช^๕อง^๖เ^๗ด^๘ย^๙ง ๑

๒๒๔ ๑ ถ^๑ิง^๒ว^๓าง^๔ว^๕าง^๖บ^๗าน^๘ช^๙อ ช^๑ด^๒ห^๓อม^๔
 ห^๑อม^๒ป^๓ระ^๔ด^๕ป^๖ร^๗ุ^๘ย^๙อม^{๑๐} ย^๑น^๒ย^๓อย^๔
 ค^๑อก^๒ก^๓ระ^๔ด^๕ง^๖พ^๗ง^๘แ^๙ต^{๑๐}น^{๑๑}ค^{๑๒}อม^{๑๓} ค^๑อ^๒ร^๓อน^๔ ว^๑อน^๒แ^๓ะ
 น^๑ก^๒พ^๓ริ^๔ก^๕จ^๖ิก^๗จ^๘ับ^๙ห^{๑๐}อย^{๑๑} ห^๑ก^๒ห^๓ว^๔พ^๕ต^๖ว^๗แ^๘พ^๙ด^{๑๐}ง ๑

๒๒๕ ๑ ถ^๑ิง^๒แ^๓ง^๔แ^๕ห่ง^๖ท^๗าย^๘ย^๙าน^{๑๐} บ^๑้าน^๒ท^๓ง^๔
 ห^๑ิน^๒แ^๓ร^๔แ^๕ก^๖เ^๗า^๘ค^๙ร^{๑๐}ิง^{๑๑} ก^๑ร^๒ว^๓ด^๔ก^๕อน^๖
 ถ^๑ง^๒เ^๓็น^๔เ^๕่น^๖น^๗า^๘อ^๙ิง^{๑๐} อ^๑า^๒บ^๓ช^๔ุ่ม^๕ ห^๑ุ่ม^๒เ^๓ย^๔
 เ^๑ย^๒น^๓ด^๔บ^๕า^๖ย^๗ห^๘า^๙ย^{๑๐}ร^{๑๑}อน^{๑๒} ร^๑เ^๒อ^๓ย^๔ร^๕อง^๖ด^๗อ^๘ง^๙ด^{๑๐}ำ ๑

๒๒๖ ๑ เ^๑น^๒ห^๓ด^๔ง^๕พ^๖ัง^๗ค^๘อ^๙ก^{๑๐}ด^{๑๑}ร^{๑๒}อย^{๑๓} ด^๑ั^๒ก^๓ระ^๔ว^๕
 ร^๑อง^๒ร^๓ับ^๔ข^๕ับ^๖เ^๗า^๘ เ^๑เ^๒น^๓พ^๔ร^๕้อม^๖
 ถ^๑ำ^๒น^๓ำ^๔ค^๕ร^๖ำ^๗ค^๘ร^๙ว^{๑๐}น^{๑๑}ห^{๑๒}า ห^๑ว^๒น^๓เ^๔ก^๕ วิ^๑เ^๒ก^๓เ^๔ย^๕
 ฅ^๑อย^๒ห^๓ด^๔บ^๕ร^๖ับ^๗เ^๘ย^๙ง^{๑๐}ช^{๑๑}้อม^{๑๒} เ^๑่น^๒า^๓ะ^๔น^๕ำ^๖ค^๗ำ^๘ค^๙ร^{๑๐}ว^{๑๑}น ๑

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๒๗	๐	อยุดเรือเห็นชวดเงอม	เงาโพ
		ร่นรมยศุโข ^(๑)	ค่าง ^(๒) คุ้ง
		วตม์ทพระอุโบ	ตตที่ กตไธ
		เห่นพระศรทามุ้ง ^(๓)	มันตร้างทางบุญ ฯ
๒๒๘	๐	จิตแจ่งแต่งคบะเหลดอม	ถายทอง
		เทียรทูป ^(๔) ท่วยแก้ว ^(๕) รของ	คอกไม้
		ถูกลดับกับกระเทียมคอง	ถวายคนะ พระเฮย
		ย่ำมร่มถ่มภารไต้	รับพร้อมน้อมถวาย ฯ
๒๒๙	๐	ควนเย็นเห่นพระพร้อม	ถ้อมวง
		ค้ปะเตะตะกร้อตรง	คู่ไต้
		ถ่มภารท่านกั้ง	ถ่นถ่มก ขตุกแด
		เขาค่างต่างชวดไธ	อกให้ใจหาย ฯ

๑. รมยศุโข = รมยสุโข

๒. ค่าง = ช้าง

๓. ศรทามุ้ง = ศรัทธามุ้ง

๔. เทียรทูป = เทียนทูป

๕. ท่วยแก้ว = ถ้วยแก้ว

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๓๐ ๑ อยุ่ดกระกร้อพ้อไก่อ่ คือน
 น้ำพาดบาดเหตักพนั้น เห็นบ่ง
 ไก่อ่แพ่แร่ชบพ่น พัดอุบ ทุบเอย
 เจ้าวดคคเเวอคง แต่งเหตั้นเยนใจ ฯ

๒๓๑ ๑ เดย่เทयरเดยทุบชา เดย่ด้า(๑)
 เดยทมักระมดมา โนศ่นอ้ม
 เดยตายผ่ายคำศนา สัมมะ(๒) พระเอย
 เดยน้ำคาหุพรอ้ม เพราะรูดเห่น ฯ

๒๓๒ ๑ จวนคำจ่าค่างย่าน บ้านท่ง
 ถอยหนทวดคอง แอบคั่ง
 ครวดนาราวาพง แผ่ทว ควเอย
 ให้เหต่าเจ้าบ่าถั่ง เทพถรรดินถวรว ฯ

๑. ส้า = สัทธา สรวัทธา

๒. สัมมะ = สมณะ

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๓๓	๐	เห่ ^๑ อน ^๑ ร ^๑ ผู้ ^๑ เถ้า ^๑ (๑) ท่าน	ทั้งต้อง
		เมื่อนาก ^๑ นาม ^๑ ผัว ^๑ ทอง	ผ้อง ^๑ แผ้ว
		มาหา ^๑ ฟ้า ^๑ ขาว ^๑ (๒) ของ	ค่านับ ^๑ รับ ^๑ เอย
		ท่านช่วย ^๑ อวย ^๑ ภร ^๑ แล้ว	เฝ้า ^๑ รับ ^๑ ร ^๑ าน ๑
๒๓๔	๐	ฝ่าย ^๑ คา ^๑ อาย ^๑ ร ^๑ ้อย	ญี ^๑ ติบ ^๑ แถม
		ยาย ^๑ ติบ ^๑ แปด ^๑ บ ^๑ เกม	กับ ^๑ ร ^๑ ้อย
		ตาม ^๑ อง ^๑ ซ่ง ^๑ เขม ^๑ แห ^๑ ถม	คด ^๑ อด ^๑ แน่ ^๑ แม่ ^๑ เอย ^๑ (๓)
		พัน ^๑ ปาก ^๑ หมา ^๑ ก ^๑ เขย ^๑ ว (๔) จ้อย	แจ่ม ^๑ อ้วน ^๑ น ^๑ วด ^๑ ขาว ๑
๒๓๕	๐	ผู้ ^๑ เถ้า ^๑ เฝ้า ^๑ เร ^๑ อง ^๑ อ ^๑ ย ^๑ ่าน (๕)	บ้าน ^๑ ทั้ง
		ทำ ^๑ ว ^๑ อ ^๑ ท ^๑ อง ^๑ มา ^๑ ถึง	ถิ่น ^๑ ถุ้ง ^๑ (๖)
		แหว ^๑ ซอ ^๑ เชือก ^๑ หิ้ง ^๑ ซง	เขา ^๑ ไม่ ^๑ ให้ ^๑ แฮ
		ดำ ^๑ ป ^๑ ย ^๑ ่าน ^๑ บ้าน ^๑ เข ^๑ ด ^๑ ค ^๑ ง	ค ^๑ ท ^๑ ง ^๑ ท ^๑ ง ^๑ แป ^๑ ด ^๑ ง ๑

๑. ผู้เถ้า = ผู้เฒ่า

๒. ฟ้าขาว = ผ้าขาว

๓. หมายถึงว่า อายร้อยกว่าแล้ว แต่นั่นคำยังคิสามารถมองซ่ง
เข็มเล็ก ๆ เห็นได้

๔. เขยว = เกยว

๕. อย่าน = ย่าน

๖. ถุ้ง = ทุ้ง

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๓๖ ๑ วัดทรางข้างค่งย่าน บ้านท่ง
 ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ถูกต้อง
 ชอชควดคทง จะแจ้ง แด่ตงเฮย
 ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ พร้าไผ่ไม้ตรี^(๑) ฯ

๒๓๗ ๑ ไคครูผู้เท่าท่ง ยายดา
 ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ บอกเหล่า^(๒)
 ถ่มมุกิจะเทวดา ศรัท้ว คัวเฮย
 ทายทักถกขณะรา ท่วน^(๓) ห้าราตรี ฯ

๒๓๘ ๑ ควนเที่ยงเตียงวงแห้ว แซ่ذنอง
 ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ รูปม้วย
 เตือคบบบภิกขุ^(๔) ตอง นามเทศ เกิด^(๕) แะ
 ค่อไก่อ่ไถ่นกคนอง บาปช้ากรรมหนา ฯ

๑. ไผ่ตรี = ไม้ตรี

๒. เหล้า = เล้า

๓. ท่วน = ถ้วน

๔. ภิกขุ = ภิกขุ ภิกขุ

๕. พระภิกษุที่ถูกเสือกัดตาย ชื่อ เทศ กับ เกิด

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๓๕
 ๑ ค่อนกยภพเนียดคง บังกาย
 เตือนักชกโครงทลาย ทดักต้อง
 กินคัมกับตโปกหาย เหน่นำ ขาเอย
 ภิขุทุคู้ดต้อง ไทชนันทันทา ฯ

๒๔๐
 ๑ ค่อไก่ไม้ตู้ฟาด ขาดใจ
 ที่อยู่บูเจ้าไป หลับเหถ้า^(๑)
 เตือกินขึ้น^(๒) คับไต คิ่นน่อง ที่ซ่งแย
 ตั้งเวทเหตุผู้เถ้า ทักแท่นแจ้งจริง ฯ

๒๔๑
 ๑ ดำเรจรรู้เถ้าช่วย อวยภร
 ดิบประการประกอบกลอน กถ่าวไว้
 ขอสวดศัฎฐาวร^(๓) ไว้ว่า ดาเอย
 ต้องเท่าแผ้วร้องไห้ ดเหี้ยดห้อยหงอยเหงา ฯ

๑. เหถ้า = เถ้า

๒. ขึ้น = สั้น

๓. สวดศัฎฐาวร = สวดสัสดาวร

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๔๒	(๑) ส่งสารท่านต๋อนไฮ	โคกกา
	พล่งพล่ง (๒) หตังนาตา	ตกด้วย
	หนุหน่มข่มขณา	นั่งเจ้า เ هنگาเอย
	ร่ำว่าท่าไม่ม้วย	ไม่วั้นถวินหวัก ฯ
๒๔๓	๑ เรือออกนอกท่าบ้าน	ท่านยาย
	ยอไว้ (๓) ให้ต๋อนฟาย	มุกย้อย
	เชาบ้าน (๔) ท่านทั้งหลาย	แดตตต หมดเอย
	ให้มั่งทั้งใหญ่่น้อย	นั่งผว้า (๕) น้ำตา ฯ
๒๔๔	๑ แดตบักตบักตบโคก	ส่งสาร
	หน่มน้อยพตอยรำคาร	คิดเคว้า
	ทั้งหลายฝ่ายมีราชน	รักชู (๖) ชูเอย
	เราพรากจากผุเจ้า	ทุก (๗) ร้อนห่อนเดบย ฯ

๑. ตั้งแต่โคลงนี้ไป เริ่มสมุดไทยเล่ม ๒ เป็นตอนที่พบใหม่ ต่อจากที่เคยตีพิมพ์แล้ว

๒. พล่งพล่ง = พรังพรัง

๓. ไว้ = ไหว

๔. เชาบ้าน = ชาวบ้าน

๕. ผว้า = พร้า

๖. ชู = กู้

๗. ทุก = ทุกข์

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๔๕ ถึงย่านบ้านกระตั่วเหล้า เขาตง(๑)

โกนจุกถูกด่าวทรง

ตอาดต้ออัน

เชิญด้วยช่วยแต่งมง

คนเกริก ฤกษ์เฮย

โกนจุกถูกเขาบ้าน

อยู่ข้างกลางคั่น ฯ

๒๔๖ พังคืบพาดซ้อง กตองตโกน(๒)

เพลงไทยใส่กตองโยน

ยุ่งแท้

เด็กโคตโคตเด่นโชน

แขนคอก ออกเฮย

ร้องขบรับข้อแอ

ขบเหล้าเมามาย ฯ

๒๔๗ เดี๋ยงซอข้อข้อข้อ ข้อข่อยเพลง

จับบีเตรังเต้งเต้ง

เต้งต้อ

คลุย(๓) ตรียตรียตรียเหง

เหงเหง รนาตแซ

ซ้องหน้องหน้องหน้องหน้อง

ผรั่งผรั่งผรั่งตโกน ฯ

๑. เขาตง = ชาวตง

๒. ตโกน = ตะโพน

๓. คลุย = ขลุ่ย

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๔๘
๐ ดาวดาวเห่^๕ดำเยิงเด่น เต้นรำ
ของหมากฝาก^๕หนุ่มน้ำ เนตรขม้อย
โกน^๕จุก^๕ลูก^๕เด็ก^๕ท่า ขวัน^๕เฒ่า^๕ เจ้า^๕เอย
เนตร^๕ชู^๕หนู^๕หนุ่ม^๕น้อย หนึ่ง^๕ปด^๕ม^๕ด^๕ม^๕นอน ๗

๒๔๙
๐ บ่วง^๕รัก^๕คึก^๕เต็ก^๕คอง ดองดา
เปิด^๕ปาก^๕ฝาก^๕คำ^๕ดา เหน่น^๕้อง
ตง^๕เรือ^๕เมือ^๕จะ^๕คดา คด^๕อ^๕เนตร^๕ ท^๕เวท^๕เอย
แก้^๕เท่า^๕ดาว^๕ดั่ง^๕ซ้อง แซ่^๕หน้า^๕อา^๕ไถย ๗

๒๕๐
๐ บ่วง^๕ผูก^๕ถูกรัก^๕แฉ้ว แฉ้ว^๕ราย
คึก^๕พ้อ^๕ท้อ^๕ทกาย แก้^๕แฉ้ว
ห่อน^๕อยู่^๕ซู่^๕ม^๕ร^๕หมาย มดี^๕โม^๕ฆ โข^๕เอย^(๑)
แต่^๕เห่^๕ดำ^๕เจ้า^๕ถูกรัก^๕แก้ ก่อ^๕ร^๕อัน^๕ด^๕อน^๕แฉ้ง ๗

๑. มดีโมฆ โขเอย = มดีโมกษ์ โขนเอย

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๕๑	๑	หมากพุดบุหรัด ^๒	ชนมชน ^๑
		ดาวหนุ่มรุมการุญ	รักให้
		ผูกมิศ ^(๑) คิดชอบคุณ	คนเท่า ^(๒) ดาวเขย
		ทุกโคกโรคนยาได้	เดื่อตร้อนนอนดบาย ๑

๒๕๒	๑	จากย่านบ้านกระตั่ว ^๒ แต่	แดง
		ศรรักปักทรวงหนู	เห็นบ้ำ ^๑
		รักบ้าน่าชน ^๑	ชมเจ้า เจ้าเขย
		คูกูกูกูปถายน้ำ	หนุ่มต้องหมองหมาง ๑

๒๕๓	๑	น้อยน้อยพดอยว่าน้ำ	ดำสุพรรณ
		ดาวแก่แดงคมสัน	สระร้าง
		คุมากว่าสิบวัน	คดอดแฉ่น แฉ่นเขย
		ไรจุกทุกทุกบ้าน	บ่อแฉ่นเห่นดาว ๑

๑. มิศ = มิต

๒. เท่า = เฒ่า

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๔๔
๑ บราณท่านว่าน้ำ ต้ำคัน
ป่าต้นคนสุพรรณ^(๑) ผ่องแผ้ว
แดนดินถิ่นที่สุพรรณ ชรรษชาติ มาศเฮย
ผิ^๑จ^๒งเกิดยงเตี้ยงแจ้ว แจ่มน้ำคำต๋นอง ฯ

๒๔๕
๑ ถึงถิ่นตรนบ้านป่า ปोंแดง
เรือกคคคชยาดแต่ยง พยัมร้าย
ดวบดวบยวบไม้แฝง พังด่าบ วาบแฮ
ต๋องผิง^๑ท่งชวาช้าย สัต^(๒) ร้องช้องเตี้ยง ฯ

๒๔๖
๑ คดองกระเดี้ยวเบียดวป่ากว้าง ทางโขดง
เคยถิ่นถิ่นปोंโทง เที้ยวเร้น
ขามข้างค่างจัดโจง กระเบนกระบิต คัดแฮ
เก็บกรวดขอวคั่นเหตั้น คดอดน้ำดำทาง ฯ

๑. มีคำพิงเพยว่า “ข้างป่าต้น คนสุพรรณ” ในต้นฉบับสมุดไทย
มีคำว่า “ข้าง” หน้า “ป่าต้น” แต่มีรอยลบ

๒. สัต = สัตว์

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๕๓ ๒ ๕ ๕
 ๑ คูงขวางบางแวกคน พนทราย
 กรวดกระจำงพร้างพรายตาย เต็มพร้อย
 เหมือนเม็จ (๑) เพชรทราย แร่มอร่าม งามเคย
 คุณว่าแวกแก้วก้อย นพแก้ววแหวน ฯ

๒๕๔
 ๑ กระเบาออกดอกกรยับย้อย ห้อยหอม
 พึง (๒) หมุ่มเม่งภูตอม ไต่เคด้า
 ว่าตุกตุกงามอม เงาะบ้า พวาเคย
 กระทุ้มกระดินกดินร่ำ รื่นข้างทางจร ฯ

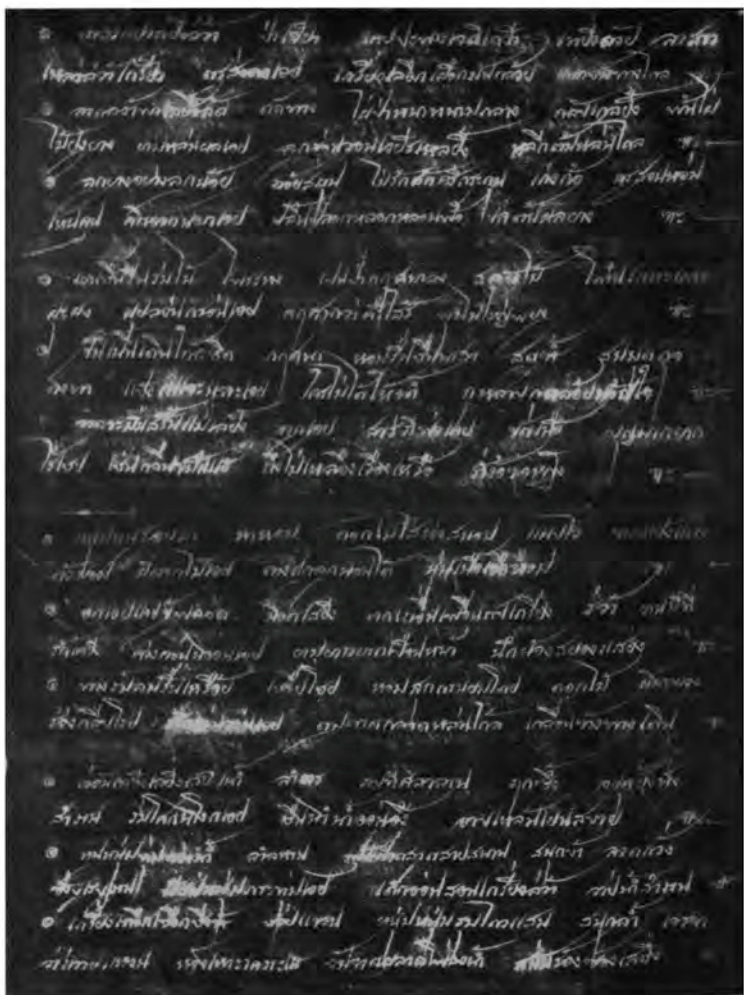
๒๕๕ ๑ รินรินกดินเพื่องพึง คดง์โหลง
 บ้างออกดอกดำโรง ร่วงค้าง
 เหล่าตุกตุกเรือดโง ตากิ่ง จริงแฮ
 เหมนเช่นเหมนซ้อฮ้าง อักดำดำโรง ฯ

๑. เม็จ = เม็ด

๒. พึง = ผิง

๑.
 ๒.
 ๓.
 ๔.
 ๕.
 ๖.
 ๗.
 ๘.
 ๙.
 ๑๐.
 ๑๑.
 ๑๒.
 ๑๓.
 ๑๔.
 ๑๕.
 ๑๖.
 ๑๗.
 ๑๘.
 ๑๙.
 ๒๐.

ภาพถ่ายจากต้นฉบับโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่
 สมุดไทยคำเส้นดินสอขาว เล่ม ๒
 โคลงบทที่ ๒๕๔ - ๒๖๕

ภาพถ่ายจากต้นฉบับโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่

สมุดไทยคำเส้นดินสอขาว เล่ม ๒

โคลงบทที่ ๓๔๒ - ๓๕๓

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๖๐ ถึงหว่างยาง^๑พิน^๒ซ่ง ต้องยาง
 เก้า^๓แก้^๔แก้^๕ก่อนปาง บำ^๖คั้น
 เกิด^๗แรงแง^๘ออกขวาง ขวาก^๙ระ รกะ^{๑๐}แฮ
 ถูก^{๑๑}ปว^{๑๒}ดรว^{๑๓}ด^{๑๔}เร้า^{๑๕}ตัน สระ^{๑๖}ต่าง^{๑๗}แห^{๑๘}ริ^{๑๙}(๑) แ่ง^{๒๐}ด^{๒๑}ต^{๒๒}อน^{๒๓}ฯ

๒๖๑ ป^๑ถาย^๒นำ^๓ถำ^๔คุง^๕แซ^๖บ(๒) ไช^๗ต^๘เ^๙น
 รัช^{๑๐}ค^{๑๑}อง^{๑๒}ค^{๑๓}อง^{๑๔}ค^{๑๕}ิด^{๑๖}พ^{๑๗}เ^{๑๘}ญ แ^{๑๙}ง^{๒๐}ค^{๒๑}น
 จ^{๒๒}ย^{๒๓}ด^{๒๔}อ^{๒๕}ง^{๒๖}พ^{๒๗}น^{๒๘}ซ^{๒๙}ง^{๓๐}เพ^{๓๑}ณ พ^{๓๒}ด^{๓๓}อ^{๓๔}ง^{๓๕}ส^{๓๖}ระ^{๓๗}ต่าง^{๓๘} ย^{๓๙}าง^{๔๐}เ^{๔๑}ย
 ช^{๔๒}น^{๔๓}ช^{๔๔}ม^{๔๕}พ^{๔๖}ม^{๔๗}พ^{๔๘}ฤ^{๔๙}ก^{๕๐}ษ^{๕๑}คร^{๕๒}น ค^{๕๓}ร^{๕๔}อ^{๕๕}ม^{๕๖}น^{๕๗}ำ^{๕๘}ถ^{๕๙}ำ^{๖๐}ด^{๖๑}ห^{๖๒}า^{๖๓}ด^{๖๔}(๓) ฯ

๒๖๒ ป^๑ถาด^๒(๔) เ^๓ห^๔ือ^๕เร^๖ือ^๗ห^๘น^๙ม^{๑๐}น^{๑๑}อ^{๑๒}ย ด^{๑๓}อ^{๑๔}ย^{๑๕}พ^{๑๖}าย
 ถึง^{๑๗}ห^{๑๘}ว^{๑๙}าง^{๒๐}ค^{๒๑}น^{๒๒}ย^{๒๓}าง^{๒๔}ต^{๒๕}าย ต^{๒๖}ก^{๒๗}น^{๒๘}ำ
 ช^{๒๙}ว^{๓๐}ย^{๓๑}ฉ^{๓๒}ุด^{๓๓}ส^{๓๔}ด^{๓๕}ช^{๓๖}พ^{๓๗}ท^{๓๘}ถ^{๓๙}าย ท^{๔๐}ด^{๔๑}ก^{๔๒}เ^{๔๓}ื่อ^{๔๔}ด^{๔๕} เ^{๔๖}ื่อ^{๔๗}ด^{๔๘}แ^{๔๙}เ^{๕๐}
 เม^{๕๑}ีย^{๕๒}แม่^{๕๓}แ^{๕๔}ะ^{๕๕}มา^{๕๖}ป^{๕๗}ถ^{๕๘}ำ ป^{๕๙}ด^{๖๐}ก^{๖๑}ร^{๖๒}อ^{๖๓}ง^{๖๔}ช^{๖๕}อ^{๖๖}ง^{๖๗}เ^{๖๘}ย^{๖๙}ง^{๗๐} ฯ

๑. สระต่างแหรี = สลักแ

๒. แซบ = แกบ

๓. ลหาล = ละหาน

๔. ปถาด = ประหลาด

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๖๓ ๑ ถามเขาเจ้าว่าอาย พัก^๗เพื่อน
 ต่แม่เร่งเรื่อน ร่นร้าย
 เจ้าตอง^๘พตอง^๙เหมื่อน มุงปราม บาบแฮ
 โปตง^{๑๐}ผดัก^{๑๑}หักคอ^{๑๒}อาย ผัก^(๑) ม้วยด้วยกรรม ฯ

๒๖๔ ๑ ชาว^{๑๓}ภาศ^(๒)ไคร^{๑๔} ตู่^{๑๕}สถาน
 เราเป^{๑๖}ถียว^{๑๗}เหตียว^{๑๘}เหน^{๑๙}ศาต ตอง^{๒๐}พิน^{๒๑}อ้ง
 อารัก^{๒๒}ศัก^{๒๓}สิท^{๒๔}ธาน^(๓) เชียว^{๒๕}ช่วย^{๒๖} ด้วย^{๒๗}เฮย
 โป^{๒๘}ง^{๒๙}บ่า^{๓๐}อย่า^{๓๑}แผว^{๓๒}พ้อง พว^{๓๓}ก^{๓๔}ช้า^{๓๕}อา^{๓๖}ไคร^{๓๗}ย ฯ

๒๖๕ ๑ ส^(๔)รว^(๕)จ้าว^(๕)พ^(๕)ร้าว^(๕) อ่อน^{๓๘}ก^{๓๙}ด้วย^{๔๐} ด้วย^{๔๑}เฮย
 เจริญ^{๔๒}พิน^{๔๓}อ้ง^{๔๔}ตอง^{๔๕}เสวย ต^{๔๖}ว่าง^{๔๗}ร^{๔๘}อัน
 แรก^{๔๙}มา^{๕๐}อย่า^{๕๑}ถ้อ^{๕๒}เดย ต^{๕๓}กระ^{๕๔}โท^{๕๕}ษ^{๕๖} โป^{๕๗}ร^{๕๘}ค^{๕๙}พ^{๖๐}ขอ
 ขอ^{๖๑}แ^{๖๒}แม่^{๖๓}เก^{๖๔}จ^{๖๕}ก^{๖๖}อัน ก^{๖๗}บ^{๖๘}เต^{๖๙}า^{๗๐}เจ^{๗๑}า^{๗๒}ย^{๗๓}าง ฯ

๑. ดันฉบับเป็น ผัก แต่น่าจะเป็น พัก

๒. ศก = ศพ

๓. อารักศักสิทธาน = อารักขศักคสิทธาน

๔. สรวง คือ บวงสรวง

๕. พรวัว คือ มะพร้าว

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๖๖	๑ หนูน้อยพดขยร้องบ่วง	ด้รวงคำร(๑)
	เตียงฉ้านามหวาน	แฉ่ก้อง
	เบิกป่าท่าเทวสถาน(๒)	ถูกท่อน ขบวนเขย
	หนุ่มรับศัพท์(๓)เตียงซ้อง	เส่นาะซ้องกลอนใน ฯ
๒๖๗	๑ เทยรจตุตแหว่หล่น(๔)	คว้นเขี้ยว
	พลุ่งพลุ่งมุงดูประเดี้ยว	คุ่มคล้าย
	หนุ่มเห่นเข่นดังเหลี้ยว	เดิ่นกดับ ดับแฮ
	ฟุ้งพิศฤทธแรวัย	รู้เถ้า(๕) เจ้าทอง ฯ
๒๖๘	๑ เหมือนครุฑเท่า(๖)แจ้ง	แห่งใจ
	รชตุตเตยวไชย	เข่นรู้
	คัมพิศฤทธิพระไพร	พรมสมุทร(๗) ยุดแฮ
	เดียวหนึ่งองอ้อ	อ่อนไม้ใหญ่รเนน ฯ

๑. สาร = ศาล

๒. เทวสถาน = เทวสถาน

๓. ศัพท์ = ศัพท์

๔. หล่น = ถิ่น

๕. รู้เถ้า = รู้เท่า

๖. ผู้เท่า = ผู้เฒ่า

๗. พรมสมุทร = พรหมสมุทร

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๒๖๘ ๖ ๖ ๖ ๖
 ๑ ตมตนครนกรักฟ้า หนาฝน
 ชูชู^๖หน่วงวน ว่าข้าง
 เทยรบกกดบมคมน เหมนเบือ เตอเขย
 จวนคำจำขุดค้าง คิดแก้แระโพรง ฯ
- ๒๗๐
 ๑ ขอน (๑) เรือเหินอน่านัก น้อยใจ
 คราวเคราะห์ (๒) เพราะพระไพร พันชิ่ง
 รัชพระเจษฎาไฟ ฟอนชู^(๓) รุฎา
 ท่งท่าม้าจะค้อง โตด่งด้นถนถถาน ฯ
- ๒๗๑
 ๑ เราก้อช้อดจัสร้าง คัดทาน
 แถ่งถ่า (๔) ฟ้าดินพญาน ย่อมรู้
 หวังแร่แต่บราณ ระวังโคก โดกเขย
 จ้าวคิตบิตของชู^(๕) มนุชนั้นนัันใด ฯ

๑. ขอน = คอน

๒. เคราะห์ = เคราะห์ี่

๓. ชู = สู้

๔. แถ่งถ่า = แหล่งหล้า

๕. ชู = คู่

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๗๒ ๑ ดึกถึงดึกตั่งบกลุ่ม พุ่มพง
 เชนร่ยอบริเวนวง ห่วงไฉ
 เกล็ดหัดบดบด้ายองค์ ขารัก ทักแฮ
 เทนตพรงนึ่งไห้ว ว่าพัชขอตะมา ฯ

๒๗๓ ๑ รูปจำวสาวหนุ่มฉวน นวดงาม
 ดองพมเป็นด้าม ทังน้อง
 เรือกดองพมของนาม นองพิ มีเอย
 ด้ามแนแต่คำพร้อง พันธดองชาย ฯ

๒๗๔ ๑ เต่าความตามเรื่องแห้ว(๑) แต่หัดัง
 ไซ่คิดบดเบือนบัง บอกแจ้ง
 ขัดเคระเพราะยุค(๒) ยัง อยู่อย่า มาเดย
 กายสิทธิ์พิศ(๓) กัด้าแกดัง กตบกลุ่มคลุ่มควัน ฯ

๑. แห้ว = แว

๒. ยุค = ยุค

๓. กายสิทธิ์พิศ = กายสิทธิ์พิช

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๗๕ ๑ รุศีก(๑)นึกเรื่องเจ้า	เล่าความ
ทราบหมดจดหมายตาม	แต่งไว้
โอออกตกอับยาม	ยุยกยาก มากเฮย
บุญบวคกรวดกระดินให้	แห้งเจ้าเล่าความ ฯ

๒๓๖
๐ เหมอนรุฬเภาเต่า
ตามอย่างต่างตายแทง
ไคร่เหินเช่นข^๕แจง
คางย่านคำรพ^{๑๒}นอง
จ้าวแถง
ถุกต^๖อง
เจ้าบอ^๗ก ดอกแ่
พ^๘นศ^๙รายหายตุ^{๑๐}ร ฯ

๒๗๓
๑ รุ่งเช้าเข้าบ้านกว้าง ทางโสดง
คดองเก่าเท่าดำกระตัง โป่งช้าง
ซ้ายขวาป่าสมอโหมง ไม้อุโตก โมกเขย
กระแบกกระเบาเต๋ตาด้ง ตัดต้นคนทา ฯ

๒๗๘	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐	๒๑	๒๒	๒๓	๒๔	๒๕	๒๖	๒๗	๒๘	๒๙	๓๐	๓๑	๓๒	๓๓	๓๔	๓๕	๓๖	๓๗	๓๘	๓๙	๔๐	๔๑	๔๒	๔๓	๔๔	๔๕	๔๖	๔๗	๔๘	๔๙	๕๐	๕๑	๕๒	๕๓	๕๔	๕๕	๕๖	๕๗	๕๘	๕๙	๖๐	๖๑	๖๒	๖๓	๖๔	๖๕	๖๖	๖๗	๖๘	๖๙	๗๐	๗๑	๗๒	๗๓	๗๔	๗๕	๗๖	๗๗	๗๘	๗๙	๘๐	๘๑	๘๒	๘๓	๘๔	๘๕	๘๖	๘๗	๘๘	๘๙	๙๐	๙๑	๙๒	๙๓	๙๔	๙๕	๙๖	๙๗	๙๘	๙๙	๑๐๐
๑๐๑	๑๐๒	๑๐๓	๑๐๔	๑๐๕	๑๐๖	๑๐๗	๑๐๘	๑๐๙	๑๑๐	๑๑๑	๑๑๒	๑๑๓	๑๑๔	๑๑๕	๑๑๖	๑๑๗	๑๑๘	๑๑๙	๑๒๐	๑๒๑	๑๒๒	๑๒๓	๑๒๔	๑๒๕	๑๒๖	๑๒๗	๑๒๘	๑๒๙	๑๓๐	๑๓๑	๑๓๒	๑๓๓	๑๓๔	๑๓๕	๑๓๖	๑๓๗	๑๓๘	๑๓๙	๑๔๐	๑๔๑	๑๔๒	๑๔๓	๑๔๔	๑๔๕	๑๔๖	๑๔๗	๑๔๘	๑๔๙	๑๕๐	๑๕๑	๑๕๒	๑๕๓	๑๕๔	๑๕๕	๑๕๖	๑๕๗	๑๕๘	๑๕๙	๑๖๐	๑๖๑	๑๖๒	๑๖๓	๑๖๔	๑๖๕	๑๖๖	๑๖๗	๑๖๘	๑๖๙	๑๗๐	๑๗๑	๑๗๒	๑๗๓	๑๗๔	๑๗๕	๑๗๖	๑๗๗	๑๗๘	๑๗๙	๑๘๐	๑๘๑	๑๘๒	๑๘๓	๑๘๔	๑๘๕	๑๘๖	๑๘๗	๑๘๘	๑๘๙	๑๙๐	๑๙๑	๑๙๒	๑๙๓	๑๙๔	๑๙๕	๑๙๖	๑๙๗	๑๙๘	๑๙๙	๒๐๐	

$$e. \quad \frac{1}{2} \text{ ថ្ងៃ} = \frac{1}{2} \text{ ថ្ងៃ}$$

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๗๘

๑	ตุ้ก ^๑ กตของหนอง ^๑ หนึ่งกว้าง	อย่างแถง
	ทก ^๑ นดินดาดแดง	คุด ^๑ พริ้ง
	ตั้ง ^๑ เกดเขตชอบ ^๑ แขวง	ความ ^๑ ที่ ^๑ ช ^๑ เอย
	ร ^๑ นค่าง ^(๑) ทาง ^๑ ชวา ^๑ ท้ง	ท้ง ^๑ ช้าง ^๑ วาง ^๑ เวง ๑

๒๘๐

๑	ภ ^๑ ภ ^๑ อ ^๑ บ ^๑ อ ^๑ ร ^๑ เ ^๑ น ^๑ ำ	ด ^๑ ำ ^๑ น ^๑ ิต
	เห ^๑ ม ^๑ อ ^๑ น ^๑ ห ^๑ ม ^๑ ก ^๑ บ ^๑ ก ^๑ ป ^๑ ระ ^๑ ดิ ^๑ น	เด ^๑ ก ^๑ ค ^๑ ุ ^๑ ย
	ป ^๑ ระ ^๑ แต่ ^๑ ร ^๑ เ ^๑ ป ^๑ ร ^๑ อด ^๑ ก ^๑ ิน	แ ^๑ ก ^๑ น ^๑ เท ^๑ ำ ^๑ เจ ^๑ ำ ^๑ เ ^๑ ย
	เ ^๑ ม ^๑ อ ^๑ ม ^๑ ง ^๑ ย ^๑ ง ^๑ ช ^๑ ย ^๑ ห ^๑ ย ^๑ (๒)	ย ^๑ ก ^๑ ไ ^๑ ว ^๑ ไ ^๑ ป ^๑ แ ^๑ ด ^๑ ว ^๑ ง ๑

๒๘๑

๑	ค ^๑ ัด ^๑ ท ^๑ าง ^๑ ห ^๑ ว ^๑ าง ^๑ ค ^๑ ัน ^๑ โ ^๑ น ^๑ ด	ช ^๑ อ ^๑ ด ^๑ ต ^๑ ู ^๑ ง
	เ ^๑ น ^๑ อ ^๑ แ ^๑ ก ^๑ แ ^๑ ก ^๑ ค ^๑ น ^๑ ฝ ^๑ ู ^๑ ง	ฝ ^๑ ู ^๑ น ^๑ ฝ ^๑ ู ^๑ ง
	แ ^๑ ฝ ^๑ ง ^๑ ค ^๑ ห ^๑ ม ^๑ น ^๑ ก ^๑ ย ^๑ ง	ย ^๑ อ ^๑ บ ^๑ ย ^๑ อ ^๑ ง ^๑ ม ^๑ อ ^๑ ง ^๑ เ ^๑ ย
	พ ^๑ ร ^๑ าย ^๑ พ ^๑ ร ^๑ าง ^๑ อ ^๑ ย ^๑ าง ^๑ ค ^๑ ี ^๑ ร ^๑ ู ^๑ ง	อ ^๑ ร ^๑ ำ ^๑ ม ^๑ เพ ^๑ ย ^๑ น ^๑ เ ^๑ ย ^๑ น ^๑ ช ^๑ น ๑

๑. ก้าง = ข้าง

๒. หยัย = ห้วย

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๒๘๒ ๑ ไร่แพนแอ่นอกกระเง้า แผ่นหาง
 หันร้ายฝ้ายฝุงนาง นกเคด้า
 คิ้ว (๑) ขยักตางกาง กตมบัก หัดกเฮย
 กอกรคชคเชยเท่า ท่าพ่อนอ่อนเอียง ฯ
- ๒๘๓ ๑ ดอชมดหม่มยรรยาย ไร่ไร่
 เยี่ยงอย่างนางรับทำ ท่าดะม้าย
 เคยตคเคียงรับ รเบงกตบ ถับเฮย
 เหนแต่ฝุ่งยงค้าย นชพ้องอนงาม ฯ
- ๒๘๔ ๑ ฝ้ายฝุ่งยงบ่อ ถั่วถั่ว
 ถังวาดชาติเช่นพรม พระพร้อง
 คิ้วฟูฟองกตม เมยชน กดินแฮ
 เกิดไซ้ไต้พวกพ้อง เพื่อด้องฟองกดิน ฯ
- ๒๘๕ ๑ หน่มหนพรวไต้พร้อม ถั่วถั่ว
 บักกระพือฮ่อฝุ่ง ฟองฟ้า
 ตานโคดโคตทรายสูง ถั่วถั่ว เจ้าเฮย
 เหนรอบขอบเขตหน้า ถั่วถั่วแท้แดเพดิน ฯ

๑. ฝู = ฝู

โคลงนิราศสุพรรณ

สรถ้าน

๒๘๖	๕	๕	๕
๑	๕	๕	๕
๕	๕	๕	๕
๕	๕	๕	๕
๕	๕	๕	๕
๕	๕	๕	๕

๒๘๗	๕	๕	๕
๑	๕	๕	๕
๕	๕	๕	๕
๕	๕	๕	๕
๕	๕	๕	๕
๕	๕	๕	๕

๒๘๘	๕	๕	๕
๑	๕	๕	๕
๕	๕	๕	๕
๕	๕	๕	๕
๕	๕	๕	๕
๕	๕	๕	๕

๑. แฮ่ว = แฮ้ว

๒. ข่างใหญ่ — ขางใหญ่

๓. กวัด = กะวัด

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๘๘

๑ ดงเนินเดินปากกว้าง

วางเวง

ดม[ั]ด[ั]น[ั]คร[ั]น[ั]คร[ั]น[ั]เครง

คร[ั]ก[ั]คร[ั]น

ควายเถื่อนเถื่อนก[ั]ด[ั]ม[ั]เกรง

เกรี้ยวให้ ไร[ั]แฮ

ป่าใหญ่ไม้[ั]ร[ั]ม[ั]ชน

ช[ั]อ[ั]ช[ั]อ[ั]ย[ั]ย[ั]ย[ั]ไ[ั]ว ๗

๒๘๙

๑ พิศพวงดวงดอ[ั]ก[ั]ไม้

ไพรพนม

ร[ั]ย[ั]ร[ั]ย[ั]ร[ั]ย[ั]น[ั]า[ั]ร[ั]ม

แ[ั]ม[ั]ช[ั]อ[ั]ย

ม[ั]ว[ั]ง[ั]โม[ั]ก[ั]ไ[ั]ค[ั]ก[ั]ด[ั]ก[ั]กร[ั]ม

ก[ั]ร[ั]ว[ั]ย[ั]ก[ั]ร[ั]ว[ั]ง[ั] ด[ั]ด[ั]ว[ั]ง[ั]เ[ั]ย

ด[ั]อ[ั]ก[ั]ด[ั]ก[ั]น[ั]ก[ั]น[ั]อ[ั]ย[ั]น[ั]อ[ั]ย

เห[ั]น[ั]ย[ั]ว[ั]ไ[ั]ช[ั]ไ[ั]ด[ั]เ[ั]ก[ั]า ๗

๒๙๐

๑ ดูเตี้ยวเบียดว[ั]ด[ั]ก[ั]อ[ั]ว[ั]ง

ว[ั]ว[ั]ง[ั]เ[ั]ย

ค[ั]ิ[ั]ด[ั]ไ[ั]ค[ั]ร[ั]ไ[ั]ด[ั]ค[ั]น[ั]เ[ั]ย

ค[ั]ุ[ั]ช[ั]

ค[ั]ด[ั]ด[ั]เ[ั]ด[ั]า[ั]เ[ั]ว[ั](๑)ช[ั]น[ั]เ[ั]ย

ช[ั]ม[ั]น[ั]ก[ั] ห[ั]ก[ั]แ[ั]เ[ั]

ถ[ั]า[ั]ม[ั]ไ[ั]ไ[ั]ด[ั]ไ[ั]ค[ั]ร[ั]ร[ั]จ[ั]ร[ั]จ[ั]

ก[ั]ร[ั]แ[ั]จะ[ั]แ[ั]ด[ั]ม[ั]แ[ั]ก[ั]ม[ั]ห[ั]อ[ั]ม ๗

๑. เ[ั]ว[ั] = เ[ั]ว[ั]

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๔๔
ฉาสุทเทษมรณ

๒๒ ยน^(๑)โคกยามเค็ร^๒้าง ทรวงเย็น
คิด^๓ดัดแด่น^(๒)เชน โคกไค้
พวนหนาวหาก^๓นิกเหิน หน้า^๓แห่ง น้อย^๓แยะ
ทวงจิต^๓เค็จจากไค้ จัง^๓ดินจำ^๓โดย ๑

๒๒๓ ๑ เต^๓ตาด^๓ดอด^๓ดัด^๓ด้าง ดัด^๓ดัด^๓ไค้
ด^๓อ^๓ก^๓ด^๓ด^๓ด^๓อม^๓ร^๓ไค้ ด^๓อ^๓ด^๓ด^๓อ^๓อัน
ด^๓ม^๓แผ่^๓ม^๓พ^๓า^๓บ^๓ม^๓เพ็^๓ง^๓ม^๓ไฟ ม^๓แผ่^๓ม^๓ม^๓เีย^๓ พ^๓อ^๓เอย
ด^๓บ^๓ด^๓ด^๓ด^๓ด^๓ด^๓เค็^๓ย^๓น^๓ค^๓ร^๓ว^๓น ค^๓ร^๓ว^๓ด^๓ไค้^๓ร^๓ว^๓ค^๓ร^๓ว^๓ค^๓ร^๓ว^๓ง ๑

๒๒๔ ๑ ถัง^๓ชา^๓ร^๓บ^๓า^๓น^๓เก^๓ร^๓ย^๓ง^๓ว^๓้าง ก^๓ด^๓าง^๓ด^๓ง
ร^๓ไ^๓ฟ^๓าย^(๓) ห^๓มา^๓ย^๓ม^๓ัน^๓ค^๓ง ค^๓ิ^๓ด^๓ค^๓้าง
ร^๓อน^๓ร^๓อน^๓อ^๓อน^๓อ^๓ค^๓ด^๓ง แด^๓ด^๓พ^๓ย^๓บ^๓ ด^๓ับ^๓เอย
ก^๓ก^๓อ^๓น^๓น^๓อน^๓ร^๓เื้อ^๓น^๓ห^๓้าง ก^๓อ^๓ไ^๓ห^๓ไฟ^๓โ^๓ด^๓ง ๑

๑. ขน = ขล

๒. เชน = เชิญ

๓. ฟาย = ผาย

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๕๕

๑ เห็น^๑ด^๑ล^๑ก^๑ก^๑ด^๑ม^๑ท^๑บ^๑

พ^๑ด^๑บ^๑จ^๑น^๑

ห^๑ก^๑อ^๑ว^๑ง (๑) ต^๑ว^๑ง^๑ห^๑ด^๑บ^๑น^๑

ค^๑ด^๑อ^๑ง^๑แ^๑ล^๑ว^๑(๒)

เ^๑ห^๑น^๑ย^๑น^๑อ^๑น^๑อ^๑น^๑ม^๑อ^๑ค^๑น^๑

ต^๑ว^๑ง^๑ร^๑บ^๑ ห^๑ด^๑บ^๑เ^๑ย^๑

ค^๑ด^๑ค^๑น^๑พ^๑น^๑พ^๑ง^๑แ^๑ล^๑ว^๑

ว^๑ิ^๑เว^๑ก^๑ว^๑ห^๑ว^๑ว^๑ไ^๑ห^๑ว^๑ย^๑ ฯ

ส^๑ก^๑ด^๑แ^๑ล^๑ว^๑

๒๕๖

๑ ท^๑น^๑า^๑ว^๑ด^๑ม^๑ห^๑ม^๑ผ^๑า^๑ห^๑อ^๑น^๑

ห^๑า^๑ย^๑ห^๑น^๑า^๑ว^๑

พ^๑า^๑พ^๑ร^๑า^๑น^๑า^๑ค^๑ว^๑ง^๑พ^๑ร^๑า^๑ว^๑

พ^๑ร^๑ว^๑ง^๑พ^๑า^๑

เ^๑น^๑เ^๑ค^๑อ^๑น^๑เก^๑ด^๑อ^๑น^๑ก^๑ด^๑า^๑ค^๑ด^๑า^๑ว^๑

ค^๑ว^๑ง^๑เ^๑ด^๑น^๑

ไ^๑จ^๑เ^๑ป^๑ด^๑า^๑เ^๑ร^๑ว^๑า^๑ช^๑บ^๑ห^๑น^๑า^๑

น^๑ิ^๑ก^๑น^๑อ^๑ง^๑ห^๑ม^๑อ^๑ง^๑ไ^๑จ^๑ ฯ

๒๕๗

๑ ไ^๑ว^๑เ^๑ก^๑ร^๑เ^๑ย^๑ง^๑เ^๑ย^๑ง^๑ห^๑ด^๑อ^๑ด^๑ไ^๑ห^๑ว^๑

ไ^๑ว^๑เ^๑ย^๑ง^๑

ไ^๑ห^๑ว^๑ง^๑ไ^๑ห^๑ว^๑ง^๑ร^๑อ^๑ง^๑ร^๑า^๑ย^๑ร^๑เ^๑ย^๑ง^๑

ร^๑บ^๑พ^๑ร^๑อ^๑ง^๑

ห^๑ว^๑ว^๑ง^๑ม^๑ไ^๑ก^๑เ^๑ช^๑น^๑เ^๑ย^๑ง^๑

เ^๑ย^๑ง^๑เ^๑อ^๑ก^๑ อ^๑เ^๑อ^๑ก^๑เ^๑ย^๑

ย^๑า^๑ม^๑ค^๑ก^๑น^๑ก^๑น^๑ช^๑น^๑อ^๑ง^๑

น^๑ิ^๑ง^๑เ^๑ร^๑ว^๑า^๑เ^๑ป^๑ด^๑า^๑ท^๑ร^๑ว^๑ง^๑ ฯ

๑. ฮ้าง = ห้าง

๒. กล้องแซลว = กล้องแคล้ว

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๕๘	๖ ๘ ๘ ๖ ๖	๖ ๖ ๖ ๖ ๖
๑	จังหวดกรดกรงวอง	ชองเตียง
	แห้วแห้วแม่ม่ายเรียง	รับชอง
	จักกจันด้นด้าเนียง	เต็นาะเรอย เนอยเยย
	ผัวหวโหวกรวอง	รอบข้างวางเวง ๆ
๒๕๙	๖ ๘ ๘ ๖ ๖	๖ ๖ ๖ ๖ ๖
๑	คอนคนคินคกเท	แม่เยย
	เกรียงไรกระไรเดย	ด้าเนอ
	ตองตองยองเหยาะเงย	ฉงกฉงก ทักแช
	ปลุกหนุมกุ่มชวานเงอ	ผงรวองชองเตียง ๆ
๓๐๐	๖ ๖ ๖ ๖ ๖	๖ ๖ ๖ ๖ ๖
๑	ถามไถ่ไช่เหตาร้าย	กรายมา
	พูดเด่นเป็นคนชรา	รักไชร(๑)
	ถามชทวานยา	ระยะยาน บ้านเยย
	ชอกวง (๒) ตั้งชาให้	แหวะเข้าเฝ้าเรือน ๆ
๓๐๑	๖ ๖ ๖ ๖ ๖	๖ ๖ ๖ ๖ ๖
๑	ถูกบดคดให้ด	ดิบใบ
	เกรียงชอบยอขมดไม	ได้ข้อ
	หมากพูดด้อมใจ	จันอับ พดบเยย
	ถามกววงนงพูดจ้อ	จวบแจ้งแจ้งสุร ๆ

๑. รักไชร = รักใคร่

๒. กวง ชาวกะเหรี่ยง

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๐๒

๑ รุ่งเช้าเข้าบ้านเกรียง

เตยงเหตข

แกงผักผกพริกมเขือ

ค่างบง

อึ่งแยแซ้เซม^(๑)เกิดอ

เกตุยดชะย่น กดนแฮ

เด็กบ่อชอบดอบทง

ท่วยขว้า^(๒)ซ่าแต่ยง ฯ

๓๐๓

๑ หึงชายฝ้ายเกรียงด้อม

พร้อมเพรียง

รักหนุ่มอุมแอบเคียง

ใครพร้อม

สาวแก่นแม่น่ายเฒ่า

นุ่งชย่น ย่นแฮ

ทกเพรียกเรือกพนอง

นุ่งเฒ่าเคตาเคดัย ฯ

๓๐๔

๑ นอยนอยคอยหุดกเหตยง

เมียงเมิน

หึงนุดยุดหยอกเอิญ

แอบข้าง

ผดักไถไถเด่นเพดิน

พดอยรวน ช่นเขย

รุมรักชักรวนค่าง

คิดหน้าอาไถย ฯ

๑. เซม = เค็ม

๒. ท่วยขว้า = ถ้วยคว่ำ

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๐๕

๑ ถูก^๕บัต^๕ต^๕ด^๕แจ^๕ก^๕ถ^๕(๑)

ตัวคน

หมดย่ำคามยากจน

จัดให้

ดาจากหยากตามปรน

นับ^๕ด^๕หน^๕ม^๕ อ^๕ม^๕เ^๕ย

ตาก^๕วง^๕ซ^๕ง^๕บ^๕เร^๕ได้

เพ^๕อ^๕น^๕ด^๕ว^๕ย^๕ช^๕ว^๕น^๕า ๑

๓๐๖

๑ ตาม^๕เก^๕ร^๕ย^๕ง^๕เด^๕ย^๕ง^๕เด^๕ย^๕ว^๕ถ^๕ด^๕

ตัดทาง

หนามไหนด^๕ไม่^๕มี^๕ร^๕ค^๕าง

ค^๕าง^๕ (๒) เท^๕า

ด^๕ง^๕ย^๕า^๕บ^๕า^๕ฝ^๕เ^๕น^๕ฝ^๕าง

พ^๕ัง^๕ร^๕ศ^๕ โ^๕ธ^๕ธ^๕เ^๕ย

ค^๕าง^๕ค^๕าง^๕ย^๕าง^๕ท^๕ร^๕าย^๕เป^๕ด^๕า

ไป^๕ด^๕ง^๕พ^๕้า^๕ชา^๕เก^๕ด^๕อ^๕ ๑

๓๐๗

๑ ป^๕ร^๕าย^๕ป^๕ร^๕บ^๕เ^๕จ^๕า^๕เจ^๕ด^๕

ค^๕พ^๕ัง^๕ค^๕

ด^๕ก^๕ก^๕ระ^๕จ^๕ัน^๕ (๓) ข^๕ัน^๕ไ^๕ศ^๕ว^๕ร^๕ (๔)

แ^๕ะ^๕ม^๕้า

ไ^๕คร^๕เ^๕ร^๕ือ^๕เ^๕อ^๕ด^๕ห^๕ม^๕

ม^๕อ^๕เ^๕ล^๕ก^๕ (๕) เ^๕ก^๕เ^๕ย

เ^๕า^๕ม^๕ว^๕ก^๕ร^๕ว^๕ก^๕ร^๕ก^๕พ^๕้า

ฝ^๕เ^๕น^๕ค^๕น^๕จ^๕า^๕ม^๕ ๑

๑. ถ^๕ว^๕ = ท^๕ว^๕

๒. ค^๕าง^๕ = ข^๕าง^๕

๓. ล^๕ก^๕ก^๕ระ^๕จ^๕ัน^๕ = ล^๕ก^๕จ^๕ัน^๕ ข^๕อ^๕ส^๕ม^๕น^๕ไ^๕พ^๕ร^๕อ^๕ย^๕าง^๕ห^๕น^๕ึง

๔. ข^๕ัน^๕ไ^๕ศ^๕ว^๕ร^๕ = ข^๕ว^๕ร^๕ค^๕ั^๕ข^๕ั^๕ศ^๕ว^๕ร^๕ ข^๕อ^๕ส^๕ม^๕น^๕ไ^๕พ^๕ร^๕อ^๕ย^๕าง^๕ห^๕น^๕ึง

๕. ม^๕อ^๕เ^๕ล^๕ก^๕ = ม^๕อ^๕เ^๕ล^๕ก^๕ ข^๕อ^๕ส^๕ม^๕น^๕ไ^๕พ^๕ร^๕อ^๕ย^๕าง^๕ห^๕น^๕ึง

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๐๘

๑	กทกรกกกกนก (๑) น้ำ	ใจใคร
	ราชคฤ์คฤ์คฤ์ค	ไซ้หน้า
	พิษนาตพาดไฉน	นากกภค กรตเขย
	ตักกตอมชมเช้า (๑)	ซึ่งช้าชาติ ฯ

๓๐๙

๑	มหาธค้ำค้ำไก่อ้น	ทนค้
	หางคเค่นะฐุศร์	ช่มกุง
	ชาเล็ด (๓) เหมอดคนม้	ตมอภิเภก เอกเขย
	ถมบ้วนหวนหอมพุ้ง	เป็ดอกไม้ไผยา ฯ

๓๑๐

๑	ก่ายานก้านก้งช้อย	ย้อยยาง
	คิตไคร้ไต้ดำอาง	อบน้ำ
	ยามไร้ไต้มนาง	เด่นหัพ น้อย
	ตวันกตณตวันคู้ชา	โคกเค้ร่าเข้าเยน ฯ

๓๑๑

๑	นฤคโถดโกฏเกล้า	ตาเลื้อ
	มเคอติณชนนเควอ	ครอบฟ้า
	กรันเกรวเค่าเยนเห็นอ	หนอนตยา (๔) ชากเขย
	หวายคมอยช้อยคด้า	ชดฐต้อตมอไทย ฯ

๑. กทกรก, กก, กนก

๓. ชาเล็ด = ชาเล็ดหรือชะเล็ด

๒. ชมเช้า = สัมเช้า

๔. หนอนตยา = หนอนตายา

แก้คำผิด

หน้า	โคลงที่	บรรทัดที่	คำผิด	แก้เป็น
๑๐๐	๓๐๘	๔	(๑)	(๒)
๑๒๕	๓๘๘	๔	หฬาม	หฬาม
๑๖๐	—	๓	จังหวัด	จังหวัด
๑๖๐	—	๖	กับ	กับ
๑๖๕	—	๓	พึง	พึง

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๑๒

๑ ทนาคันหันขึ้นปราพัก(๑)

แพวแดง

ด้ห้คันคุดมุดแวง

ด้วาคเือง

ด้ดอดเ่ดตาเห่ดำกระเจียงแจง

กำจัต อัดเยย

ห่มมอยุดชุดครมเชวอง

ห่อผ้าดวักพาย ฯ

๓๑๓

๑ เกรียงนำคำแหงแห้ว

แดหาดาย

ทบแหดกแตกเนอพราย

พร่างพร้อย

เหมื่อนรูฐู่เท่าทาย

ถิ่นแร่ แม่เอย

ชมเด่นเยนบ้ายคด้อย

ศดาเนยเื่อชนะนอง (๒) ฯ

๓๑๔

๑ หวงปะพระปรอตรอ

คิอเดิน

พลอยกวงดังบุเรเพดิน

พลอดพรวง

หัดกหนามคว้ามโชดเงิน

พนศร์น ครนเอย

ดำกุกนิกชนิด (๓) นัยง

เด่นให้เต้าเคเจ้าคดอ ฯ

๓๑๕

๑ ดงมเกิดอเห่ดอดกดำ

ดำเห่ดอ

เ่ห่มมอย้อมมเกิดอ

กแจะให้

ใจห่มมอย้อมเหมื่อนเกิดอ

กถันร่า ดำเอย

คำเทือกเปิดอกแก่นไ้

ชันคณผดดำ ฯ

๑. พัก = ผัก

๒. ชนะอง = กะนอง

๓. ชนิด = ชนิด

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๑๖
๐ เติบโตในวงกว้าง

ເງິນສົ່ງ

รวมชนมณีนัง

ผ่าน (๑) เพื่อ

เงินไม้ใหญ่อย่างง

พยอมย่อม หอมเยย

๑ ๒ ๓ ๔ ๕
ชุมนุมกตพกาเกิด

กตัญญูเกิดขงเพียงสุคน (๒)

๓๑๓) ๐ คำมั่งตงษ์วงษ์

๑
คาวเย็น

ประแด่หมอดักนอกเตน

๕
ศกกตง

หมดอายุฝ่ายนอกเป็น

ปด๋อยโปรด โทษเอย

ย่ามพ่า (๓) พรากระทอทอง

๗. (๔) เข้ายาวยาน ฯ

๓๑๘ ๕ ๕
 © สิ่งของค่างต่าง

บังตักน

ปลดพระอศุภบุญ

แบ่งให้

๕ :
กรวดนารากาญ

๒
เกรียงกราบ ราบเขย

เถาวัลย์งัดงูเรไต่

คาบหม้าม (๕) ตามประสงค์ ฯ

๑. ฟ่าน = ฟ่าน

๒. สุกน = สุกนธิ์

$$3. \quad \dot{W}_1 = \dot{W}_2$$

๔. ไท่ = ไถ่

๕. หนี^๙าม = ข้าม^๙

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๑๘
 ๑ จากศภพตบคำคดุม พุ่มพวง
 บำว่านย่านหย่อมตง แด่นตว่า^(๑)
 คามเกรียงเตยงตติง แห่ต่งฮ่วย^(๒) กวยแฮ
 หักฮ้าง^(๓) ค้างที่ถ้ำ ถิ่นน้ำตำธาร ฯ

๒๒๐
 ๑ เกรียงต๋องกตงกั้งไม้ ได้เพ็ง
 โปตงพตุงพุงพอนเชิง ต๋ว้างฟ้า
 กวางบับถับปากเจิง กจิดถิน ถิ่นแฮ
 คว่นก่ายานรย้า รเยือกข้างหว่างเขา ฯ

๒๒๑
 ๑ เหล่าเกรียงเตยงหนุ่มน้อย ย้อยแดง
 มนเผือกเจือกจิดแดง จุตไต้
 เตือนหนึ่งพวงรวงแดง หวานฉ่ำ ตำเฮย
 เขมอ้มยมแย้มไต้ เกรียงด้วยชวรวัง ฯ

๑. แด่นตว่า = แดนตะว้า

๒. ฮ่วย = ห้วย

๓. ฮ้าง = ห้าง

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๒๒
 ๑ เหล่าตูกผูกข้างห้อย ย้อยโยน
 ไกวเด่นเจรจาโชน ขับร้อง
 ชักเชือกเยือกยวบโชน อ่อนสับัด กวัดเขย
 กัดอมเหวไรซ้อง แซ่เหวรอยเนือยเลี้ยง ฯ

๓๒๓
 ๑ เกรียงว่าบ่าวันร้าย ควายงัว
 เตือบอกด้ามักฉัว กัดินหวาน
 เข้าจิตพิศม์ตมัว เมาชบ ดัดบแฮ
 ค้อย่างค่างไฟรวัน รอดได้ไม่ตาย ฯ

๓๒๔
 ๑ เหมือนรุดหวานฉวาง กดางตง
 เตอมตูกทุกทตรง เกิดคัน
 นคมคยดฉวางวง วานช่อ กระต้อแฮ
 คิดไครไปเที่ยวคัน ขุดบ้างกดางคัน ฯ

๓๒๕
 ๑ เกรียงห้ามยามหวานดุก ถูกตาย
 แก่ (๑) อย่างไม่คตาย คดงคดุม
 จำยุดสุดเดี่ยตาย ดูร่าม วามเขย
 ริมห่าง (๒) หว่างชอกซุ่ม ฉวางหวานด้านตง ฯ

๑. แก่ = แก้ว

๒. ห่าง = ห้าง

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๒๑ ดก^๑ด^๑น^๑ชน^๑ช^๑ม^๑ไม^๑

ไพรพนม

พ^๑ร^๑า^๑พ^๑ร^๑า^๑น^๑า^๑ค^๑าง^๑พ^๑ร^๑ม

พ^๑ร^๑าง^๑พ^๑้า

ก^๑ด^๑น^๑ว^๑าน^๑ช^๑าน^๑ต^๑ง^๑ด^๑ม

ก^๑ระ^๑ห^๑ด^๑บ^๑ก^๑ร^๑ุ่น^๑ อ^๑ุ่น^๑เ^๑ย

ย^๑ง^๑ม^๑ค^๑ร^๑ค^๑ต^๑ว^๑าง^๑ก^๑ด^๑้า

ก^๑ด^๑น^๑ก^๑ด^๑ม^๑ค^๑ด^๑ม^๑เ^๑มา^๑ ฯ

๓๒๒

๑ ห^๑า^๑ก^๑ค^๑ร^๑ว^๑ร^๑แ^๑ก^๑ว^๑าน

ท^๑าน^๑ต^๑อน

เ^๑ก^๑ข^๑ะ^๑ม^๑ิน^๑(๑)ก^๑ิน^๑จ^๑ิง^๑น^๑อน

น^๑ัน^๑ไ^๑ด^๑

เ^๑ร^๑ียง^๑เ^๑มา^๑เ^๑ด^๑่า^๑ด^๑ก^๑ก^๑อน

ไ^๑ห^๑ะ^๑ม^๑ิน^๑ ก^๑ิน^๑แ^๑ย

เ^๑มา^๑ด^๑่าง^๑ด^๑่าง^๑ก^๑ร^๑า^๑บ^๑ไ^๑ห^๑ว

ว^๑่า^๑ข^๑ม^๑ิน^๑ก^๑ิน^๑ห^๑าย^๑ ฯ

๓๒๓

๑ ย^๑า^๑ม^๑ด^๑ำ^๑ม^๑ย^๑า^๑ม^๑พิ^๑ศ^๑ห^๑ว^๑าน

ช^๑า^๑น^๑ช^๑ิม

เพ^๑ด^๑ิง^๑ด^๑ิบ^๑ก^๑ร^๑ับ^๑เ^๑ด^๑ียง^๑ก^๑ระ^๑ห^๑ิม

เ^๑้า^๑ห^๑อ

ว^๑าน^๑ค^๑น^๑บ^๑ัน^๑พ^๑ิม^๑พ^๑ิม

พ^๑ุด^๑ค^๑ำ^๑(๒) ห^๑้าง^๑แ^๑ย

ก^๑บ^๑เ^๑ย^๑ด^๑เ^๑ย^๑ด^๑อง^๑อ^๑อ

อ^๑ิง^๑ร^๑อง^๑ช^๑อง^๑เ^๑ด^๑ียง^๑ ฯ

๑. ข^๑ะ^๑ม^๑น^๑ = ข^๑ม^๑น^๑

๒. ค^๑ำ^๑ง^๑ = ข^๑ำ^๑ง^๑

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๒๕

๑	กาแกแต่แหว่แหวว	แจ้วแจ้ว
	ไก่อุกถูกเจียบเรียง	รอบห้าง
	หนุ่มพั่งนึ่งของเมียง	หมายไก่ ไก่ดัดแซ
	เกรียงไต้ไฟค่างห้วง ^(๑)	ดับต้นกตัญยา ฯ

๓๓๐

๑	เกรียงชวนชวนสว่างหวาน	ชานแต่ง
	คอแตกแตกแต่งแซง	ค้อยเคี้ยว
	ขยี้ขยี้พิศร้ายแรง	ร้นทั่ว ตัวเขย
	หน่ออกนอกอกคงเข้า	เชดตว่าพาเดิน ฯ

๓๓๑

๑	ตามยามตามเกรียงขยี้ ^(๒)	มองทาง
	เดือนแหว่งแต่งวางวาง	เรียไม้
	เกรียงเราเบ้าหอดดพดาง	เพ็งชุต ชุตแฮ
	ออกจากปากคงไต้	แต่นลว้า ^(๓) ป่าสูง ฯ

๑. ค่างหล้าง = ข้างล่าง

๒. ขยี้ = ข้อง คือ เดิน

๓. แต่มลว้า = แตนลว้า

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๓๒ หิงหิง^๑พึง^(๑)เรียกร้อง ก้องกัม
ห่ม^๑บน^๑ดิน^๑คุ่ม^๑พุ่ม พุ่มไม้
เย็น^๑เยียบ^๑เงียบ^๑เงา^๑งม ดัง^๑บดัง^๑ด^๑ ตัด^(๒)เอย
ฟ้า^๑ร^๑ำ^๑น้ำ^๑ค้าง^๑ให้ ร^๑เีย^๑ก^๑เ^๑ื่อ^๑เห^๑็ด^๑อ^๑ห^๑น^๑าว ๖

๓๓๓ จวน^๑รุ่ง^๑ฟุ้ง^๑คอก^๑ไม้ ไพรพนม
ร^๑น^๑ร^๑น^๑ช^๑น^๑อ^๑าร^๑ม เ^๑ร^๑เ^๑ย^๑ร^๑ว
ร^๑่วง^๑ห^๑ด^๑น^๑บ^๑น^๑เ^๑้า^๑ณ^๑ม ฅ^๑ย^๑ย^๑ก^๑ ฅ^๑ม^๑ก^๑เ^๑ย^๑
ด^๑ม^๑เ^๑ว^๑า^๑ห^๑น^๑าว^๑ค^๑อ^๑ก^๑ง^๑ว ง^๑ว^๑เ^๑ร^๑้า^๑เ^๑ง^๑า^๑ห^๑ิม ๖

๓๓๔ ๑ หนาว^๑ด^๑ม^๑ห^๑่ม^๑ฟ^๑้า^๑แ^๑ก^๑ แม่^๑เ^๑ย^๑
หนาว^๑ท^๑ี่^๑ไ^๑ไ^๑ค^๑ร^๑เ^๑ย^๑ จ^๑แ^๑ก^๑
ย^๑า^๑ม^๑ร^๑ุ่น^๑อ^๑น^๑อ^๑ก^๑เ^๑ย^๑ เ^๑ย^๑ง^๑ค^๑ุ^๑ อย^๑ุ^๑เ^๑ย^๑
ย^๑า^๑ม^๑เ^๑้า^๑(๓)เ^๑บ^๑ด^๑้า^๑ท^๑ร^๑ว^๑ง^๑แ^๑เ^๑ เท^๑ย^๑ว^๑ค^๑้าง^๑ก^๑ด^๑าง^๑ด^๑ง ๖

๑. พึง = ผิง

๒. สัต = สัตว์

๓. เ้า = เฒ่า

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๓๕

๑	เกรียงเราเบ้าหอดดโหด	โห้วงดัง
	ดำเหนียกรรกรว้า ^(๑) พัง	ผ่ายบ้าน
	ข้างเขาเบ้ารับระวัง	วิเวกโร โหระแอ
	รุดตัดเข้าหญา	หย่อมตว่ามากอย ฯ

๓๓๖

๑	เกรียงปะตะว้ารับ	นับถือ
	พาเค่าเย้าเรือนคร ^(๒)	พี่น้อง
	โหมไฟได้พี่น้อง	โหม้ง อังเขย
	เข้าเพื่อนเกลอนมาพร้อม	พริกพร้อมด้อมตดอน ฯ

๓๓๗

๑	ถว่าเถอเอนดัดให้	ได้กระบุง
	หนุ่มแต่งแกงเผ็ดปรุง	เปราะพร้อม
	กินเค่า ^(๓) เหต่าเกรียงมุง	มองปาก อยากแอ
	เสจดับ ^(๔) กับเกรียงด้อม	กทะมชิมแกง ฯ

๑. รว้า = ตะว้า

๒. กรว้า = กรว้า

๓. กินเค่า = กินข้าว

๔. เสจดับ = เสจสรพ

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๓๘
 ๑ ร้องร่อยพลอยชดกุ่ม หนุ่มสาว
 แม่ดูมุกพุ่มยาว ยด้อย
 มด^(๑) เนื้อเหอโถมพราว พรำร่อย น้อยญา
 กอดหนุ่มอุมหน้อย นำได้ไฉฉว ๑

๓๓๙
 ๑ วานแก่งแต่งพริกพร้อม ด้อมดู
 ครกใหญ่ไฉ่โชดกครู ครอบให้
 กวางบ่าฮ่ำ^(๒) กระทะหู ห้อมชด หมดแฮ
 อ้อมอกยกมือไหว แวดด้อมพร้อมเพรียง ๑

๓๔๐
 ๑ ดาวดาวเห่ดาดกวดัว หน้าชม
 ยมย่องผ่องฉวผม ผูกเกล้า
 กวดาน่านวดส้ม เฒ่อฮ่ำ^(๓) งามเขย
 แ่ง^(๔) ทุเหตุเจาะเจ้า จึ่งต้องหมองศรี ๑

๑. มด = หมด

๒. ฮ่ำ = ห้า

๓. ฮ่ำ = ห้าม หมายถึง นางห้าม หรือ นางสาววัง

๔. แ่ง = แฉ่ง

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๔๑
 ๑ น้อยน้อยพุดอวยว่าดว่า หน้านวด
 ยุทหยอกนอกเกือกสวน^(๑) แซ่ซ้อง
 ดาวดาวเห่ด่าดว่ากวน กอดหนุ่ม อุ่มเอ๋ย
 ปล้ำ^(๒) เต็มเช่นพื้นน้อง นึกหน้าปรานี ฯ

๓๔๒
 ๑ ทาลวด^(๓) ยวดยั้งดว่า บ้าเซียว
 เคยประพระเจดีย์เดียว เทยวดด้วย
 ดาดาวเห่ด่าดว่าเกรียว กรูต้ง ดงเอ๋ย
 เกรียงเลือกเผือกมณิกด้วย แบกบ้างทางไถด ฯ

๓๔๓
 ๑ ลวดดว่าพาเดี่ยวดัด คัดทาง
 ใ้บ่พาหนาหนามกลาง กัดบ่เกลี้ยง
 พันใ้ไม่ยุ่งยาง ยามหัดน ผดเอ๋ย
 ตุกร่อนว่อนเวียรเหตียง หัดกตั้นหัดนไถด ฯ

๑. สวน = สรวล

๒. ปล้ำ = ปล้ำ

๓. ทาลวด ละว้าผู้นำทาง

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๔๔

๑ ปลูกยางอย่างปลูกน้อย

ถ้อยถนุ^(๑)

ไม่รักคักครีกระกุน^(๒)

เก่งก็

ครูด่อนห่อนเห่นคุณ

คิดออก นอกเขย

ปล้นปลอดกุดดอกหุดอนพ้อ

เด่ต้นผดยาง ฯ

๓๔๕

๑ เย็นชื่นร่มไม้

ไพรรรหง

เป่นป่ากฤษณาตง

ตลับไม้

ไกร่นเกราะเผาะผะผง

ผุยด่อน กร่อนเขย

กฤษณาว่าครี^(๓)ไฉ่

พู่ไม้ใหญ่พยุ่ง ฯ

๓๔๖

๑ ชนเนินเดินไถ่ชิต

กฤษณา

หอมร่นช่นนาถา

ตลับ

ตมมุดคุดคังทา

แบ้งกแจะ แะะเขย

ใครไม่ได้ให้หน้า

กุดดาบกุดต้อยน้อยใจ ฯ

๑. สถุน = สกุน

๒. กระกุน = ตระกุน

๓. ครี = คอ

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๔๗

๐ ชาติขมื่นต้นแม่แดง

ลูกเขย

ดาร์ภพอเคย

ขุดเนอ

บุญนากยากไร้เซย

เซ่นกดิน ขมื่นแอ

ถึงไม่เหลือของเรอเหรือ

ร้างขอหึง ๑

๓๔๘

๐ หนุมหนุรอบฉา

หาหอม

ดอกไม้ได้ห่อดม

แนบไว้

ชาติแบ้งแต่งดวมอม

มีดอก ไม้เขย

ต่างผูก^(๑)ถูกนอมได้

นุ่มเนอเจอหอม ๑

๓๔๙

๐ ออกเขยเคยขุดอด

นอดเตยง

ตกเถอนเพอนกบเกรยง

รวา

ยามมทรกเคยง

ค่างค่อน นอดน^(๒)เขย

ยามยากบากเบือนหน้า

นิกน้องดยของเตยง ๑

๓๕๐

๐ ทางร่มดมวันเหรือย

เขยโยช

หอมตุกกมยมโดย

ดอกไม้

นิระพวงวังกดินโรย

รวีกร่อน ว่อนเขย

คุมตาคกตาดहनไก้

เกดอช้างทางเดิน ๑

๑. ผูก = ผูก

๒. นอดน = นอดน

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๕๑ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ๑ ควนเที่ยงเดียงเดียงหน้า ดำขาว
 ภบ^(๑)ที่ศัฏฐาน ฤกชง
 ขยคยงนังตำราญ ร่มโคก ฅงก^(๒)เขย
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ขาบเหลัน^(๓)เย็นดบาย ฯ

๓๕๒ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ๑ หนูหนุ่มทุ่มท่งหน้า ถาดทาน
 พึงฟาดตัดสายต๋นนาน ต้นกบ้ำ
 ถดกวงซังบุเรบราน เรียนหนุ่ม กระทุ่มเขย
 เด็กอ่อนต่อนเกรียงถว้า ว้ายนาตำราน ฯ

๓๕๓ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ๑ เกรียงเลือกเชือกชงช้า ช่วยแขวน
 หนุ่มหนุ่มรุ่มไกวแด่น ต้นกล้า
 เกรจว่าถว้ายแขวน หวงเหาะ เกราะแยะ
 วัน^(๔)ขาดพลาตโพลงหน้า ต้นนรียงซ้องเดียง ฯ

๑. ภบ = พบ

๒. ฅงก = ชงก

๓. เหลัน = เล้น

๔. วัน = วลัย คือ เถววัลย์ที่ทำเชือกผูกชงช้า

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๕๔	๐	น้ำได้ไหลเดือนห้า	ปลากริม
		กระกรับเกราะเราเร่ริงริม	ร่วมไม้
		ศรีตะทะกัณณ	พาดพาก ^(๑) มากเขย
		บักเบ้า ^(๒) เหล่าหลดให้	แฉดบเดี่ยวเที่ยวสดอน ๆ
๓๕๕	๐	แห่งตน ^(๓) พนกรวดแก้ว	แวววาว
		วามวิบจับพฤษพร้าว ^(๔)	พรวน้ำ
		นิตบ้างหล่าง ^(๕) เหลืองขาว	เขี้ยวแข่ง แดงเขย
		ซ้นคิน ^(๖) มั่นมัวคล้า	เค็ดอบคด้ายสลายสัดัว ๆ
๓๕๖	๐	กลางนาคดำดอกไม้	ไหลดอย
		เหล่าหนุ่มตม้วยายคอย	แข่งควา
		เค็ดกตบจับเรือพลอย	เพดินเด่น เขยเขย
		เกรียงว้ายไต่ดัว	ว้ายไหม้ไคร่เปน ^(๗) ๆ

๑. ตพาก = ตะพาก

๒. บักเบ้า = บักเบ้า

๓. แห่งตน = แห่งตน - ทตน

๔. น่าจะเป็น พร้าว

๕. หล่าง = ลาง

๖. คิน = ขน

๗. กะเหรียง คือ กว้าง สักบุเร ว้ายน้ำได้ ส่วน ตะว้า คือ ลวด ว้ายน้ำไม่เป็น

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๕๓ ๑ ๕ ๕ ๕
 ๐ ชุ่มชื่นชนจากหน้า ดำราน
 ๕ ๕ ๕ ๕
 ดว่าเกรียงเคียงฮ้อยคาน มตาตมต้ง
 เจาบ่าว่าหวายหวาน วางต่าง ต่างเฮย
 ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
 ชุ่มชื่นรณเริงร้อง รับชำดาราฯ

๓๕๔ ๐ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
 ๐ ควนบ้ายหายเลื่อยดำ คดาไคด
 ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
 คามโป่งตงเหลกไหล แด่ง(๑)ชมัน
 ภบเคาเก่าก่อไฟ ผ้าพาด บาดแฮ
 ๕ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
 คายเน่แร่กินต้ง ซากเนอเหล็ดของ(๒) ฯ

๓๕๕ ๐ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
 ๐ ด่งดาร์ท่านทม้วย ฮวยบุญ
 ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
 กระทบยังบังต้ง เก็บผ้า
 ๕ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
 ยามบาตขาดเปนจุน(๓) จุดใต้ ไฟเฮย
 คายเป่ล่าเจ้ากุ่ม บ่อครุครุดอน ฯ

๑. แด่ง = แห้ง

๒. คือ พบพระซึ่งเล่นแร่ ถูกแร่กินตาย เหลือแต่ข้าวของ

๓. จุน = จุล

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๖๐

๑	เหตักไถ่ได้แต่บ้า	หาแสวง
	ถูกแร่แม่ตำรแสดง	เหตักคล้าย
	หลอมถลุงพลุ่งเพลิงแรง	ราวรงค์ กรดเคย
	ควนพิศฤทธาร้าย	รำไรรู้รู้(๑) ฯ

๓๖๑

๑	เดินทางหว่างไม้ซัด(๒)	ดัดเนื่อง
	ถมตกนกถันนึ่ง	แซ่ร้อง
	ร้ายไม้ไต่ของเมียง	เหมือนจัก ทักเคย
	เพรียกพลอดดอดเลี้ยงช้อง	แซ่จ้อชอแซ ฯ

๓๖๒

๑	นกตราบคาบตราบคั่น	แผ่นโจร(๓)
	บ้ารุ่นขุนแผนโฉน	ผ่านหน้า
	เหต่านกหกหัวโหน	ห้อยไค้ ไม้แฮ
	ไก่เถื่อนเกตุอนไก่ฟ้า	ฟูบไม้ไซ้จน ฯ

๑. สุร = สุน

๒. ซัด = ชัด

๓. โจร = โจน

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๖๓ ๑ ^๑คูลา^(๑)ไห้โหรโร้โหร ไห้โหย
 โกระโดกโหวกวิเวกโหวย แหว่ซ้อง
 ยามยั้งคั่นโดย เดินหว่าง ทางเขย
 ^๒เฝ้า^(๒)กุกักก้อง ไก่แก้วแจ้วเลี้ยง ฯ

๓๖๔ ๑ ^๑แซ้งแซวแหว่แหว้วพดอด นอดเลี้ยง
 ^๑หวัดหว่อ^๑จับเคียง ^๑คุเค็ด้า
 ^๑นิก^๑เหมือน^๑เพื่อนรักเรียง ราวพดอด นอดเขย
 ^๑ชายน^๑กอก^๑ใจ^๑เศร้า ^๑ไศก^๑ต่อน^๑ผืน^๑เดิน ฯ

๓๖๕ ๑ ^๑ผงก^๑ผงก^๑น^๑ก้อ^๑แอ้น^(๓) กระแวนกระเวน
 ^๑กวก^๑เกว้า^๑เหล้า^๑ทาง^๑เขน แหกเต้า
 ^๑คัว^๑กัว^(๔)จุ่ม^๑จุ่ม กโจมจับ ทับแฮ
 ^๑ขมน^๑อ้อน^๑นอ^๑นแนบ^๑เค็ด้า คุ้ม^๑อน^๑ต่อน^๑เห็ด^๑ของ ฯ

๑. คูลา = คูลา

๒. เฝ้า = เฝ้า

๓. อ้อแอ้น = อ้อแอ้น

๔. คัวกัว = คัวผู้

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๖๖

๑ หนุ่มหนุต^๕ขมน^๕อ่อน

นอนคดอ

ใครช่วย^๕ทามา^๕หนอ

นกขมิ้น

เหลื่อง^๕อ่อน^๕หลอ^๕นด^๕ของ^๕ขอ

ขมน^๕นก ขมน^๕เอย

ขมน^๕ท^๕ของ^๕น^๕อง^๕ต้น

แข่ง^๕น^๕อ^๕น^๕ว^๕น^๕ขอ^๕ ฯ

อักษรสาม

๓๖๗

๑ รวง^๕ไพร^๕ร่าย^๕ร้อง^๕กร^๕อ

กร^๕อกร^๕อ

แอ^๕แอ^๕แอ^๕แอ^๕อ^๕ด^๕อ

เด^๕ย^๕บ^๕ร^๕อ^๕ง

พญา^๕ด^๕อ^๕ด^๕อ^๕ด^๕อ^๕ค^๕ด^๕อ

เค^๕ด^๕ำ^๕ค^๕ุ^๕ ช^๕ย^๕แ^๕เ

กะ^๕ร^๕อ^๕ด^๕ก^๕ร^๕อ^๕ด^๕ก^๕ร^๕อ^๕ด^๕ก^๕ร^๕อ^๕ร^๕อ^๕ง

กะ^๕ร^๕อ^๕ก^๕เ^๕น^๕เ^๕น^๕ก^๕ระ^๕เ^๕ด^๕ ฯ

๓๖๘

๑ ค^๕อ^๕ย^๕ค^๕ว^๕ศ^๕(๑)ช^๕ศ^๕(๒)ไ^๕น^๕บ^๕ร^๕อ^๕ง

ก^๕อ^๕ง^๕เก^๕ร^๕ย^๕ว

ค^๕ว^๕ด^๕ค^๕ว^๕ด^๕ค^๕ด^๕ค^๕เ^๕ย^๕ว^๕เ^๕ย^๕ว

เ^๕ย^๕ว^๕จ^๕อ^๕ย

ค^๕า^๕ม^๕ท^๕ก^๕บ^๕ก^๕ห^๕น^๕า^๕เ^๕ย^๕ว

เ^๕า^๕ค^๕ว^๕ด^๕ ก^๕ระ^๕จ^๕ด^๕เ^๕ย

เ^๕ก^๕ร^๕ก^๕ท^๕ก^๕ถ^๕า^๕ม^๕ก^๕ค^๕อ^๕ย

ก^๕เ^๕า^๕ระ^๕เ^๕น^๕เ^๕น^๕ห^๕น^๕ี^๕ ฯ

๑. ค^๕อ^๕ย^๕ค^๕ว^๕ศ^๕ = ค^๕อ^๕ย^๕ค^๕ว^๕ด^๕ ช^๕อน^๕ก

๒. ช^๕ศ^๕ = ช^๕ค^๕

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๖๕

๐	กตายนุ่นวุ่นวังข้าง	ทางเตียน
	เด็กโตโตโตได้เฉว่ยร ^(๑)	ฉวัดคว่ำ
	ทักกระทอล้อเฉว่ยร ^(๒)	ฉิ่งฉัด ฉักฉะ
	ดั้มดุกคูกเข้าหน้า	นิ้วต้องย่องเดิน ฯ

๓๗๐

๐	ควนเย็นเหินโชดคชุม ^(๓)	เขาเขี้ยว
	ตุงตุดคุดกุดเกิดยว	เมฆคุดม
	เลื้อกวางต่างกระเกริงเกรียว	เกริ่นบ่า มาแะ
	เตชะพระเจ้าคุม	คชร้ายควายเตื่อ ฯ

๓๗๑

๐	ถึงถิ่นหินเงอมงอก	กรอกเขา
	หินหลัดปักดองเฝ้า	ชอกน้อย
	ดอดเฉว่ยเหินยวหนองเภา	ถัดา ^(๔) ช่วย ด้วยแะ
	ตงภูประน้ำพร้อย	พรวังคด้ายด้ายฝน ฯ

๑. เฉว่ยร = เฉวียน

๒. เว่ยร = เวียน

๓. คชุม = ตะกุ่ม

๔. ถัดา = ถัดา

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๓๒	๑ พระเจดีย์คางถ้ำ	บุรุษบุราน
	สูงตึกหกตอกประมาณ	ตม่อมบ้อม
	ประตู (๑) มีทิวของดาน	คันปีด ถนัดแฮ
	ปูนเพชรเซตเซาถ้อม	แล้ง (๒) ไร่ไธดาน ฯ
๓๓๓	๑ หนูนุ่มรมเข้าผดัก	ปากกตุ (๓)
	ปิดห้องของท้าว	ภิกษุ (๔) ไร่
	ต่างมองช่องดานดู	แหววับ ถับแฮ
	ละม้ายปากกราบกรานไหว้	ห้วงผิง (๕) จึงมา ฯ
๓๓๔	๑ จิตแจ่มแจ้งคงรูป	เทียรถวาย
	เข้าดอกคอกไม้ราย	รอบถ้อม
	ส่ง (๖) พระประสูติคน (๗) ปราย	ปรุรงค์ ถัดเคย
	กราบพระประณคน้อม	นั่งไต้ (๘) ไทรทอง ฯ

๑. ประตู = ประตู

๒. แล้ง = แห้ง

๓. ปากกตุ = ปากประตู

๔. ผู้ภิกษุ = ผู้วิเศษ

๕. ผิง = ผิง

๖. ส่ง = สรง

๗. สุคน = สุคนธ์

๘. ไต้ = ไต้

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๖๕ จุค^๕เทียรเวียร^๕กว้าง^๕เว้ง^๕ เพิง^๕ผา
 นาก^๕ (๑) ทล^๕ค^๕ตา ถัน^๕ครน^๕
 ห้วง^๕ห้วง^๕ปล่อง^๕กงศา^๕ ข้ง^๕เปี่ยม^๕ เบรียม^๕เฮย^๕
 รน^๕รุ่ม^๕ภูมิ^๕ภาค^๕พน^๕ ภิก^๕ก (๒) หน้า^๕อา^๕ไศ^๕รย^๕ฯ

๓๖๖ หา^๕ถาค^๕าม^๕ด^๕ไ^๕หม^๕ (๓) ไคร^๕เห^๕น
 ด้ง^๕ด้ง^๕ยบ^๕ยียบ^๕เยื่อ^๕ก^๕เณ^๕น ย่อม^๕ไม^๕
 ภบ^๕แท่น^๕แผ่น^๕ผา^๕เป^๕น ปูน^๕เพช^๕ ดำ^๕เร^๕จ^๕เฮย^๕ฯ
 ที่^๕อยู่^๕ณ^๕ก^๕เศ^๕ศ^๕ไ^๕ว นว^๕าก^๕เว้ง^๕เพิง^๕เซา^๕ฯ

๓๖๗ อา^๕ไ^๕ส (๔) ใน^๕เงื่อ^๕ม^๕น^๕ง^๕ก^๕ ไกร^๕ก^๕ผา^๕
 ที่^๕แท่น^๕แผ่น^๕ค^๕ี^๕จ^๕า เลื่อ^๕ม^๕แก^๕ว^๕
 เทียร^๕รูป^๕บุ^๕พ^๕ (๕) บุ^๕ชา^๕ เชี^๕ญ^๕ช^๕ว^๕ย^๕ ค^๕ว^๕ย^๕เฮย^๕
 กรา^๕บ^๕พระ^๕อ^๕ชิ^๕ธา^๕น^๕แ^๕ว^๕ ถุก^๕น^๕้อย^๕พ^๕ด^๕อย^๕น^๕อน^๕ฯ

๑. นาก^๕ = น้า^๕พ^๕

๒. ภิก^๕ก = พิลิก^๕

๓. ไหม^๕ = ไม^๕

๔. อา^๕ไ^๕ส = อา^๕ศ^๕ย^๕

๕. บุ^๕พ^๕ = บุ^๕ป^๕ผ^๕

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๗๘
 ๑ เกรียงกวงทงถวคดว่า กด้าแขง
 ฝืนไต้ไฟโพดงแสง ถ่วงหน้า
 หุงเค่าเค่า (๑) คัมแกง กินเสจ (๒) ตำเรจแฮ
 นังเด็นเย็นเยือกฟ้า พร้าพร้อยฝอยฝน ฯ

๓๗๙
 ๑ ถวดว่าบ้าบู้เจ้า เขาโพรง
 ที่อยู่หมู่ข้างโธง คด้าด้อม
 เยนเข้าเหล้าข้างโยง ฝูงเทียว เกรี้ยวเส
 มาปลดขดยอดดัดด้อม คอดเข้าเขาดบาย ฯ

๓๘๐
 ๑ ไต่เหนือเสื่อข้างรอบ ขอบเขา
 อยู่แต่่นอกดอกเต่า แซ่ซ้อง
 โกรกกรอกชอกแซกเรา ทตุโตตัง โว้งเขย
 สัต (๓) อินหมื่นแสนค้อง เต็งค่างข้างเขา ฯ

๑. เค่า = เคา

๒. เสจ = เสริง

๓. สัต = สัตว์

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๘๑ ๑ เกรียงถ้ำน้ำปูเจ้า เขากถัว
 อยู่เด่นออกกดอกหว้า ไร่(๑) ช้อง
 แดงเต้าเค้ามามัว มีต้นา ตาแฮ
 เด็กใหญ่ไม่รู้ฉ้อง(๒) นวากไฉ่โพรงเขา ฯ

๓๘๒ ๑ คางคกอดอข้างเริ่ม เดิมที
 ไชยได้ไผ่ผดุนหิน เห็นขวไม้
 เหนบด่องช่องเดกมี มุดดอด คดอดแฮ
 จังปะพระเจดีย์ได้ ดับคันหนหง ฯ

๓๘๓ ๑ พงษ์(๓) คำ(๔) เรืองรู้ บราณ
 ศักดิ์พิศฐาน(๕) ชาน เขียวแท้
 ครวดนาราชธานี เทพช่วย ด้วยเฮย
 ขอบพระพรอดแก้ ดวดกได้ใบदान ฯ

๑. ไร่ = ไหว

๒. ฉ้อง = ช้อง

๓. พงษ์ = พรว

๔. คำ = ตาม

๕. พิศฐาน = พิศาร

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๘๔ ๑ ^๕นำ^๕พ^๕ง (๑) ^๕ค^๕ร^๕ง^๕จ^๕อ^๕ก^๕ด^๕ง ^๕ด^๕ง^๕เว^๕ย
^๕เช^๕ญ^๕พ^๕ร^๕บ^๕ร^๕อ^๕ด^๕เ^๕ว^๕ย ^๕ห^๕ว^๕ง^๕ไ^๕ม^๕
^๕บ^๕ุ^๕บ^๕ผ^๕า^๕บ^๕ุ^๕ชา^๕เซ^๕ย ^๕ช^๕ว^๕ย^๕ช^๕ัก^๕ ^๕ด^๕ด^๕ก^๕แ^๕ะ
^๕ช^๕อ^๕อ^๕า^๕น^๕ถ^๕า^๕น^๕ท^๕อ^๕ง^๕ไ^๕ ^๕ค^๕ุ^๕จ^๕ช^๕ำ^๕อ^๕า^๕ว^๕ร^๕ ๑

๓๘๕ ๑ ^๕ห^๕น^๕ึ่ง^๕ค^๕ร^๕ม^๕ร^๕ฐ^๕ิ^๕ศ^๕ะ^๕ด^๕ำ^๕ง ^๕ป^๕า^๕ง^๕ห^๕ด^๕ง^๕
^๕เช^๕ญ^๕ช^๕ว^๕ย^๕อ^๕ว^๕ย^๕ด^๕ว^๕ด^๕ห^๕ว^๕ง ^๕ไ^๕ว^๕เ^๕ท^๕ำ^๕(๒)
^๕ป^๕ระ^๕โ^๕ห^๕ญ^๕ต^๕(๓) ^๕ป^๕ร^๕อ^๕ด^๕ด^๕ด^๕ง^๕ ^๕ด^๕ำ^๕ร^๕ว^๕ด^๕(๔) ^๕ด^๕ว^๕ด^๕(๔) ^๕เซ^๕ย
^๕จ^๕ิง^๕จ^๕ิต^๕ด^๕ิ^๕ท^๕ิ^๕แ^๕ก^๕แ^๕ด^๕ำ ^๕ก^๕ม^๕อ^๕ม^๕(๖) ^๕ห^๕ม^๕น^๕ก^๕ด^๕ัน^๕ย^๕(๗) ๑

๓๘๖ ๑ ^๕อ^๕ิ^๕พ^๕ว^๕า^๕ท^๕(๘) ^๕ร^๕า^๕ด^๕น^๕(๙) ^๕ห^๕น^๕ง^๕ ^๕ด^๕ัง^๕ใจ^๕
^๕ห^๕วิ^๕ด^๕ห^๕วิ^๕ด^๕ิ^๕ช^๕ิต^๕เ^๕น^๕ย^๕ด^๕ไฟ^๕ ^๕ฟ^๕อ^๕ด^๕เ^๕ง^๕
^๕เท^๕ย^๕ร^๕ด^๕ับ^๕ก^๕ด^๕ับ^๕จ^๕ุด^๕ไฟ^๕ ^๕ด^๕อ^๕ง^๕ข^๕เ^๕ม^๕เ^๕น^๕(๑๐) ^๕เ^๕น^๕แ^๕ะ
^๕ด^๕ุ^๕ช^๕ด^๕พ^๕ร^๕บ^๕ร^๕อ^๕ด^๕ข^๕ร^๕ง^๕ ^๕จ^๕อ^๕ก^๕แ^๕ก^๕ว^๕แ^๕พ^๕ร^๕ว^๕ว^๕า^๕ว^๕ ๑

๑. นำพง = นำผ้ง

๒. ไวเทำ = ไหวเทำ

๓. ประโหญต = ประโยชน์

๔. ส้งสารวัด = ส้งสารวัฏ

๕. สวดี = สวัสดิ์

๖. ก่มอม = กระหม่อม

๗. กดันย = กระตัญญู

๘. อิพวาท = อภิวาท

๙. รادن = ราชน (อาราธนา)

๑๐. ขเมน = เขมน

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๘๒ ๕ ๕ ๕
 ๑ หนีบชนดนหลุดเห็ด^(๑) ปรอดเห็ด
 ใต้เหม่งเปดงปลดอดเปดว ปลอดบช้อน
 ห่อนเหมเช่นองคเณว เด็ดฟ้าย^(๒) คด้ายแฮ
 หนีบหลุดปลุดปลัดนปลัดอื่น เปด้าคด้ายหายสุร ฯ

๒๘๓ ๕ ๕ ๕ ๕
 ๑ นาฟงครงกระบอกตง หวังริน
 ฟอดฟอดปรอดกิน กบปลัดง
 ๕ ๕ ๕
 ควกชนดนคกหิน หายเปด้า เถ้าแฮ
 หนุ่มห่อ...^(๓) อยู่ช้อง แซ่ปลัด้าคด้าหาม^(๔) ฯ

๒๘๔ ๕ ๕ ๕ ๕
 ๑ เกรียงดว่าผ้าชอดเข้า เปด้าหาย
 ใต้ถักหนักมือหมาย มั่นแท้
 กัดบถอดปลดอดเปด้าตาย เดกกโคด^(๕) โครท^(๖) เอย
 ๕ ๕ ๕
 ดนหลุดตุดกถแก้ กิจดังครึงกระตั้น ฯ

๑. เห็ด = เล่ห์

๒. เด็ดฟ้าย = เล็ดฟ้าย — เม็ดฟ้าย

๓. ทะละไว้ ด้นฉบับลบเลื่อนอ่านไม่ออก

๔. หวาม หรือ หลาย ด้นฉบับไม่ชัด

๕. เดกกโคด = เด็กกระโคด

๖. โครท = ไกรธ

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๕๐

๑ หาย^๕ดิน^๕คน^๕เข้า^๕กบ^๕อก
 รม^๑ร^๑า^๑น^๑า^๑พ^๑ง^(๒) ด^๑น
 ป^๑ร^๑อ^๑ด^๑ห^๑าย^๑ผ^๑าย^๑ก^๑อง^๑ก^๑ด
 เ^๑ี้ย^๑ร^๑ท^๑อ^๑ย^๑พ^๑ด^๑อ^๑ย^๑ห^๑ม^๑ด^๑ด^๑ว^๑ย

อ^๑อก^๑ก^๑ณ^๑(๑)
 ช^๑น^๑ม^๑ว^๑ย^(๓)
 ก^๑อ^๑ก^๑ด^๑บ^๑ ด^๑ับ^๑แ^๑ะ
 เ^๑็ก^๑จ^๑อ^๑ง^๑ด^๑อ^๑ง^๑แ^๑ด^๑ว^๑ง ๑

๓๕๑

๑ (๔) ด^๑ึก^๑ถ^๑า^๑ม^๑ย^๑า^๑ม^๑ด^๑ง^๑ด^๑ค^๑ร^๑ม^๑
 เ^๑ย^๑น^๑เ^๑ย^๑บ^๑เจ^๑ย^๑บ^๑ช^๑อ^๑บ^๑ช^๑า
 ม^๑ิ^๑ด^๑ค^๑ด^๑ุ^๑ม^๑พ^๑ู^๑ม^๑ก^๑ระ^๑แบ^๑ก^๑ระ^๑เบ^๑า
 แ^๑ว^๑ว^๑ด^๑บ^๑ด^๑แ^๑ด^๑เ^๑ด^๑อ^๑ม

ง^๑ม^๑เจ^๑a
 ไ^๑ช^๑ด^๑เ^๑ง^๑อ^๑ม
 บ^๑ัง^๑บ^๑ิด^๑ ม^๑ิ^๑ด^๑เ^๑ย^๑
 ป^๑ร^๑อ^๑ด^๑ห^๑ร^๑อ^๑น^(๕) ว^๑อ^๑น^๑เ^๑ว^๑เ^๑ย^๑ร ๑

๓๕๒

๑ เ^๑ก^๑อ^๑บ^๑ร^๑ุง^๑ฟ^๑ู^๑ง^๑ช^๑าง^๑แ^๑ะ
 ก^๑ร^๑ว^๑ด^๑บ^๑า^๑มา^๑แ^๑ก^๑ร^๑น^๑แ^๑ก^๑ร^๑น^๑
 ช^๑ม^๑ช^๑ม^๑อ^๑ม^๑อ^๑ง^๑แ^๑ด^๑น^๑
 ค^๑ก^๑ค^๑ก^๑ท^๑ก^๑เ^๑ด^๑ท^๑อ^๑น^๑ด^๑ท^๑า^๑น

ป^๑แ^๑ร^๑ป^๑แ^๑ร^๑น^๑
 เ^๑ก^๑ร^๑น^๑ห^๑ย^๑า^๑น^๑
 ด^๑น^๑ร^๑อ^๑บ^๑ ช^๑อ^๑บ^๑แ^๑ะ
 ถ^๑น^๑ม^๑ไ^๑พร^๑พ^๑น^๑ม ๑

๑. ออกกณ หรือ ออกกณ ดันฉบับไม้ขีด

๒. นาฬ = นาฬ

๓. ดันฉบับสมุดไทยเล่ม ๓ เริ่มตั้งแต่โคลงบทนี้เป็นต้นไป

๔. ชนมว = สนมว หรือสนถว ดันฉบับไม้ขีด

๕. หรอน = รอน

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๕๓ ๕ ๕ ๕ ๕
 ๐ ต่างคนพนต์คตง พังโหลง
 ๕ ๕ ๕ ๕ โง
 ครนกรนถนผงโง แผลวร้อง
 ๕ ๕ ๕ ๕ โหว่งโหว โรว์แฮ
 ร้างต้งคตคตเคยวช้อง แซ่เข้าเต้าหิน ฯ

๓๕๔ ๕ ๕ ๕ ๕
 ๐ อกกทกกรกกรนนออก กรอกทาง
 ๕ ๕ ๕ ๕ หักคน (๑) ตันยงยาง ยำคัน
 ๕ ๕ ๕ ๕ เหมอนรว่าอยู่กตาง กตบช้อง ปล่องแฮ
 ๕ ๕ ๕ ๕ คนรูงผ่งช้างวัน รกร้องช้องเตียง ฯ

๓๕๕ ๕ ๕ ๕ ๕
 ๐ เกรียงถว่าพาชนนโงก โกรกตุง
 ๕ ๕ ๕ ๕ แดค่างด่าง (๒) ช้างผ่ง ฟุดนเง้อ
 ๕ ๕ ๕ ๕ กตั้นโกตไต่โยกยง ยางคัน (๓) ตันแฮ
 ๕ ๕ ๕ ๕ เรยงคนยงนวงหญือ (๔) ยุคไม้ไค้เขา ฯ

๑. คัน = ไค้น

๒. ค่างล่าง = ช้างล่าง

๓. คัน = ไค้น

๔. หญือ = เข่อ

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๕๖

๑ ตูเต๋นเห่นต๋นุกหน้า

ตรงกรอกชอกเต้าเนิน

ข้างยั้งวงพด่านเพดิน

ข้างแถ่นแปรวันฮุ่มห้อม

ผาเนิน

นั้งพร้อม

พลอยคว่าง (๑) ข้างแฮ

หัดฮ้อฮ้อฮ้อง ฯ

๓๕๗

๑ หนุ่มหนุ่มรุมให้ขว้าง

มันขเม่นเห่นคนโฮยง

ตามุ่งพดุงพดามโพดง

ฮุ่มเก๋าเต้าหินไฉ้

ข้างโหลง

เย่อไม้

พดั่งพดั่ง ปดั่งแฮ

งัดข้างต้างต๋ดต๋น ฯ

๓๕๘

๑ แดตหมุ่ข้างเถอน

ดุยบ้ามามาผางโผง

ยัดเยียดเตี้ยดแซกโยง

แหงนน่างาเงยฮ้อง

เถื่อนโหลง

พวกพ้อง

ยาวยัด มีดแฮ

ต๋ดบ่ต๋ด้างค่างเขา ฯ

๓๕๙

๑ ข้างบ้างาใหญ่เพื่อย

ทดวงทดังถ่งแทงเต้า

งากระเค่น (๒) แผ่นท้าวเทา

บ้ำเถอดเตอดคุดนข้าง

เปด้อยเปตา

ต๋ดบ่ง้าง

แทงอ๊ก ฉดักเฮย

ฮิ่นร้องฮ้องเตียง ฯ

๑. คว่าง = ขว้าง

๒. กระเค่น = กระเค้น

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๐๐	๑	เพ็ด ^๑ นค ^๑ หม ^๑ ข้าง ^๑ ค ^๑ ดำ	คำ ^๑ สูง
		เค ^๑ ย ^๑ ค ^๑ อม ^๑ ป ^๑ ด ^๑ อม ^๑ แ ^๑ ด ^๑ ก ^๑ ฝ ^๑ ง	เพ ^๑ า ^๑ น ^๑ เง ^๑
		ช ^๑ ด ^๑ ข ^๑ ด ^๑ (๑)ง ^๑ ด ^๑ ย ^๑ าง ^๑ ย ^๑ ง	ย ^๑ ับ ^๑ ท ^๑ บ ^๑ ส ^๑ ด ^๑ บ ^๑ เ ^๑ ย
		ค ^๑ น ^๑ เท ^๑ ย ^๑ ง ^๑ เ ^๑ ด ^๑ ย ^๑ ง ^๑ เซ ^๑ ง ^๑ ด ^๑ เ ^๑	ด ^๑ เ ^๑ บ ^๑ ท ^๑ อ ^๑ ง ^๑ ค ^๑ อ ^๑ ง ^๑ ถ ^๑ อย ^๑ ฯ
๔๐๑	๑	เก ^๑ ร ^๑ ย ^๑ ง ^๑ ด ^๑ ว ^๑ า ^๑ ป ^๑ ด ^๑ า ^๑ ค ^๑ เ ^๑ า ^๑ น ^๑ า	ด ^๑ ำ ^๑ ร ^๑ อง
		ก ^๑ ิ ^๑ ด ^๑ ย ^๑ ำ ^๑ ม ^๑ ค ^๑ า ^๑ m ^๑ ท ^๑ ำ ^๑ n ^๑ ong	น ^๑ ำ ^๑ ม ^๑ ไ ^๑
		พ ^๑ ร ^๑ ก ^๑ เ ^๑ ก ^๑ ด ^๑ อ ^๑ เม ^๑ อ ^๑ ชา ^๑ d ^๑ ของ	ค ^๑ ิ ^๑ ด ^๑ ค ^๑ ุ ^๑ ห ^๑ ม ^๑ เ ^๑ ย
		ช ^๑ ร ^๑ อย ^๑ อ ^๑ ม ^๑ ย ^๑ m ^๑ เ ^๑ ย ^๑ m ^๑ ไ ^๑ ด ^๑	เด ^๑ ก ^๑ n ^๑ อ ^๑ ย ^๑ พ ^๑ d ^๑ oy ^๑ เพ ^๑ d ^๑ n ^๑ ฯ
๔๐๒	๑	เด ^๑ ย ^๑ บ ^๑ ค ^๑ เ ^๑ n ^๑ n ^๑ e ^๑ n ^๑ ไ ^๑ m ^๑ ร ^๑ ob	ช ^๑ ob ^๑ เซ ^๑ a
		ร ^๑ n ^๑ m ^๑ ช ^๑ m ^๑ ด ^๑ ด ^๑ (๒)ด ^๑ e ^๑ t ^๑ a	ส ^๑ d ^๑ b ^๑ เด ^๑ oy
		m ^๑ d ^๑ g ^๑ m ^๑ t ^๑ r ^๑ a ^๑ g ^๑ r ^๑ a ^๑ g ^๑ r ^๑ n ^๑ ge ^๑ r ^๑ a	ก ^๑ r ^๑ ว ^๑ y ^๑ ก ^๑ r ^๑ e ^๑ t ^๑ u ^๑ m ^๑ d ^๑ o ^๑ m ^๑ ey
		เค ^๑ y ^๑ m ^๑ ช ^๑ oy ^๑ d ^๑ r ^๑ oy ^๑ p ^๑ h ^๑ a ^๑ pe ^๑ oy	เพ ^๑ oy ^๑ p ^๑ h ^๑ g ^๑ r ^๑ u ^๑ ng ^๑ w ^๑ oy ^๑ ฯ
๔๐๓	๑	m ^๑ ph ^๑ o ^๑ m ^๑ เพ ^๑ oy ^๑ he ^๑ t ^๑ ong ^๑ o ^๑ r ^๑ a ^๑ m ^๑ t ^๑ n ^๑	ผ ^๑ ด ^๑ พ ^๑ ว ^๑ a
		m ^๑ e ^๑ ng ^๑ c ^๑ u ^๑ d ^๑ t ^๑ m ^๑ u ^๑ t ^๑ ch ^๑ a	ด ^๑ g ^๑ d ^๑ w ^๑ y
		b ^๑ u ^๑ r ^๑ a ^๑ n ^๑ t ^๑ ā ^๑ n ^๑ p ^๑ l ^๑ u ^๑ k ^๑ m ^๑ a	m ^๑ ph ^๑ d ^๑ y ^๑ ch ^๑ ey
		m ^๑ o ^๑ ng ^๑ ok ^๑ ch ^๑ ok ^๑ he ^๑ w ^๑ h ^๑ w ^๑ y	d ^๑ ok ^๑ h ^๑ oy ^๑ y ^๑ oy ^๑ ไ ^๑ d ^๑ o ^๑ ฯ

๑. ขัด = กัด

๒. นลุต = ชะลุต

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๐๔
 ๑ ม^๕ค^๕ม^๕ม^๕ต^๕า^๕ด^๕ก^๕ด^๕า^๕ศ^๕ก^๕ด^๕ง^๕ห^๕ด^๕น ด^๕ั^๕น^๕ห^๕เ^๕ด^๕ี^๕อ
 เ^๕ก^๕ไ^๕ค^๕ร^๕ไ^๕ด^๕ไ^๕ด^๕เ^๕ว^๕เ^๕อ ว^๕ำ^๕ค^๕ำ
 เ^๕ห^๕ม^๕อ^๕น^๕ป^๕ด^๕ก^๕ด^๕ก^๕ด^๕อ^๕ก^๕เ^๕เ^๕อ พ^๕ุ^๕ง^๕ค^๕ด^๕บ อ^๕บ^๕เ^๕ย
 อ^๕ย^๕าก^๕อ^๕ย^๕ค^๕ด^๕น^๕ก^๕ห^๕ำ น^๕ั^๕ง^๕ห^๕เ^๕ด^๕ัน (๑) เ^๕ย^๕น^๕ไ^๕ ๑

๔๐๕
 ๑ เ^๕ย^๕บ^๕ร^๕อ^๕บ^๕ข^๕อ^๕บ^๕เ^๕ด^๕เ^๕า^๕(๒) ย^๕ำ^๕เ^๕ย^๕น
 ม^๕า^๕ท^๕เ^๕ด^๕เ^๕เ^๕น แ^๕ห^๕ง^๕ถ^๕ำ
 น^๕ำ^๕ภ^๕ุ^๕ป^๕ร^๕ุ^๕ช^๕ำ^๕น^๕เ^๕น ด^๕ำ^๕ด^๕บ^๕ิด ม^๕ิด^๕แ^๕ะ
 ค^๕อ^๕น^๕ง^๕ห^๕ด^๕ง^๕ร^๕บ^๕น^๕ำ ภ^๕ุ^๕ไ^๕ว^๕ไ^๕ด^๕เ^๕น ๑

๔๐๖
 ๑ อ^๕ย^๕าก^๕ด^๕ุ^๕ช^๕ู^๕(๓) เ^๕ย^๕ก^๕น^๕ำ ค^๕ร^๕ำ^๕ห^๕น^๕าว
 ม^๕ิด^๕ข^๕เ^๕ม^๕เ^๕น(๔) เ^๕น^๕แ^๕ว^๕ว^๕ว^๕ ถ^๕ว^๕ำ^๕ง^๕ห^๕ว^๕ำ^๕น(๕)
 ภ^๕ุ^๕น^๕ำ^๕พ^๕ร^๕ำ^๕พ^๕ร^๕ม^๕พ^๕ร^๕ว^๕ ห^๕น^๕าว^๕ด^๕ุ^๕ค^๕ อ^๕ย^๕ุด^๕แ^๕ะ
 ค^๕ำ^๕ง^๕ต^๕ำ^๕ง^๕ค^๕ำ^๕ง^๕ด^๕ั^๕น^๕ด^๕ำ^๕น ด^๕ั^๕ก^๕ด^๕ก^๕ด^๕อ^๕น^๕ก^๕อ^๕น^๕ไ^๕ ๑

๑. นังเหล้น = นังเล้น

๒. ขำ = คำ

๓. ชู = สู้

๔. ขเม้น = เขม้น

๕. หวำน = วำน

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๐๖ ๑ หนาวน้ำชาเบยกผ้า หน้าจ้อย
 สุ่มได้ไฟโพลงพดอย ผิงผ้า
 เพลิงแรงแอ่ง^(๑) แด่วคอย ชิ่งอื่น ผืนแฮ
 พร่อมพรั่งทงเกรียงดว่า ไร่^(๒) ตังตังเวย ฯ

๔๐๗ ๑ บุปผาสารพัดพร่อม หอมรเหย
 บำบ่วงสร้งตังเวย สดุดให้
 ผดักคุดคุดเมย ภาวชเยื่อน เกิดอนแฮ
 แยมช้องด้องนัวได้ เด็กด้วยช่วยคุณ ฯ

๔๐๘ ๑ ในห้องมองมิดกุดม คุดมควน
 หอมรินช่นกदनจรร^(๓) จากห้อง
 ผดักอ๊กกริกกตอนตัน คุณผดัก หนักแฮ
 ปดุกดบหีบกังกอง ปกักับแน้น^(๔) แผ่นผนัง ฯ

๑. แอ่ง = แห้ง

๒. ไร่ = ไหว

๓. จรร = จันทน์

๔. ปกักับแน้น = ประกับแน่น

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๑๐ โยกคดดอนห่อนจได้ ไหวดเทือน
 ฐ^๒เท่าเจ้าบิตเบือน บ่อให้
 เยนย่ำคำคิดเฟือน ไฟไล่ ไวแ่
 ใกตถันธรรนเทียร(๑)ไต้ ต่างต๋องกองเพติง ฯ

๔๑๑ เหม่อน^๒ฐ^๒ฐ^๒เก่าเด่า เราเหิน
 ฐ^๒ฐ^๒ฐ^๒เจดเปิน ป่าซัง
 เบิกตถักถักกระดอนกระเด็น กระดากกดับ หับแ่
 หมดเดียนเทียรนาผิง ผักดำปดายำ ฯ

๔๑๒ คัดกดับ^๒หัดบ^๒ฮอนต๋อน ฐ^๒คนใจ
 กรัดกรังหรงเรไร เรือยร้อง
 แจ้วแจ้วแจ้วเสียงไต้ ซอรับ ซบเฮย
 เรือยเรือยเนือยเสียงซ้อง เล่นาะนำคำครวน ฯ

๑. เทียร = เทียน

โคลงนิราศสุพรรณ

ฝน

๕๑๓ ๑ เลี้ยวทราบความสว่างแจ้ง เฝิงผา
 เพียงพระโรงโถงผา เพ้า(๑) ท้าว
 ต้นนางค่าง(๒) เคียงพญา ยอดยิ่ง หึงเอย
 ไวกุลถูกเด็กจ้าว แจ่มหน้าตางาม ฯ

๕๑๔ ๑ ทำทบจบปจ้อง ดองชอ
 พร้อมพรึงนึ่งเรียงรอน เรียบร้อย
 กระษัตริ์(๓) จบชอ ค้ำขั้ม ดัดบ้แฮ
 ยืนชอภาเดื่องถอย เทพท้าวถ้วดยอ ฯ

๕๑๕ ๑ จำรับขับกล่อมท้าว ถ้ววกลอน
 ชมพระศะศรีทร(๔) ถ้องฟ้า
 ทาบประดับกับจรร(๕) จร แจ่มเมฆ วิเวกเอย
 เพียงราชนาฏนวดหน้า นอบน้อมด้อมถ้วว ฯ

๑. เพ้า = ผ้า

๒. ค่าง = ข้าง

๓. หั้ว = หัตถ์

๔. ศะศรีทร = ศศรีทร - พระจันทร์

๕. จรร = จันทร

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๑๖ ท้าวชอบคอบเกล้า^(๑)เรื่อง ฮ่อง เบื้องบุราณ
 ปราสาทราชวงศ์ถาน ทานตั้ง^(๒)
 เขารอบขอบปรากฏ^(๓) เกิดท่า มาแฮ
 เปนเกื่อนเกื่อนโหลงช้าง ช่วยเฝ้าเข้าของ ฯ

๔๑๗ เจดีย์อยู่ห้อง ทองพถม
 ปรอดเต็ร็จเพชบุณปดัม^(๔) ได้ไว้
 ดำหรับกับถ้วนม ฮ่อง เนื้อแผด แปะดแฮ
 ของตุกๆกได้ เกิดสร้างปรางทอง ฯ

๔๑๘ ไซ่ยาอายุร้อย แด่นม
 ทวด้า^(๕) หาท่อนม แม่่นแด้ว
 ปรอดฟอดรทิม เต่มอเม็จ^(๖) เพชเอย
 ไซ่พระปรอดแพรว พระให้วไซ่การ ฯ

๑. เกล้า = เล่า

๒. ตั้ง = สร้าง

๓. ปรากฏ = ปรากฏ

๔. ปดัม = ประสม

๕. ล้า = หล้า

๖. เม็จ = เม็ด

โคลงนิราศสุพรรณ

๕๑๘ หนึ่งกว้าง^(๑) ข้างเจ้าป่า จากระเด็น
 ไม่้งป๋ามาคอยเขน^(๒) เคียดแค้น
 ดมเคราะห์^(๓) เพราะเหตุเหิน ให้สัตว์ กษัตริย์
 นอนหลับทับที่แค้น^(๔) ท่านอ้างทางบุญ ฯ

ห้าม ๓ ข้อ

๕๒๐ ห้ามอย่าหาปรอดแหร แะเชอน
 ดื่บสร้างทางบุญเบือน แบ่งบ้าง
 ยายนหมันบ่เพือน ฝ่ายว่า บ้าแะ
 อย่าอยู่จุหนข้าง ช่วยให้ไปดี ฯ

๕๒๑ ปลาดหางปลาบุตรไว ให้เรียน
 กตองกล่าวท้าวลศเคียน^(๕) แคคั้น
 ถูกวานอ่านรามเกียรติ เกิดยุค^(๖) ดนุแก
 สร้างไถได้พาพัน พุดอ้อนวอนวาน ฯ

๑. กว้าง = ข้าง

๒. เขน = เชิญ

๓. เคราะห์ = เคราะห์

๔. แค้น = แท่น

๕. ท้าวลศเคียน ตัวละคอนในรามเกียรติ เป็นพ่อของทศกัณฐ์

๖. ยุค = ยุค

โคลงนิราศสุพรรณ

คน

๔๒๒

๑ ดั่ง^๕วาง^๕คน^๕ชน^๕เกาศา
จาก^๕กร^๕เริง^๕เมื่อง^๕สุ^๕พ^๕ร^๕ร^๕ณ
เก^๕ต^๕ม^๕เห^๕น^๕เช^๕น^๕ไผ^๕ผ^๕น
ถู^๕ก^๕เ^๕็ก^๕เ^๕็ก^๕จ^๕ไ^๕ด้

ดำ^๕ค^๕ัน
ผูก^๕ไ^๕ว^๕
พ^๕ัง^๕เจ^๕้า เ^๕้า^๕เ^๕ย
ด^๕ั^๕บ^๕ห^๕้าม^๕ด^๕ำ^๕ม^๕ด^๕ถ^๕าน ๑

๔๒๓

๑ เ^๕ย^๕ด^๕ำ^๕บ^๕ำ^๕บ^๕เจ^๕้า
อ^๕อ^๕ก^๕จาก^๕ป^๕าก^๕บ^๕ด^๕อ^๕ง^๕ห^๕มา^๕ย
เห^๕น^๕เก^๕ด^๕อ^๕น^๕เ^๕อ^๕น^๕พ^๕ง^๕พ^๕ด^๕าย
ด^๕็^๕ม^๕ร^๕อ^๕บ^๕ข^๕อ^๕บ^๕เ^๕า^๕ข^๕ำ^๕ง

เ^๕้า^๕ด^๕ำ^๕ย
ม^๕ุ่ง^๕ข^๕ำ^๕ง
พ^๕ด^๕ำ^๕น^๕ด^๕ัก^๕ด^๕ อ^๕ด^๕เ^๕ย
เ^๕ะ^๕ด^๕เ^๕้า^๕เ^๕้า^๕ห^๕ิน ๑

๔๒๔

๑ ใ^๕จ^๕ห^๕าย^๕ห^๕มา^๕ย^๕ด^๕ุ^๕เจ^๕้า
ไ^๕บ^๕ง^๕บ^๕ำ^๕มา^๕ด^๕ัก^๕ด^๕ัน
ใ^๕ห^๕ั^๕บ^๕ก^๕ด^๕ับ^๕ก^๕ด^๕ุ^๕ม^๕ถ^๕ัน
อ^๕ย^๕จ^๕ค^๕ำ^๕จ^๕ำ^๕แ^๕ก

เ^๕้า^๕ผ^๕น
เ^๕่ง^๕แ^๕ก^๕
ท^๕ด^๕ว^๕ง^๕ไ^๕ด^๕ ไ^๕ก^๕ด^๕แ^๕ย
ก^๕่อ^๕ใ^๕ห^๕ี^๕ไฟ^๕โ^๕ด^๕ง ๑

๔๒๕

๑ เ^๕กร^๕ย^๕ง^๕ด^๕ว^๕ำ^๕ก^๕ด^๕ำ^๕ไ^๕ด^๕ข^๕ำ^๕ง
ค^๕บ^๕แ^๕ก^๕ว^๕่ง^๕แ^๕ด^๕ง^๕เพ^๕ด^๕ัง^๕โ^๕ด^๕ง
ข^๕ำ^๕ง^๕ค^๕น^๕ค^๕ร^๕น^๕เ^๕ร^๕ว^๕ง^๕ไ^๕ย^๕
เ^๕ง^๕แ^๕ะ^๕แ^๕บ^๕ร^๕แ^๕บ^๕ร^๕น^๕ข^๕อ^๕ง

ก^๕ด^๕ำ^๕ง^๕โ^๕ด^๕ง
พ^๕ด^๕ำ^๕น^๕ร^๕อ^๕ง
เห^๕ย^๕ย^๕ด^๕บ^๕ำ ด^๕ำ^๕แ^๕ย
ด^๕ัน^๕ห^๕น^๕ำ^๕บ^๕ำ^๕เบ^๕ิง ๑

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๒๖ ๑ ชุ่มชุ่มมอชอก กัทักโขง
 น้ำแตกแตกผางโผง แผดร้อง
 ผืนฟุ้งฟุ้งควันโหมง มัดดำ^(๑) พ้าแฮ
 ด่เทือนด่ทกกกก้อง เกือบเถย^(๒) เต้งอ้ง ฯ

๔๒๗ ๑ เหนงยับเยิบเฉยวอก กรอกทาง
 งาหัก^(๓) ดักเคินขวาง ไชวคัน
 ไม้ไถ่ก่ายกัตกาง เกะกะ ผะแฮ
 เหนจะไปไม่พัน ผ่อนเข้าเฝ้าหิน ฯ

๔๒๘ ๑ บดเคี้ยวเกรี้ยวตรวด^(๔) แด้ แกร์แกร์วัน
 ชวกไชวไปมาแทน ท้องเถย^(๕)
 หื้อเด่นเช่นผัดแพน พวกแตก เดกเฮย
 มันไต่ไต่ผดุนเฉยว ตอดเข้าเฝ้าหิน ฯ

๑. ถ้ำ = หล้า

๒. เถยง = เทยง

๓. คือ ข้างงาหัก

๔. ตรวด หมายความว่า วังตรงเข้ามา

๕. ท้องเถย = ท้องเทยว

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๒๘

๑ จุดไฟได้แฉ่วค่อย
เพลิงดับกดับเดียวรวไ
หอดดเบาเท่าไรไร
ตุจว่าฆ่าคักห้อม

ถอยไป
แฉดล้อม
ไม่วาง ช้างเขย
ฮุ่ม^(๑) ไร่ใจหาย ฯ

๔๓๐

๑ เกรียงถว่าหน้าไม้ต้อง
ยิงแปรกแดกหน้าปั้ง
งาหักบักกมับ ^(๒) ฉมั้ง
ฝูงเถื่อนเพื่อนพวยซ้อง

ย่องบัง
บ้วนร้อง
หมุนบ้วน ชวนแฮ
แซกแด่แปรแปรวัน ฯ

๔๓๑

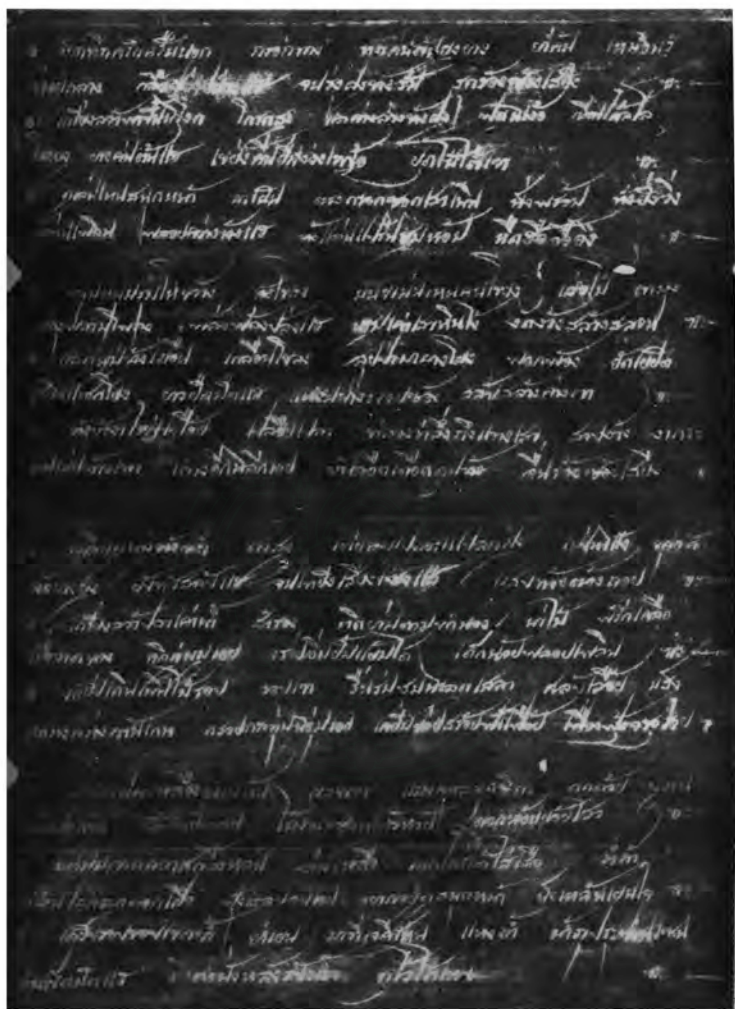
๑ ยางน้องต้องช้างคั่ง
เพื่อนหน่วงวงวประคองเคียง
ต่างห่างต่างมุ่งเมียง
เหต้อจตหนใด

ปดัง^(๓) เตียง
เค่าไม้
ฉม้ายม้าย หมายแฮ
เต็กน้อยห้อยเหงา ฯ

๑. ฮุ่ม = หุ้ม

๒. กมับ = ขมับ

๓. ปดัง = ประคัง

ภาพถ่ายจากต้นฉบับโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่

สมุดไทยคำเส้นดินสอขาว เล่ม ๓

โคลงบทที่ ๓๙๔ - ๔๐๕

โคลงนิราศสุพรรณ

เกรียงถว่าว่าไว่ ^(๑) เจ้า	เขาโพรง
วขุ่หม่ข้างโสดง	คตาค์แคล้ว
ไปลั่งจ้งรำโรง	รินเล่า ^(๒) เจ้าเอย
จนคำร่าว่าแล้ว	หุดอดเร้าเป้าถวาย ฯ

๕๓๓ บัดเจ้าเข้าหม่มหนึ่ง ^(๓)	ดังบุเร
ดุกคั่นยืนไซเซ	ชั้น ^(๔) สัต้าน
ยุคม่อฮ่อหันเห	ฮึดฮึด สัมบัตแอ
เห็นผิดคิดขันจ้าน	จับไซไซเซิง ฯ

๕๓๔ รุท ^(๕) ผัวงเข้า	เตาถาม
มาแต่ไหนไซความ	บอกบ้าง
พลัดผดักซกถึงตาม	หนคคอก ^(๖) ออกแอ
ไอลว่าฆ่าข้าง	นุดไว่ไซแทน ฯ

๑. ไว่ = ไหว

๒. เล้า = เหล้า

๓. หนึ่ง = นิ่ง

๔. ชั้น = สั้น

๕. ที่ น่าจะเป็นที่

๖. คคอก = ตะคอก

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๓๕

๐ ถอดดูว่าให้ช่วย

ด้วยเฮย

ตั้งบุเรเซเดย

ตบเห็น^(๑)

แก้ไขไม่พินเคย

คุณคิด ผิดแฮ

จนคำจำจนแท้

ทุกข้อรย่อแต่ยง ฯ

๔๓๖

๐ หวังยุคพุทธิเจ้าพระ

ชนะมาร

โปรดปราบราพรางควาน

ไขว่ด้อม

เคระพระกุศลชาน^(๒)

เขินช่วย ด้วยเฮย

เคตมเช่นเห่นพระพร้อม

ตพรังคล้ายหลายทน ฯ

๔๓๗

๐ เกรียงจามตามฉาดพัน

ยื่นหัน

หวัวร้องของงัน

ง่วงงำ

ตองเท่าเคำถามฉัน

ฉินชัก^(๓) อึกแฮ

พยักนำว่าเมือข้า^(๔)

ขับน้อยคอยฟัง ฯ

๑. เห็น = แน

๒. ชาน = ชานู

๓. ชัก = ชิก คือ หัวเราะ

๔. ข้า = คำ

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๔๓๘ ๑ ดั่งบุเรเซชุดหนึ่ง^๕(๑) ยังหา
 ตามว่าตามันหา วังกว้าง
 หวัดจุกถูกละกขาว เขาช่วย ด้วยแฮ
 ว่าพ่อชอบบุญจ้าง จให้ไปตาม ฯ
- ๔๓๙ ๑ เหมือนณนหน้าตรวจ สดสั^๖(๒)
 พันทก^(๓) คุกชั^๔คุกชั^๔ คินฟ้า^(๔)
 โหมดโหลงโป่งบ่าผี ผาคุช ด้นุกเฮย
 ออย่าหน่วงหวงห้ามซ้ำ ช่วยสร้างทางกุศต ฯ
- ๔๔๐ ๑ แกว่เลี้ยงเพียงรนาตของ หนองเหนง
 ควนคำชาววังเวง หว่างไม้
 ฤาเจ้าเพ้า^(๕) พังเพลง พดอยบ่วง สดงเฮย
 แนะหนุมรุมร้องไห้ สดัดเจ้าเขาเขิน ฯ

๑. หนึ่ง = นัง

๒. สัก = สักพ

๓. ทก = ทกข

๔. คินฟ้า = ขนฟ้า

๕. เพ้า = เฒ่า

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๔๑	๐ ขั้บข้อยยอยศทำว	กล่าววกลอน
	ตั้งอยู่ตั้งขร	ห่อนเศร้า
	พร้อมภัก (๑) อักษร (๒) ตมร	เต็มอักษร ตัวดีเอย
	ขั้บกล่อมหม่อมแนบเฝ้า	พุ่มเพ็ญตั้งยามงาม ฯ
๔๔๒	๐ ต้องข้อยยอยศหญิง (๓)	ตั้งขร
	ด้วยศุขทุกภูทนต์ (๔)	ห่อนร้าง
	ไม้งอกออกออกรชร	นิต (๕) ตพรัง บังเอย
	ชุ่มชื่นพนพฤกต์ต่าง	ตบัต้อมพร้อมไฉว ฯ
๔๔๓	๐ ตามข้อยยอยศไม้	ไพรศาร (๖)
	ชุ่มชุ่มภูมิภาก (๗) ตถาน	เถื่อนกว้าง
	ผดดอกออกออกขวยทาน	อุทิศทั่ว ตัวเอย
	แขนงหน่อออกอากาบต่าง	เลิศล้ำ (๘) จำเวิญ ฯ

๑. ภัก = ภักตร์, พักตร์

๒. อักษร = อักษร

๓. หญิง = ช่าง

๔. ภูทนต์ = ภูทนต์

๕. นิต = นิต

๖. ไพรศาร = ไพรสาธเท์

๗. ภูมิภาก = ภูมิภาก

๘. ล้ำ = ล้ำ

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๘๕
๑

๒ ข
ถั่วขยอขยค้ถั่ว(๑)

๑
ถนน

เทพทุกรุกขโรงศาาร^(๒)

ท่านสร้าง

เบญจรงค์ตำรา

ความช่วย ด้วยเหตุ

กัม (๓) โป่งโพงห้าข้าง

ช่วยให้ไปสบาย ๆ

๑ อยู่ด้นบดรับเกรียบไม้

ไพฑูริย์

เย็บเย็บเง็บตึงดวง

หวางไม่

รอนรอนอ๋อนอ๋อด้ดง

เตตตบ พยบเฮย

แต่งตำ(๔) ป้าเหินห่อไต

๒๕๖
เงยบัตร์นถนตถาพ ฯ

๔๔๖
๑ เกรียงเหินเป้นเด็กน้อย

คอยนำ

ไฉนลูกถูกจำคุก

จุดใต้

ววกต์มคำ

คิดเช่น เห็นแฮ

ออกจากปากตงได้

คุ่มดอมนดอมนเต็น ฯ

๑. ส่วน = ส่วน

๒. โรงสาร = โรงสาร

๓. ก็น = ก็น

๔. แล่งต่ำ = แล่งหลัก

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๔๓
 ๑ ตามถว่าพา^๒อ^๒ม^๒ออก นอกทาง
 ม^๒ค^๒ข^๒เม^๒น^๒เห^๒น^๒ว^๒าง^๒ ร^๒ก^๒เร^๒ย^๒ว^๒
 ไม้^๒ถ^๒าย^๒ (๑) ก^๒าย^๒ก^๒ิด^๒ (๒) ข^๒ว^๒าง^๒ ข^๒ว^๒น^๒ฟ^๒ ห^๒น^๒เ^๒ย^๒
 เ^๒ก^๒ค^๒อ^๒ค^๒ด^๒อ^๒ค^๒ด^๒ค^๒เ^๒ย^๒ว^๒ ด^๒ว^๒ง^๒ห^๒น^๒าก^๒ถ^๒้า^๒ห^๒าน^๒ ฯ

๔๔๔
 ๑ ออก^๒เด^๒มา^๒ะ^๒ (๓) เ^๒ย^๒า^๒ะ^๒เ^๒ย^๒า^๒อ^๒ย^๒อ^๒ง^๒ (๔) ม^๒อ^๒ง^๒ร^๒ว^๒ัง^๒
 ค^๒า^๒เ^๒ฬ^๒า^๒ (๕) ค^๒ุ^๒ห^๒ฟ^๒ัง^๒ ผ^๒าย^๒ข^๒้าง^๒
 เ^๒ค^๒ด^๒ม^๒เ^๒ห^๒ม^๒อ^๒น^๒เ^๒พ^๒อ^๒น^๒ห^๒น^๒้า^๒ห^๒ด^๒ัง^๒ เ^๒เ^๒อ^๒ม^๒ด^๒ว^๒าง^๒ ท^๒าง^๒เ^๒ย^๒
 ย^๒า^๒ม^๒ห^๒น^๒ึง^๒ก^๒ง^๒ด^๒ง^๒ด^๒้าง^๒ แ^๒ห^๒ด^๒ง^๒ไม้^๒ห^๒อ^๒ญ^๒่^๒ต^๒ง^๒ ฯ

๔๔๕
 ๑ เ^๒กร^๒ย^๒ง^๒ด^๒ว^๒า^๒ว^๒า^๒พ^๒น^๒ท^๒ุง^๒ ฝ^๒ู^๒ง^๒โ^๒ด^๒ง^๒
 ค^๒า^๒ม^๒ไ^๒ด^๒ไ^๒ด^๒เ^๒ฬ^๒ด^๒ง^๒โ^๒ด^๒ง^๒ พ^๒ด^๒อ^๒ก^๒ม^๒ว^๒ัย^๒
 ร^๒ว^๒ร^๒อ^๒ก^๒อ^๒ไฟ^๒โ^๒ฆ^๒ม^๒ง^๒ ม^๒น^๒เ^๒ม^๒อ^๒ย^๒ เ^๒น^๒อ^๒ย^๒เ^๒ย^๒
 พ^๒น^๒เ^๒อ^๒น^๒เ^๒อ^๒น^๒ข^๒น^๒ด^๒ว^๒ย^๒ ด^๒ด^๒ว^๒ก^๒ไ^๒ด^๒เ^๒ค^๒ด^๒ค^๒ด^๒า^๒ ฯ

๑. ไม้ถาย = ไม้ไผ่

๒. กิด = กัด

๓. เดมาะ = ละมาะ, บ้าละมาะ

๔. อยอ้ง = บ่อ

๕. เฬ = เฝ

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๕๐
 ๑ แปรวันแปรแห้วแหว่ข้าง ข้างหลัง
 เพนเพนเคศบุญบัง บาปแคล้ว
 เกรียงหน้าตวาววัง หัดพิศอด นอดเอย
 ๕ ร่มรณพนกรวดแก้ว ก้างพริ้วพรอยพราย ฯ

๔๕๑
 ๑ พร้าพร้าน้ำค้างพราว กตางไพร
 ผอยเผาะเหาะเย็นใจ แจ่มพริ้ว
 แฉ่งกังกานไบ บ่อกติก (๑) ริกเอย
 ค้าว (๒) เกิดอนเดือนบ้ายคต้อย เกลือบคตุมพุ่มพง ฯ

๔๕๒
 ๑ เดือนเอยเคยคู่แก้ว แวดตา
 เกือบคกอกขาทวา ว้างแฉ้ว
 ไปรดด้วยช่วยรอร่า รดสว่าง ทางเอย
 ขยาเดือนเกิดอนคต้อยแคล้ว คตาดซ้ำอาไโดย ฯ

๔๕๓
 ๑ เชนตหนูหน่น้อย ห้อยเหงา
 เกรียงเจือกเผือกมันเฝ้า ฆ่าให้
 เดียวดงโง่งบ่กระเบา มิ่งต้นดัด ถักดัดแฮ
 เตือกุมตุมเดินไถ่ กตอกหน้าคาวาว ฯ

๑. กติก = กระตัก

๒. ค้าว น่าจะเป็นดาว

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๕๔ เด็กเหินเป็นทั้งห้อย คอยมอง
 มืดหน้าตาเดือดร้อน ต่่างแก้ว
 กว้างเกรียงเคือง(๑) พยัคฆ์(๒) ผยอง พยัคฆ์ มืดแฮ
 กรวบกราบด่าบด้นแก้ว หดอดโหรีให้เสีย ฯ

๔๕๕ บุราณท่านเทียบแท้ แน่เหลือ
 มืดคำคำดำศีร์ษะเดื่อ สุดราย(๓)
 ชงชกพฤษศรุมเครือ ครมทว มัวเฮย
 ย่องย่ำคำดำเดื่อศด้าย ท่านอ้างปางหลัง ฯ

๔๕๖ เกรียงจว้าบ่าแบกฮ่อม หนุ่มสบาย
 ฝ่าผกถูกเดกต์พาย ผาก(๔) คด้อง
 งุมหงุดหงุดังควาย ความรัก หนักเฮย
 ไก่เถื่อนเคื่อนชนก้อง กิ่งไม้ไต่เตี้ย ฯ

๑. เกรียง = เขวียง - ขว้าง

๒. พยัคฆ์ = พยัคฆ์

๓. ราย = ร้าย

๔. ผาก น่าจะเป็น พาด

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๕๗ ๑ เทยวตฺนุกทุก^(๑)ตฺนิตแท แต่เรา
 เรื่อนนอนบ้ำเรา เค้าไม้
 หงเดยวเทยวเคินเตา คักคิน ต้อนเฮย
 หาพระปรอดไต้ เค็ดรอนอ่อนหุ ฯ

๔๕๘ ๑ เข้าครุพรพรอยพรวัง ทางจร
 หวานฉานาทศกอน^(๒) เกาะไม้
 ชูดไ้ไ้กระบอกคอน ค้อยชน ชนแฮ
 เป็ดยวอกตกยากไร ร่อนเหว้รเหวหน ฯ

๔๕๙ ๑ วันครึ่งถึงไ้ไ้ดว่า ฉาเดย
 ดากวังดังเบเรเคย เขตแคว้น
 ดงตองพ่นอง^(๓)ดังเวย สวัด^(๔)ว่า ถาพ่อ
 รุงเรอเรอดองแหถัน^(๕) หลง^(๖)ถึงถ่าน ฯ

๑. ทุก = ทุกข์

๒. ทศกอน = ทศกร—ชั้นทศกร

๓. สองพ่นอง = อำเภอสองพ่นอง

๔. สวัด = สวัสดิ์

๕. แหถัน = แล่น

๖. หลง = หลง

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๖๐	๑ โคลงแทนแผนที่ย่าง	ทางสุพรรณ
	เที่ยวเล่นเป็นดำคัน	เขตทุ่ง
	ไรรูปาปลายจรร	ท ^(๑) ประเทศ ทูเรศเอย
	เขาทำ ^(๒) ดำธารถึง ^(๓)	ถิ่นดงป่าไผ่
๔๖๑	๑ หวังไว้ให้ลูกเต้า	เหล่าหลาน
	รูเรื่องเปิดองบ่วยการ	เกิดร้อน
	อายุวันชนะ ^(๔) ชาน	นพอ ขอเอย
	แรปรอดยอชยากร้อน	คิดไว้ให้จำ ๑
๔๖๒	๑ โคลงไว้ไซ้ช้อย่าง	คำนาม
	นาคคปริพันธ์ ^(๕) ตาม	กบเต็น
	สรวล ^(๖) ส่วนอักษรตาม	สกดักรั แม่่นา
	ช้อนดอกบอบบ่อวัน	ว่าไว้ให้ฟัง ๑

๑. จรรท = จันต จันท คือ บัจจันต หรือ ประจันต หมายถึง

ชายเขตแดน

๒. ทำ = ถ้ำ

๓. ถึง = ทุ่ง

๔. อายุวันชนะ เรียบกันในชั้นหลังว่าอายุวันชนะ

๕. นาคคปริพันธ์ = นาคปริพันธ์ ชื่อโคลง

๖. สรวล = สระลวน

ສຕານທີ່ກ່າວពី

ໄພ

ໂຕສະຍາສຸພຸດ

ສະ

ສຸພຸດ

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

๖๘๓

สุนทรภู่

มหานาค

ชื่อตำบล ขึ้นอำเภอป้อมปราบ มีคลอง
มหานาค เลียบข้างวัดสระเกศออกไป
ขนานกับถนนดำรงรักษ์ไปผ่านวังสระ-
ปทุม และไปบรรจบกับคลองแสนแสบ
คลองมหานาคนี้ต่อกับคลองบางลำภูและ
คลองโอ่งอ่าง ที่ตรงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ
หน้ากรมโยธาเทศบาล

วัดสระเกศ

อยู่ปากคลองมหานาค ตำบลสำราญราษฎร์
อำเภอพระนคร เดิมชื่อวัดสะแก เป็นวัด
โบราณ รัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงริ่สถาปนา
ใหม่ พระราชทานนามใหม่ว่าวัดสระเกศ
ต่อมาใน รัชกาลพระบาทสมเด็จพระ
นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์และ

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

สร้างภูเขาถึงรัชกาลที่ ๔ ทรงสร้างพระ
เจดีย์บนยอดภูเขาทอง แต่ไม่สำเร็จ มา
สำเร็จในรัชกาลที่ ๕ และในรัชกาลปัจจุ
บันนี้ ได้มีการประดับกระเบื้องทององค์
พระเจดีย์บนยอดภูเขาทอง

เชิงเลน

คือ วัดบพิตรพิมุข อยู่ในคลองโ่งอ่าง
ฝั่งใต้ ตำบลจักรวรรดิ อำเภอสามพันธงค
เดิมชื่อวัดดินเลนหรือวัดเชิงเลน เป็นวัด
โบราณ กรมพระราชวังหลังทรงสถาปนา
ใหม่ในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธ
ยอดฟ้าจุฬาโลก พระราชทาน
นามเปลี่ยนใหม่ว่า วัดบพิตรพิมุข

วัดเลียบ

คือ วัดราชบูรณะ เป็นวัดโบราณ เดิม
ชื่อวัดเลียบ อยู่ในเขตกำแพงพระนคร
แถบพาหุรัด เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์
ทรงปฏิสังขรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธ
ยอดฟ้าจุฬาโลกทรงช่วย และพระราช
ทานนามใหม่ว่า วัดราชบูรณะ รัชกาล

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

ที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดให้ดอนสีมาเก่าแล้วทรงสร้างพระอุโบสถและพระวิหารใหม่ ถึงรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างพระปรางค์องค์ใหญ่ในรัชกาลต่อ ๆ มา ให้ทรงปฏิสังขรณ์บ้าง เมื่อสงครามโลกคราวที่สอง ได้ถูกระเบิดทำลายเสียหายยับเยิน เพิ่งบูรณะขึ้นใหม่ในรัชกาลปัจจุบัน

วัดแจ้ง

คือ วัดอรุณราชวราราม อยู่บนฝั่งตะวันตกของลำน้ำเจ้าพระยา เหนือพระราชวังเดิม เป็นวัดโบราณ เดิมชื่อวัดแจ้ง พระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี ทรงปฏิสังขรณ์ส่วนบนอุโบสถเก่า รัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงสร้างพระอุโบสถใหม่ แล้วพระราชทานนามใหม่ว่า วัดอรุณราชวรารามก่อน ภายหลังเป็นวัด

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

อรุณราชวราราม ถึงรัชกาลที่ ๓ พระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้าง
พระปรางค์เป็นยอดมณฑป และปฏิสังขรณ์
ทั่วทั้งพระอาราม รัชกาลที่ ๔ พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเพิ่ม
เติมบ้าง และในรัชกาลที่ ๕ ได้ทรง
ปฏิสังขรณ์มาก เพราะเพลิงไหม้พระ
อุโบสถ

ฉนวน

ทางเดิน สำหรับเจ้านายฝ่ายในเสด็จออก
ทางท่าราชวรดิษฐ์

ท่าช้างวังหลวง

อยู่บนลำน้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ตรง
ข้ามวัดระฆังโฆสิตาราม อยู่ในเขตตำบล
พระบรมมหาราชวัง อำเภอพระนคร

วังหลัง

ตั้งอยู่แถวบริเวณศิริราชพยาบาล สุนทรภู่
มีความสัมพันธ์กับวังหลังมาก โดยที่มารดา
ได้เป็นนางนมพระธิดาในกรมพระราชวัง
หลัง สุนทรภู่เคยอยู่ในวังหลังกับมารดา
และได้ถวายตัวเป็นข้าในพระราชวังหลัง
มาตั้งแต่ยังเด็กจนกระทั่งรุ่นหนุ่ม ได้ลอบ

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิวาศสุพรรณ

รักใคร่กับหญิงชื่อ จัน จันได้รับโทษทั้ง
สองคน แล้วต่อมาสุนทรภู่ก็ได้จันเป็น
ภรรยา ทำนองเจ้าครอกข้างในชื่อทองอยู่
ซึ่งเป็นนักรบในกรมพระราชวังหลังจะ
ยกประทานให้

คลองบางกอกน้อย คลองแยกแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก
เหนือสถานีรถไฟธนบุรี เดิมเป็นลำน้ำ
เจ้าพระยา

บ้านบุ

ชื่อตำบลขึ้นในอำเภอบางกอกน้อย
จังหวัดธนบุรี ปัจจุบันนี้ยังมีตลาดบ้าน
น้อย

วัดชีปะขาว

คือ วัดศรีสุธาราม ตั้งอยู่ฝั่งใต้ของคลอง
บางกอกน้อย วัดนี้เป็นสำนักศึกษาในวัย
เยาว์ของสุนทรภู่ เดิมเรียกกันว่า วัด
ชีผ้าขาว หรือเรียก วัดประขาว ก็มี เป็นวัด
โบราณ มีมาก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ ครั้น
ในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธ-
ยอดฟ้าจุฬาโลก และกรมสมเด็จพระ

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

ศรีสุตารักษ์ ได้ทรงสถาปนาใหม่ ต่อมา
ในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ปฏิสังขรณ์ แล้ว
พระราชทานนามใหม่ว่า วัดศรีสุตาราม

บางบำหรุ

คือ บางบำหรุ ชื่อตำบล ในอำเภอ
บางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี บางที่เรียกว่า
บางตำหรุ ตั้งอยู่ฝั่งเหนือของคลอง
บางกอกน้อย มีคลองบางบำหรุแยกจาก
คลองบางกอกน้อยที่ไต้หวันนายโรง ไปจด
วัดสนาม (นอก) เหนือวัดพิบูลทอง มี
วัดบางบำหรุอยู่ในลำคลองนี้

บางระมาด

ตำบลในอำเภอดลิ่งชัน จังหวัดธนบุรี
อยู่ทางฝั่งตะวันตกของคลองบางกอกน้อย
มีคลองบางระมาดแยกคลองศาลเจ้าว ทรง
ข้ามวัดสุวรรณคีรี (วัดขี้เหล็ก) ไปจด
หนองขี้เหล็ก ในอำเภอดลิ่งชัน

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

สวนหลวง

อยู่ฝั่งตะวันตกของคลองบางกอกน้อย
ระหว่างวัดน้อยในถึงวัดชัยพฤกษ์มาลา
ต่อมาตกเป็นที่ของคุณจอมกลีบในรัชกาล
ที่ ๕ แล้วแบ่งขายบ้าง ถวายเป็นที่ธรณี
สงฆ์ของวัดชัยพฤกษ์มาลาบ้าง และมีที่ซึ่ง
ตกเป็นของนางจีน แดงอร่าม ภายในที่
ผืนนี้ ยังมีสระกว้างยาวประมาณร้อยเมตร
และมีลำคู (ตรงข้ามวัดพิบูล) ขุดแยก
จากคลองบางกอกน้อยฝั่งตะวันตกเข้าไปสู่
สระ ซึ่งกล่าวกันว่า เป็นทางเรือพระที่นั่ง
ในเวลาเสด็จประพาส แต่เดิมนั้นคูและ
สระดินเนินเสียแล้ว

วัดพิบูล

ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของคลองบางกอกน้อย
บางที่ก็เรียกว่าวัดพิบูลทอง เพื่อให้ต่างกับ
วัดพิบูลอีกแห่งหนึ่ง ที่ได้อำเภอบางใหญ่
ซึ่งเรียกว่า วัดพิบูลเงิน

บางขวาง

ชื่อคลองอยู่ในท้องที่อำเภอบางกรวย
จังหวัดนนทบุรี แยกจากคลองมหาสวัสดิ์

สถานที่กล่าวถึงในโคตงนิวาศุพรรณ

ตรงข้ามวัดชัยพฤกษ์มาลา ปัจจุบันเรียก
กันว่า คลองขวาง

บางกรวย

เป็นชื่อตำบล ขึ้นอำเภอบางกรวย จังหวัด
นนทบุรี ตั้งที่ว่าการอำเภอที่เหนือวัด
ชะลอ มีคลองบางกรวยแยกจากแม่น้ำ
เจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ตรงข้ามวัดเขมา
ภิรตาราม มาต่อกับคลองวัดชะลอที่ชุดใน
รัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เหนือ
วัดชะลอ คลองบางกรวยนี้ เดิมเป็นตอน
หนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยา แต่เมื่อชุดคลอง
ใหม่ กระแสน้ำเปลี่ยนจากแม่น้ำอ้อม
มาเดินทางหน้าวัดเฉลิมพระเกียรติ แม่น้ำ
เดิมจึงแคบและตื้นเขินกลายเป็นคลองไป

บางศรีทอง

หรือบางสีทอง ชื่อตำบล ขึ้นอำเภอบาง
กรวย จังหวัดนนทบุรี มีคลองบางสีทอง
แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งขวา ตอนหน้า
ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี ไปต่อกับคลอง

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิวาสนุพรรณ

แม่น้ำอ้อม เหนือที่ว่าการอำเภอบางกรวย
บางสีทองนี้ เคยมีชื่อว่ามีลำไยดี

บางกร่าง ตำบลขึ้นอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

บางขุน
ตำบลขึ้นอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
อยู่ริมคลองแม่น้ำอ้อมฝั่งใต้ มีคลองบาง
ขุนแยกจากคลองแม่น้ำอ้อมเข้าไป ใน
คลองนี้มีวัดบางขุน เป็นวัดโบราณ มี
หอไตรเก่า ภายในพระอุโบสถ มีภาพ
จิตรกรรมฝาผนัง ในนิราศพระปฐม
ของ สุนทรภู่ อ้างว่า แต่ก่อนครั้งทำ
อุททองเรียกกันว่า บางถนน ภายหลังมา
เรียกเพี้ยนเป็น บางขุน

บางขุนกอง ตำบลขึ้นในอำเภอบางกรวย จังหวัด
นนทบุรี มีคลองแยกทางฝั่งตะวันตก

บางคูเวียง ตำบลขึ้นอำเภอบางกรวย บางที่เรียก
บางโคเวียง อยู่ติดกับบางระนง มีคลอง
บางคูเวียงแยกจากคลองแม่น้ำอ้อมฝั่ง

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิวาศสุพรรณ

ตะวันตก มาเชื่อมกับคลองมหาสวัสดิ์ ที่
ใต้สถานีธรรมสพน

บางม่วง

ตำบลขึ้นอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
มีคลองบางม่วงแยกทางฝั่งตะวันตก จาก
เหนือวัดอัมพวันหรือวัดบางม่วง ไปเชื่อม
กับคลองบางโสน

บางใหญ่

เป็นชื่อคลอง ตำบลและอำเภอ ขึ้นจังหวัด
นนทบุรี ตั้งที่ว่าการอำเภอที่ปากคลอง
บางใหญ่ ทางฝั่งซ้ายของลำคลองแม่น้ำ
อ้อม อำเภอบางใหญ่ เดิมเป็นกิ่งอำเภอ
เรียกกิ่งบางแม่นาง ต่อมายกเป็นอำเภอ
บางแม่นาง แล้วภายหลังเปลี่ยนเป็น
อำเภอบางใหญ่

คลองบางใหญ่ แยกจากคลอง
แม่น้ำอ้อม ยาว ๑๒ กิโลเมตร ผ่านไป
เข้าคลองโยง ผ่านตำบลลานตากฟ้า ออก
แม่น้ำนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี
จังหวัดนครปฐม ในสมัยโบราณเมื่อยัง

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

ไม่ได้ชุดคลองมหาสวัสดิ์ในรัชกาลที่ ๔
การคมนาคมระหว่างจังหวัดพระนคร
ธนบุรี และนนทบุรี ได้อาศัยผ่านเส้น
ทางสายนี้

น้ำใหม่ตรงทอง ชื่อวัดในตำบลบ้านใหม่ตรงทอง อำเภอ
บางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

ต้นลานตากฟ้า ตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี
จังหวัดนครปฐม

ต้นกระจัน อยู่ในตำบลท่ากระจัน ขึ้นอำเภอนคร
ชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ต้นศศิธร

ต้นขโมย หรือบางขโมย

บางปลา อยู่ในตำบลบางปลา อำเภอบางเลน
จังหวัดนครปฐม

ทุ่งปลี

ตงระกำ อยู่ในตำบลบางเลน อำเภอบางเลน
จังหวัดนครปฐม ในแผนที่ บางระกำ
อยู่ก่อนบางปลา

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

บางยุง	อยู่ในตำบลบางเลน	อำเภอบางเลน
	จังหวัดนครปฐม	
บางกระบือ	หรือบางควาย	
บ้านไช	หรือบ้านบางไทร	
บ้านหินมูล		
บางหลวง	อยู่ในตำบลบางหลวง	อำเภอบางเลน
	จังหวัดนครปฐม	
บางน้อย	อยู่ในตำบลบางเลน	อำเภอบางเลน
	จังหวัดนครปฐม	
บางหวาย	หรือบ้านบางหวาย	
บ้านสามศาล		
บ้านด่าน		
บางซอ	หรือบ้านบางซอ	อยู่ในตำบลบางตาเถร
	อำเภอสองพี่น้อง	จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านตเกาหลี	มีแต่บ้านลำเกลือ	
บางปลาร้า		
บางสะแก		
บ้านคันชั่ง	อยู่ในอำเภอสองพี่น้อง	จังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

บ้านกุ่ม	อยู่ในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
บางนางแม่หม้าย	หรือบ้านบางแม่หม้าย ตำบลบางแม่หม้าย อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
คลองกฤษณา	ชื่อคลองในตำบลลำสี อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บางเลน	หรือบ้านบางเลน อยู่ในตำบลบางแม่ หม้าย อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บางบัว	อยู่ในตำบลบางใหญ่ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านดารา	อยู่ในตำบลบางใหญ่ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านขี้ขาว	อยู่ในตำบลตะค่า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านขี้หน	หรือ บางยี่หน อยู่ในอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บางปลาม้า	อยู่ในตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
คู้งโพกระ	อยู่ในอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

โคกคราม	ชื่อตำบลในอำเภอบางปลาม้า จังหวัด สุพรรณบุรี
วัดสวนหงส์	อยู่ในตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
ตลาดแก้ว	อยู่ในตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
วังตาเพชร	อยู่ในตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
สวนจิง	อยู่ในตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านยอด	อยู่ในตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านขนมจีน	อยู่ในตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
โพธิ์คอย	ชื่อประตุน้ำและประตูระบายน้ำ ในคลอง ส่งน้ำบางปลาม้า อำเภอเมือง จังหวัด สุพรรณบุรี และมีวัดโพธิ์คอยในตำบล ท่าระหัด อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

บ้านตาลราย	ในอยู่อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
วัดมनावหวาน	อยู่ในตำบลทับตีเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
ทับขี้เหล็ก	ปัจจุบันมีแต่ ตำบลทับตีเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
วัดฝาง	อยู่ในตำบลท่าระหัด อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
ท่าระหัด	ตำบลท่าระหัด อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
บางนางสุข	อยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
ข่านยายท้าว	อยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
ท่าโขลง	อยู่ในตำบลท่าระหัด อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านกุฎทอง	อยู่ในตำบลทับตีเหล็ก อำเภอเมืองสุพรรณบุรี
โคกหม้อ	อยู่ในตำบลท่าระหัด อำเภอเมืองสุพรรณบุรี

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

แต่ก็ไม่ท่อมโคกนี้ และยังมีที่เป็นแอ่งอยู่
ข้างโคกใหญ่ กล่าวกันว่าเคยเป็นคอกช้าง
ซึ่งคู่สมกับที่ว่า ชุนศรีวิชัย บิดาขุนช้าง
เป็นนายกองช้าง กรมช้างนอก

วัดกระโกร

หรือวัดตะไกร อยู่ติดกับวัดประตูลำธาร ใน
ตำบลรั้วใหญ่ ผังตะวันตกของแม่น้ำ
สุพรรณ ทราบว่า โบราณสถานของวัด
ตะไกรถูกรื้อเสียเมื่อราว ๑๐ กว่าปีมานี้
แล้วปราบเนื้อที่ตั้งเป็นโรงเรียนวัดประตูลำ
ธาร จึงไม่มีโบราณสถานอันใดเหลืออยู่
แต่หลังวัดประตูลำธารออกมา ทางทิศตะวัน
ออก ยังมีลำคลองวัดป่าให้เห็นอยู่ และที่
ถนนหน้าศาลาวัดประตูลำธาร ก็ยังเห็น
สะพานและปากคลองริมแม่น้ำสุพรรณ
เป็นคลองคั่นระหว่างวัดประตูลำธารกับวัด
ตะไกรแต่เดิมมา ในเสภาเรื่องขุนช้าง

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

ขุนแผน ว่า “ทองประศรีนั้นอยู่วัด
ตะไกร” แต่ในโคลงนิราศสุพรรณนี้ ท่าน
สุนทรภู่ว่า “วัดกระไกรใกล้บ้านที่ ศรี
ประจัน ตามเหล่าชาวสุพรรณ เพื่อนช”

วัดแค

อยู่ในตำบลรวีใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี เป็นวัดที่ในเสภาขุนช้าง
ขุนแผนกล่าวว่า ขุนแผนเมื่อยังเป็น
เณรแก้วได้มาอยู่เรียนวิชาต่าง ๆ กับ
อาจารย์คง ปัจจุบันนี้ มีต้นมะขามต้นหนึ่ง
ลำต้นใหญ่กว่า ๕ คนอ้อม กล่าวกันว่า
เมื่อเณรแก้วเรียนวิชาเสกใบมะขามเป็น
ต่อเป็นแตน ได้ใช้ใบมะขามจากต้นนี้

ท่าสิบเบี้ย

อยู่ริมลำน้ำสุพรรณ ในตำบลท่าพี่เลี้ยง
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

วัดฝาโก

อยู่ในตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี ตั้งอยู่แถวบริเวณที่เป็นบ้าน

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

พักศึกษาศึกษาและครูใหญ่โรงเรียนสตรี
ประจำจังหวัดในปัจจุบัน วิหารและ
อุโบสถถูกน้ำเซาะตลิ่งพังจมหายไป
แม่น้ำสุพรรณเสียแล้ว

วัดป่าเลไลยก์

อยู่ในตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี ในวิหารมีพระพุทธรูปโบราณ
นั่งห้อยพระบาทขนาดใหญ่สูงถึง ๒๑
เมตร ซึ่งนักโบราณคดีสันนิษฐานกันว่า
เดิมเป็นพระพุทธรูปปางประทานเทศนา
สมัยทวารวดี แต่ภายหลังคงชำรุดแล้วถูก
บูรณะปฏิสังขรณ์ต่อมา ช่างผู้ปฏิสังขรณ์
ไม่ทราบความหมายเดิม จึงดัดแปลง
พระหัตถ์เปลี่ยนไป เลยเรียกว่า พระป่า
เลไลยก์ ในสมัยโบราณ วัดนี้เป็นแหล่ง
กลางที่ชาวสุพรรณบุรีมาร่วมกันทำบุญ
บำเพ็ญกุศลในงานเทศกาล เช่น งาน

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

สงกรานต์ก่อพระทราย เทศน์มหาชาติ
งานไหว้พระ

โพกลาน อยู่ในตำบลรวีใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี

โพหลวง อยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ลำประเทว อยู่ในตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี

บ้านรัตช่วง อยู่ในตำบลรวีใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี

บ้านธรรมกุล อยู่ในตำบลรวีใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี

วัดสว่างอารมณ์ อยู่ในตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี

โพธิ์พระยา ตำบลโพธิ์พระยา อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี

บ้านช่อง อยู่ในตำบลโพธิ์พระยา ชายเขตอำเภอ
เมือง ต่อกับอำเภอศรีประจันต์

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนราศสุพรรณ

บางมดแดง	ตำบลมดแดง อำเภอศรีประจันต์
วังยาง	หรือบ้านวังยาง ตำบลวัดยาง อำเภอ ศรีประจันต์
บ้านตาลเสี้ยน	อยู่ในตำบลวังยาง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านศรีจัน	หรือบ้านศรีประจันต์ อยู่ในตำบล ศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัด สุพรรณบุรี
ด่านขนอน	หรือ หัวขนอน อยู่ในตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
บางกระพุ่ม	อยู่ในตำบลศรีประจันต์ อำเภอ ศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านใหม่	อยู่ในตำบลบ้านกร่าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านกร่าง	อยู่ในตำบลบ้านกร่าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

บ้านไร่ อยู่ในตำบลบ้านกว้าง อำเภอสรีประจันต์
จังหวัดสุพรรณบุรี

วังปราน หรือ วังกรานต์ อยู่ในตำบลวังน้ำซับ
อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

บางม่วง หรือ พังม่วง อยู่ในตำบลวังน้ำซับ
อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

บ้านย่านยาว อยู่ในเขตอำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี

ศาลปู่เจ้า อยู่ในตำบลบ้านกว้าง อำเภอสรีประจันต์
จังหวัดสุพรรณบุรี

บ้านกล้วย อยู่ในตำบลบ้านกว้าง อำเภอสรีประจันต์
จังหวัดสุพรรณบุรี

คลองน้ำซับ หรือวังน้ำซับ อยู่ในตำบลวังน้ำซับ อำเภอ
สรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

บ้านหว้า หรือบ้านวังหว้า อยู่ในตำบลวังหว้า
อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

วังหิน อยู่ในตำบลย่านยาว อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

บ้านขาว	อยู่ในตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
วังนลาม	อยู่ในตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
บางขวาง	อยู่ในตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
สามชุก	อยู่ในตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
สามเพ็ง	อยู่ในตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านซัดหอม	อยู่ในตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านท่ง (วัดขท่ง)	อยู่ในตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านกระตั่ว	
บ้านโป่งแดง	อยู่ในตำบลหนองผักนาก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

คลองกระเสี้ยว อยู่ในตำบลกระเสี้ยว อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี

บางแวก

สองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง

หมู่บ้านกะเหรี่ยง

หมู่บ้านตะว้า.

แผนที่สังเขป
แสดง
สถานที่กล่าวถึง
ในโคลงนิราศสุพรรณ ของ สุนทรภู่

0 1000 2000 3000 4000 5000 เมตร

1:50,000

